

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

**Збірник матеріалів
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

Черкаси - 2023

*Рекомендовано до друку вченою радою Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
(протокол № 6 від 21 грудня 2023 року)*

Актуальні проблеми сучасного перекладознавства : збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Черкаси, 07 грудня 2023 року) / Гол. ред. І. М. Литвин; Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2023. 148 с. (Електронна книга).

Редакційна колегія: канд. філол. наук, доц. Литвин І. М. (гол. ред.); докт. пед. наук, проф. Вовк О. І., канд. філол. наук, доц. Редчиць Т. В., канд. пед. наук Рейдало В. С.; канд. філол. наук Сторчеус С. В.; викладачка Обіденко А. В.; викладачка Нечипоренко Л. В.

Рецензенти:

Калько В. В., докторка філологічних наук, професорка, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького;

Ненько Ю. П., докторка педагогічних наук, професорка, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля.

До збірника ввійшли матеріали доповідей учасників III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми сучасного перекладознавства» у м. Черкаси 07 грудня 2023 року. Піднято важливі питання перекладознавства, зокрема, художнього перекладу, ідіостилю автора оригінального тексту та перекладача, аудіовізуального перекладу в Україні, проаналізовано переклади з англійської, французької, німецької, польської мов, розглянуто питання методики викладання іноземних мов і перекладу.

Для широкого кола філологів – науковців, викладачів, аспірантів, студентів, учителів.

Відповідальність за достовірність викладених у публікаціях фактів і можливі огріхи щодо технічного оформлення цих публікацій несуть їхні автори, а також наукові керівники.

ЗМІСТ

Vovk Olena

Foreign Language Acquisition: Conventional Methods vs. CLIL Methodology.....8

Vovk Olena, Pashis Larysa

Advancing Stylistic Grammar in University Language Instruction.....10

Кикоть Валерій

Іншомовні вкраплення, контраст, підтекст і переклад.....12

Лещенко Ганна

Стилістика тексту і теорія схем: когнітивний вимір.....17

Павленко Олена, Гречуха Леся

САТ-програми та їх значення для професійної діяльності перекладача.....19

П'єцух Оксана

Специфіка і труднощі українського перекладу сучасної економічної та фінансової термінології21

Багач Ірина

Причини англомовних запозичень у галузі економічної комунікації.....23

Бондаренко Анна

Концептуальний аспект аналізу гендерних стереотипів у художньому тексті.....26

Borshchovetska Valentyna

Mediating and Interpreting in Professional Communication: CEFR Requirements and Characteristics.....28

Бурко Ольга

Мистецькі діалоги Григорія Кочура і Стефана Таранушенка.....29

Варивода Наталія

Ігрова діяльність на уроках англійської мови.....36

Василенко Марина

Особливості оцінювання якості знань студентів при викладанні курсу «Історія перекладу».....38

Войцеховська Ольга

Художній та галузевий переклад.....41

Дідківська Дарія	
<i>Функціонально-стилістичні, фігуративні та фразеологічні трансформації в українському перекладі фільму «Вартові галактики»</i>	42
Drohoman Olena, Holub Olena	
<i>Using the Induction Method in the Process of Learning Foreign Languages When Translating Sentences</i>	45
Калюжна Людмила	
<i>Мовний бар'єр та способи його подолання у навчанні англійської мови</i>	47
Киба Людмила	
<i>Іноземна (англійська) мова за професійним спрямуванням: до питання специфіки перекладу у переговорному процесі</i>	50
Kovalenko Alona	
<i>Ai and Its influence on transforming the translation industry</i>	53
Коновалова Ольга, Могілей Ірина	
<i>Збереження прагматичної інформації в українських перекладах англомовної художньої прози</i>	56
Корчевна Катерина	
<i>Фразеологічні трансформації в українському перекладі відеоматеріалу з психології саморозвитку особистості «How to Set Goals and Achieve Them»</i> ...	59
Костюк Тетяна	
<i>Художній переклад як засіб формування духовної культури у процесі вивчення зарубіжної літератури в новій українській школі</i>	61
Кравченко Назар, Мацегора Олександр	
<i>Перекладацькі прийоми української локалізації фентезійної рольової відеогри «Baldur's Gate III»</i>	63
Кресан Олена	
<i>Василь Єрошенко: український, китайський чи японський письменник?»</i>	65
Куліш Ірина, Некоз Ірина	
<i>Використання ікт як ключової навички 21 століття в освітньому процесі університету</i>	69
Курбанова Яна	
<i>Трансформації в українському перекладі вузькоспеціалізованої наукової статті з психології «School Influences on Children's Development»</i>	72
Литвин Ірина	
<i>Дублювання: основні типи синхронії</i>	74

Литвин Ірина, Метеля Анна	
<i>Конотативні заміни в українському закадровому перекладі відео виступу Бенджаміна Воллеса «The Price of Happiness»</i>	77
Лупій Руслана	
<i>Польський короткометражний фільм режисера А. Петшака «Ja i mój tata» як об'єкт українського перекладу</i>	80
Лященко Анна	
<i>Стилістичні особливості перекладу вірша «Заповіт» Т.Г.Шевченка французькою мовою</i>	82
Мазун Дарина	
<i>Український переклад гоноративів і фразем американського комедійного шоу «SNL»</i>	85
Макгауен Тетяна	
<i>Аудіовізуальні тексти як предмет дослідження у західному перекладознавстві</i>	87
Момотов Володимир	
<i>Метонімічні заміни у власній версії українського перекладу науково-популярної книги Тіма Смедлі «The Last Drop: Solving the World's Water Crisis»</i>	91
Нечипоренко Леся	
<i>Метонімічні трансформації у власній версії українського перекладу фрагмента роману А. Галас «Dwie Karty»</i>	93
Овсієнко Леся	
<i>Besonderheiten der Übersetzung spezifischer Lexik im Internet-Diskurs</i>	95
Панькова Анна	
<i>Проблема передачі безеквівалентної лексики в процесі перекладу</i>	96
Редчиць Тетяна	
<i>Особливості перекладу рекламних текстів</i>	99
Рейдало Віталіна	
<i>Граматичні трансформації в українському перекладі оповідань про Мауглі Р. Кіплінга</i>	101
Соколова Вікторія	
<i>Лексичні трансформації в українському перекладі молодіжної літератури Кеті Генрі «Let's Call It a Doomsday»</i>	104

Сторчеус Світлана	
<i>Прагматичний потенціал українського перекладу мемуарів Барака Обама «Земля обітована»</i>	106
Стройкова Світлана	
<i>Пропозиційно-асоціативно-модусна мотивація німецьких іхтіонімів</i>	108
Халимон Ірина	
<i>Добір і адаптація текстів для навчання перекладу</i>	110
Хачко Євгенія	
<i>Семантичні групи фразеологізмів з компонентом «das Herz»</i>	112
Чемерис Інна, Костенко Аліна	
<i>Передумови становлення та розвитку періодичних видань у Шотландії</i>	114
Чепурна Анна	
<i>Прагматичні трансформації в перекладі фільму Гая Річі «The Gentlemen»</i>	116
Чергава Ольга	
<i>Робота з обдарованими дітьми на уроках англійської мови</i>	119
ДЕБЮТ: публікації студентів – здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти	
Костриця Яна	
<i>Особливості прагматичної адаптації роману Б. Зефанії «Refugee Boy» у власній версії українського перекладу</i>	123
Лемешева Софія	
<i>Прагматичні трансформації в українському перекладі роману Барбари О'Коннор «How to Steal a Dog?»</i>	126
Метьолкіна Анастасія	
<i>Особливості лексичних трансформацій в українському перекладі уривка роману Рут Веа «Zero Days»</i>	128
Парібка Анастасія, Парібка Світлана	
<i>Погляд на переклад Максима Рильського</i>	130
Радкевич Владислав	
<i>Фразеологічні модифікації у власній версії українського перекладу автобіографічної книги Дж. Р. Екерлі «My Dog Tulip»</i>	133
Соболева Маргарита	
<i>Лексичні та граматичні трансформації в українській версії перекладу уривку оповідання Клер Сестанович «Different People»</i>	136

Фішер Ірина

*Специфіка українського перекладу англomовного коміксу М. Міньюла
«Hellboy».....138*

Цибуля Вікторія

*Метафоричні трансформації в українському перекладі уривку оповідання Еліс
Монро «Lying under the Apple Tree».....141*

НАШІ АВТОРИ144

Olena Vovk
Doctor of Pedagogy, Professor
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
(Cherkasy, Ukraine)

FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION: CONVENTIONAL METHODS vs. CLIL METHODOLOGY

The main focus of this paper is models of teaching foreign languages compatible with CLIL-methodology.

CLIL (content and language integrated learning) implies teaching a non-linguistic discipline through the medium of a foreign language (FL). Nevertheless, CLIL poses a question concerning the models of learning within its framework.

The most ubiquitous model applied in FL Pedagogy is the *PPP-model*, which stands for Presentation – Practice – Production. It presumes that learners cannot use language features for communicative purposes unless they have drilled them firmly under controlled conditions [3, p. 39]. Teachers successfully apply this model, though it is considered that students do not necessarily succeed in transferring the practised language material into immediate communicative usage outside FL classrooms [1].

Another framework with a subsequent methodological structure is the *ESA model* that stands for Engage – Study – Activate. It gives teachers the flexibility to conduct a classroom in an organized and productive way. ESA is believed to be proficient when it comes to teaching a FL, because it keeps students interested, motivated and engaged. Engaging students involve using realia, doing discoveries, acting out, employing challenging and incentive questions to get students thinking and speaking in a FL. The study phase can comprise a number of activities: training speech patterns, drilling, completing gap-filling exercises, doing matching work, and practising conversations. The activate phase may incorporate class discussions, small group or pair debates, role-plays, story building, simulations, etc. The activating phase implies students' putting to work the stuff they have learned in the study phase. By activating the students, the teacher will observe how well they have assimilated the material that has been discussed in the classroom [3, p. 39–40].

There is also another *model*, which can be successfully employed within CLIL-framework: it implies *movement from usage of language to its understanding*, that is instead of starting with language, a lesson revolves around students' understanding content or accomplishing a definite communicative task [6, p. 83]. In addition, in case a language issue is encountered in content, the teacher draws the students' attention to it and comments on it. At a later point, the appropriate activities are introduced, which emphasize that issue in the TL [5, p. 162]. This model seems to foster a very close framework of learning as CLIL does.

One more widely-promoted *model* presumes *productive practice* prior to acquiring the full understanding of language features. Such a framework can conduce to automation of language, which will turn students' attention to communication.

Following the need to focus on language features within communication, such practice is meaningful, not decontextualized or mechanical [3, p. 41].

The idea to start learning language with its production is highly favoured by the active CLIL proponent Ph. Ball, who metaphorically advocates ‘throwing students into the deep end of the pool’ of communication, insisting that in CLIL production should come first. Moreover, he asserts that in CLIL, the preferable model could be delineated as **Production – Practice – Presentation**, where the language is focused on later but bounden in context [2, p. 61].

In CLIL, there are four major types of activity that can assist students in their communicative and cognitive progression. They are aimed at: enhancing peer communication; developing reading strategies; enhancing oral and written production; engaging higher-order cognitive skills [1; 2, p. 126; 7]. Such activities ensure academic, intellectual, cognitive, and social-emotional engagement of learners [4].

In conclusion, CLIL can be successfully used in the classrooms in combination with other frameworks, which provide diversified learning activities ensuring incremental content and language acquisition. The role of the teacher is instrumental in this process, since he/she not only provides quality instruction, but also facilitates and guides students on their pathway to content and FL mastery.

References

1. Ball, Ph. CLIL. URL: <https://www.onestopenglish.com/clil/article-activity-types-in-clil/500800.article>
2. Ball, Ph., Kelly, K. & Clegg, J. Putting CLIL into Practice. Oxford : OUP, 2015. 320 p.
3. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. Edinburgh Gate, Harlow : Pearson Education Limited, 2007. 448 p.
4. Kang, R. Engagement is Everything: Three Pillars of Student Engagement. URL: <https://cpet.tc.columbia.edu/news-press/engagement-is-everything-three-pillars-of-student-engagement>
5. Loschky, L. Comprehensible Input and Second Language Acquisition: What is the Relationship? *Studies in Second Language Acquisition*. Illinois : Cambridge University Press, 1994. Vol. 16. No. 3. 1994. P. 303–323.
6. Vovk, O. (2017) Foreign Language Acquisition: A Communicative and Cognitive Paradigm. *Science and Education*. Науково-практичний журнал Південноукраїнського Національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Issue 6. P. 81–85.
7. Vovk, O. CLIL in University Methodological Classrooms. Unpublished manuscript. 2022. 21 p.

Olena Vovk
Doctor of Pedagogy, Professor
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
Larysa Pashis
PhD in Philology, Associate Professor
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
(Cherkasy, Ukraine)

ADVANCING STYLISTIC GRAMMAR IN UNIVERSITY LANGUAGE INSTRUCTION

This paper focuses on the issue of teaching stylistic grammar of a foreign language (FL) to University students. Specifically, it necessitates foregrounding this issue from junior years of study. The rationale of this idea is based on the models of language development introduced by modern educators and the teaching experiences of the authors of this paper.

W. Labov advances the progressive model of linguistic growth, which underscores the importance of familiarizing individuals with speech differentiation. This model includes six stages of language development [3, p. 81]: 1) basic grammar, 2) the vernacular, 3) social perception, 4) the consistent standard; 5) stylistic variation, 6) the acquisition of the full range. This model maintains that only after becoming aware of the social value attached to language variants, learners become able to differentiate their use of standard forms coherently with the degree of formality of the setting.

Extending the aforementioned, experts distinguish between five levels of grammar that an individual acquires in their language evolution [4]: a) the organization of words; b) mastering the rules of organization and use of words; c) judgments based on the use and organization of words; d) school grammar; e) stylistic grammar. So it also emphasizes stylistic variation of communication and accentuates the necessity to consider both the stylistic adequacy of speech and its stylistic variability [2]. Hence, the acquisition of stylistic grammar is significant in learning a FL, especially for University students.

Furthermore, some scholars [1, p. 443] promote the established “variation theory”, which describes different variations in language and its usage. This theory postulates that the real verbal behavior of an individual is regulated not only by the level of their linguistic competence, but also by the awareness of socially determined connotations, or additional meanings accompanying the main meaning of a lexical unit. The indications are therefore that inasmuch as individuals acquire language in multiple social conditions they eventually master “different grammars of this language” (or in other words, intermittent grammars), so it is essential to explain these differences via special “extension rules”, which takes into account the information about both linguistic units themselves and their connotation [5, p. 99].

Teaching stylistic grammar follows two major approaches: romantic (based on the philosophical theory of language and aimed at implementing declarative knowledge) and classical (suggesting prescriptive instructions related to a choice of speech register and aimed at implementing procedural knowledge) [2]. It is clear therefore that the FL classrooms should place an emphasis on the classical approach since it offers an unquestionable practical value.

In addition, mastering FL stylistic grammar assumes enhancing the skills of two levels [2]: rhetorical (providing successful communication in a variety of settings) and metalinguistic (ensuring active language manipulation in order to achieve a stylistic effect on the speaker). At this point, externalization of both lexical units and grammatical structures is prioritized. Respectively, whilst teaching FL grammar, it is pivotal to equally advance learners' rhetorical and metalinguistic skills, which may raise not only their stylistic awareness, but also general FL proficiency. The pragmatic effect of communication plays a crucial role in affecting the speaker's goal while constructing a narrative. This effect occurs within such parameters as expressiveness (eloquence), semantic and grammatical accuracy, and stylistic shades of communication (regarding speakers' age and social status, and situations of interaction) [5, p. 99].

That given, it can be concluded that FL instruction should introduce students to the stylistic differentiation of oral and written speech, starting from the junior years of study at the University. Incrementally and scalably, students must be taught first to recognize and differentiate stylistic variations of speech units, then to reproduce and stylistically modify them, and eventually to create communicative outputs of different registers.

References

1. Bierwisch, M. (1986). Social differentiation of language structure. *Language in focus: foundations, methods and systems* / Ed. by A. Kasher. Dordrecht: Plenum Press. P. 442–461.
2. Hartwell, P. Grammar, Grammars, and the Teaching of Grammar. URL: <http://www.english.vt.edu/~grammar/GrammarForTeachers/readings/hartwell.html>
3. Labov, W. (1964). Stages in the acquisition of Standard English. In Roger Shuy, Alva Davis & Robert Hogan (eds.). *Social dialects and language learning*. Champaign: National Council of Teachers of English. P. 77–104.
4. Pedagogical Issues. Style, Grammar, and Usage. URL: <https://www.business2community.com/communications/style-grammar-usage-lowdown-quality-writing-01654919>
5. Vovk, O., Pashis, L. (2022). Teaching Stylistic Grammar as a Methodological Issue. *Bulletin of Cherkasy National Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi. Series: Pedagogical Sciences. Issue 2*. P. 91–101.

Валерій Кикоть
доктор філологічних наук, доцент
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ІНШОМОВНІ ВКРАПЛЕННЯ, КОНТРАСТ, ПІДТЕКСТ І ПЕРЕКЛАД

Підтекст поетичного твору – складне мовно-стилістичне явище, що має образний характер та різноманітні засоби творення, одним із яких є мовний, стилістичний, психологічний та ін. контраст.

Прикладом важковідтворюваного в перекладі психо- та соціолінгвістичного контрасту, створеного за допомогою вкраплень англізмів у текст американського вірша, що спричинює виникнення підтексту поетичного твору, може слугувати раніше детально розібраний нами вірш (оригінал і переклад) американського поета Едварда Арлінгтона Робінсона «Richard Cory», в якому завжди чемний, елегантний, культурний, шляхетний, благородний, багатий, щедрий, життєрадісний джентльмен одного дня кінчає життя самогубством [3].

До важкоперекладної, а часом і до неперекладної образності можна віднести й ті форми кількаувершинного образного підтексту, які створює Тарас Шевченко за допомогою мовного контрасту на загальному тлі лінгво-емоційної фактури своїх окремих поетичних творів.

Так, приміром, образний зачин, в основі якого лежить контраст між позитивним та негативним семантичним навантаженням лексичних одиниць, асоціативний намір, а також варіативний ритміко-семантичний повтор, спостерігаємо у двадцятирядковому вступі до поеми «Катерина», в першій формально невиділеній строфі якого має місце контраст між позитивно маркованими лексичними одиницями *кохайтеся* й *чорнобриві* та негативно маркованими – *чужі* й *лихо*, а також авторська інтенція асоціювати в читача двічі повторене *москалі* з *чужі* та *лихо*. Образ ускладнено й тим, що разом зі значенням «солдат» слово «москаль» несе в собі ще й конотацію історично спричиненої зневажливої назви українцями своїх північних сусідів:

*Кохайтеся, чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі – чужі люде,
Роблять лихо з вами. [1, с. 17]*

Заключний чотиривірш вказаного вступу повторює перший із певною варіацією, що теж, на нашу думку, є частиною образотворчого стилістичного прийому: *Роблять лихо з вами* замінено на *Знущуються вами*. Нововведене *знущуються* підсилює тут і семантичний контраст, і асоціативну інтенцію:

*Кохайтеся ж, чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі – чужі люде,
Знущаються вами. [Там само]*

Подальше розгортання концептуального підтекстового образу відбувається завдяки вкрапленням у текст поеми російських фраз, що в емоційному плані негативно контрастують із загальним українським тлом та водночас асоціюються з «москалями» як носіями віроломства й зла. Не останню роль у створенні тотального негативного образу «москаля» відіграє й стилістичний контраст між самими російськими вкрапленнями, які подаються у полярному мовно-стильовому втіленні. Спочатку – це грубі розмовні вирази, що тяжіють у бік вульгаризмів, та, контрастуючи із загальною співчутливо-нейтральною українськомовною семантичною тональністю твору, передають істинну внутрішню суть «москалів»:

*Іде Катря, шкандибає;
Дивиться – щось мріє...
Либонь, ідуть москалики...
Лихо!.. серце мліє...
Полетіла, зустрілася,
Пита: «Чи немає
Мого Йвана чорнявого?»
А ті: «**Мы не знаем.**»
І, звичайно, як москалі,
Сміються, жартують:
**«Ай да баба! Ай да наши!
Кого не надуют!»** [Там само, с. 28].*

***«Дура, отвяжися!
Возьмите прочь безумную!
Что ж вы стали?»** [Там само, с. 31].*

А потім цей піднесено-пестливий стиль, який, контрастуючи зі стилем попередніх російськомовних вкраплень, а також із подальшою сюжетною байдужістю героїні-мовця, стає образним втіленням лицемірства й підступності:

*Пита пані, як зветься?
«Івась». – **«Какой милый!»**
Берлин рушив, а Івася
Курява покрила... [Там само, с. 34].*

В одному з останніх перекладів поеми «Катерина» (2013), запропонованому Петером Фединським (США), першу вершину підтекстового образу першотвору зведено цілком ідентично оригіналові. Тут *love* та *dark-*

browed girls контрастують із *strangers, wrong*, негативна конотація яких успішно сфокусована на двічі повторене *Muscovites*:

*Fall in love, you dark-browed girls,
But not with Muscovites.
For Muscovites are strangers,
They will do you wrong.* [5, p. 14]

До того ж, перекладач ще робить і зноску, пояснюючи читачеві перекладу подвійну конотацію реалії «москаль»: *Muscovite (Москаль) – Term for a soldier and also a pejorative Ukrainian term for a Russian. Both connotations are used in the poem Kateryna. Elsewhere in the Kobzar, it mostly refers to soldier* [Там само].

Заключну строфу вступу до поеми П. Фединський відтворює в аналогічному оригіналові ключі:

*Fall in love, you dark-browed girls,
But not with Muscovites.
For Muscovites are strangers,
They make a mockery of you.* [Там само]

Тут, як бачимо, *wrong* замінено на *mockery*, що адекватно передає експресивну функцію образного елемента *знуцаються* в першотворі.

Менш вдалим у розглядуваному аспекті виявився переклад цього уривку поеми Шевченка, здійснений Вірою Річ:

*Fall in love, you dark-browed girls,
But not with Moscow's soldiers,
Moscow's soldiers come as strangers,
And will harm you coldly* [4, p. 23].

Очевидними «мінусами» тут є застосування дескриптивного перифразу *Moscow's soldiers*, що спричинило збіднення образу внаслідок утрати вказаної вище негативної конотації реалії «москаль», а також механічне дублювання першої строфи в кінці вступу до поеми, що привело до повної відсутності в перекладі образної складової, репрезентованої у першотворі словом *знуцаються*, а отже – і її експресивної та асоціативної образних функцій.

Далі проаналізуємо переклад російськомовних украплень, які обоє тлумачів із огляду на об'єктивні причини (російська мова не є спорідненою з англійською, і російський текст був би англійському читачеві незрозумілий) подали у своїх перекладах англійською, до того ж, П. Фединському це, на нашу думку, вдалося краще:

*Something glimmers up ahead
It seems, some Muscovites...
Trouble!.. The heart grows faint
She flew ahead, she met*

*And asked "Is not my dark-haired Ivan
With you?" And they, in Russian,
«This we do not know».
And, of course, like Muscovites
They jest and joke around:
«Atta babe! Our guys rock!
Just who they won't bamboozle!» [5, p. 20].*

*«Let go, you fool!
Take this crazy one away!» [Там само, p. 21].*

*The lady asks, what is his name?
«Ivan.» – «O how sweet!» [Там само, p. 23].*

Якщо зі стилістично нейтральним виразом *Мы не знаем* ускладнень не виникає (в перекладі маємо *This we do not know*), то розмовне висловлювання *Ай да баба! Ай да наши! Кого не надуют!* викликає під час перекладу певні труднощі, з якими П. Фединський успішно впорався за допомогою розмовних та цілком тут доречних *Atta babe!* та *bamboozle* (*Atta babe! Our guys rock! Just who they won't bamboozle!*). Вигук *Atta babe!* очевидно сконструйовано перекладачем за аналогією з *Attaboy* – coll. interj. expressing encouragement or approval [Poss. corr. of *that's the boy!*] [2, p. 77] із заміною *boy* на *babe*, яке є похідним від розмовного *baby* (*Babe* – a form of *baby* [Там само, p. 88]). Переклад слів головного негативного героя *Дура, отвяжися! Возьмите прочь безумную! Что ж вы стали?* як *Let go, you fool! Take this crazy one away!*, а також слів його дружини *Какой милый!* як *O how sweet!* не викликає особливих критичних зауважень.

Дещо слабкіший у цьому стосунку переклад Віри Річ:

*On goes Kateryna, footsore;
Sees: something far off. Feeling
This may be Moscow-soldiers coming.
Alas! Her heart is reeling.
She flew forward, met with them;
Asks: "Is my dark Ivan
Among you? But they reply:
«We know no such man!»
They laugh and jeer at her, as is
The Moscow-soldiers' way:
«What a lass! What fine chaps of ours!
Whom won't they lead astray?» [4, p. 37].*

*Fool! Let go of me!
Take the crazy wench away!» [Там само, p. 41].*

The lady asks: «What is your name, dear?»

«Ivas». «*Ah, how sweet!*» [Там само, р. 45].

Стилістично пом'якшене відтворення розмовно-грубого *Ай да баба! Ай да наші!* як *What a lass! What fine chaps of ours*, а розмовно-вульгарного *Кого не надують!* стилістично нейтральним *Whom won't they lead astray?* тут призводить до втрати аналізованого мовного контрасту.

Схожу образно-контрастну функцію відіграють і польські вкраплення в українському тексті поеми Т. Шевченка «Гайдамаки»:

*Та слухає, як шляхетство
Навісно гукає.
Nie pozwalam! nie pozwalam! –
Шляхта ренетує,
А магнати палять хати,
Шабельки гартують.* [1, с. 60]

Тобто тут так само маємо і мовний контраст, і асоціативну інтенцію, за допомогою яких автор формує негативний образ підступних і зажерливих тогочасних ворогів України.

В оригінальному варіанті поеми є пояснювальна виноска: *Nie pozwalam! Не дозволяю! – право вето (заборони), яке мав у XVII – XVIII ст. кожен член польського сейму. За цим правом голос лише одного депутата міг зірвати ухвалу сейму* [Там само, с. 558].

Щодо перекладу Петера Фединського, то він залишає польське вкраплення в його оригінальному вигляді:

*Watching kings flee Poland,
Listening to fire spouted by the gentry:
«Nie pozwalam! Nie pozwalam!»
The gentry howls
And magnats burn down houses,
Tempering their little swords.* [5, р. 41]

Проте цей перекладач робить одразу дві виноски, в яких у певний спосіб принаймні пояснює авторський підтекстово-образний задум: 1. *Nie pozwalam – Polish phrase for «I do not allow».* *A single member of the Sejm could veto any proposal by shouting the term, which became associated with anarch.* 2. *And magnats burn down houses – Reference to licentiousness of Polish nobles* [Там само].

Віра Річ так само лишає незмінним Шевченкове польське вкраплення, але жодних пояснень не дає, що, на нашу думку, нівелює образний контраст і навіть може збити з пантелику англomовного читача:

*And neighbors watched in wonder
Dumbly too as the poor kings
From Poland fled hot-footed
And listened as the Gentry folk*

*In their anger shouted:
«Nie pozwalam! Nie pozwalam!»
This cry forever rousing,
While magnates laboured, whetting sabers,
Setting fire to houses. [4, p. 81]*

Проведений аналіз засвідчує можливість лише часткового відтворення в англійському перекладі образного контрасту, що створюється на текстовому та міжфразовому рівнях поетичного твору завдяки стильовій варіації вкраплених іншомовних висловлювань на основі спорідненості української та російської, а також української та польської мов. Під час перекладу іншомовних вкраплень цільовою мовою це відтворення відбувається завдяки збереженню стилістичної функції вкраплення. Проаналізовані переклади свідчать про різну ступінь повноцінності такого відтворення, спричинену ставленням перекладача до стилістичної функції чи функцій кожного окремого вкраплення.

Безперечно, існує й низка інших малодосліджених щодо поезії та її перекладу засобів, за допомогою яких формується підтекстовий образ поетичного твору, в тому числі й інші види контрасту, які потребують належного вивчення з метою адекватної реконструкції у перекладі.

Література

1. Шевченко Т. Кобзар. Київ : Дух і Літера. 2011. 680 с.
2. Chambers 20th Century Dictionary. New Edition / edited by E. M. Kirkpatrick. Edinburgh, Bungay, Suffolk : W & R Chambers Ltd., Richard Clay (The Chaucer Press) Ltd., 2005. 1583 p.
3. Kykot Valeriy. Translation of Implied Sense As a Psycholinguistic Category. *East European Journal of Psycholinguistics*. Issue 8, # 2, 2021. P. 92–102. URL : <https://eejpl.vnu.edu.ua/index.php/eejpl/article/view/528/285>
4. Shevchenko T. Kobzar / transl. by V. Rich; introduced and compiled by R. Zorivchak. Kyiv : Mystetstvo Publishers, 2013. 336 p.
5. The Complete Kobzar. The Poetry of Taras Shevchenko / translated from the Ukrainian by Peter Fedynsky. London : Glagoslav Publications, 2013. 414 p.

Ганна Лещенко

докторка філологічних наук, професорка
Черкаський державний технологічний університет
(Черкаси, Україна)

СТИЛІСТИКА ТЕКСТУ І ТЕОРІЯ СХЕМ: КОГНІТИВНИЙ ВИМІР

Активний розвиток когнітивного напрямку в сучасній лінгвістиці та його очевидне домінування протягом останніх двох десятиліть у різних галузях гуманітарного знання свідчить про ефективність та перспективність

використання комплексних міждисциплінарних підходів у дослідженні багатьох дискусійних аспектів мови. Інтеграція теоретичних концепцій когнітивізму в лінгвістичні дослідження, зокрема в галузі стилістики, призвела до формування нових поглядів та теорій, а відтак – до розробки нових принципів та методів аналізу стилістичних проблем. Одним із таких інструментів стала теорія схем.

Поняття схеми (*schema, schemata*), яке вперше було запропоновано британським психологом Фредеріком Бартлетом у 1932 р., отримало подальшу розробку у 1990-х роках у роботах американського психолога Річарда Андерсона та низки інших авторів [1, с. 54]. У цих дослідженнях схема визначається як «звичайна структура знань, що існує в нашій пам'яті» [3, с. 150]. Схеми репрезентують знання про предмети, події, ситуації та дії, тому всі люди володіють схемами. За допомогою схем людина не лише розуміє те, що відбувається навколо неї, але і може передбачати ситуації, які потенційно можуть бути реалізовані. Інформація, яка не вписується в схему, наявну у свідомості людини, залишається для неї незрозумілою. У теорії читання (*theory of reading*) ця невідповідність розглядається як одна з причин, чому читачеві буває важко зрозуміти текст.

На думку Е. Семіно [2, с. 5-6], теорія схем забезпечує теоретичне підґрунтя для досліджень, спрямованих на аналіз взаємодії між текстом і читацькими знаннями та способом, у який конкретний читач сприймає конкретний текст в залежності від тих схем, які існують у його свідомості. Результатом оновлення схеми є зміни у її структурі, які можуть свідчити як про руйнування старої схеми і створення нової, так і про підтвердження існуючої схеми. Руйнування схеми відбувається за умови посилення «літературності» тексту завдяки девіаціям, які актуалізуються на рівні стилістичних засобів і власне тексту, тим самим кидаючи виклик схемам читача.

У площині застосування теорії схем Д. Румельхарт і Д. Норман виокремлюють три види отримання й інтерпретації інформації, а саме: (1) збільшення (*accretion*), тобто додавання нових деталей до наявної схеми як результат накопичення знань на основі щоденного досвіду людини, (2) модифікація (*tuning*), що передбачає розвиток нового інтерпретаційного інструментарію (а не просто додавання нової інформації), (3) реструктуризація (*restructuring*), що потребує тривалого переосмислення старих і створення нових структур у свідомості людини [див. 1, с. 55].

Схеми використовуються для пояснення природи художньої оповіді, демонструючи, яким способом на основі інференцій (умовиводів) можна пов'язувати події між собою і тлумачити їх. Теорія схем у літературознавстві вивчає «хід думок» (*mind style*) персонажів, які сприймають світ інакше, аніж інші, що змушує читача постійно співставляти свої ментальні схеми зі схемами літературних героїв. Ця «інакшість» реалізується на рівні оповідних структур, що дозволяє говорити про розширення рамок традиційної стилістики і вихід у площину когнітивної стилістики, що є міждисциплінарним феноменом, який інкорпорує здобутки когнітивної науки, психології, лінгвістики, теорії літератури та ін. наук.

Література

1. Jaafar E. A. Schema theory and text-worlds: A cognitive stylistic analysis of selected literary texts // Journal of College of Education for Women. 2020. P. 52-65. URL: <https://www.iasj.net/iasj/download/d193c022c77bbad6>
2. Semino E. Schema theory and the analysis of text worlds in poetry // Language and literature. 1995. 4 (2). P. 79-108.
3. Yule G. The study of language. 4th edition. Cambridge: Cambridge UP, 2010. 340 p.

Олена Павленко

докторка філологічних наук, професорка
Маріупольський державний університет
(Київ, Україна)

Леся Гречуха

кандидатка філологічних наук, доцентка
Черкаський державний технологічний університет
(Черкаси, Україна)

САТ-ПРОГРАМИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА

Поняття «автоматизований переклад» лише нещодавно з'явилося у широкому використанні фахівців-мовників. Втім, його досі продовжують плутати з машинним перекладом, помилково зводячи все до використання загальнодоступних програм-перекладачів, що дозволяють швидко (єдиним кліком комп'ютерної миші) отримати відповідник тексту іншою мовою. Ймовірно, це можна пояснити тим, що на сьогодні, на жаль, у більшості навчальних закладів, що готують професіоналів дотичних до перекладу, не звертаються до вивчення САТ програм, а звернення до машинного перекладу не є прерогативою професіоналів. Отже, метою даною розвідки є окреслення значення звернення майбутніх професіоналів у сфері перекладу до програм автоматизованого перекладу (переклад людиною у рамках однієї програми) та аналіз доступних на сьогодні САТ застосунків, з яких варто, на нашу думку, розпочинати знайомство філологам, дотичним до перекладацької діяльності.

САТ (Computer-Assisted Translation) - це програми, які допомагають перекладачам у їхній роботі, застосовуючи різноманітні технології для полегшення та удосконалення перекладу текстів, полегшуючи роботу перекладача та забезпечуючи якісні результати. Ці програми орієнтовані, перш за все, на професіоналів, та їх освоєння займає певний час, оскільки спочатку користувач «працює» на САТ програму, а згодом програма «починає працювати» на нього. Тривалість «першої стадії співпраці» варіюється від кількох тижнів до кількох місяців залежно від інтенсивності використання програми. Відтак, варто з'ясувати, у чому ж особливість таких програм і чому ми рекомендуємо знайомити студентів з їх функціональністю. До особливостей

програм автоматизованого перекладу можна віднести наступні: сегментація тексту перекладу, збереження перекладу (так звана функція пам'яті перекладу), переклад у режимі реального часу з можливістю післяправки. Сегментація тексту спрямована на поділ вихідного тексту на невеликі фрагменти (сегменти), що дозволяє перекладачам працювати з меншими частинами тексту, полегшуючи процес перекладу. Зазвичай, більшість застосунків сегментує тексти на речення. САТ-програми автоматично зберігають раніше використані переклади (слова та фрази-відповідники), створюючи власну базу даних для подальшого використання. Це дозволяє уникнути повторної роботи та підвищити консистентність перекладів. У той же час, така функція дозволяє фахівцю упорядковувати власний(ні) фаховий вокабуляр, який можна легко переносити з програми в програму, виконуючи переклади документів у межах однієї і тієї ж галузі швидше та якісніше. Виведений перекладений текст не потребує редагування, оскільки програма виконує цю функцію самостійно, орієнтуючись на структуру оригінального документу. Перекладати можна інформацію не лише у форматі текстового документу. Перелік доступних форматів вражаючий (pdf, jpg, jpeg, tif, tiff, bmp, png, gif, sx, psx, jp2, формати презентації, djvu, djv HTML тощо). Окрім того, САТ-програми дозволяють перекладачам працювати в команді, об'єднуючи їхню роботу в єдиній системі та сприяючи обміну ресурсами.

На сьогодні є багато програм для автоматизованого перекладу. І кожен користувач має можливість обрати ту, яка буде відповідати його вимогам та буде зручною у використанні. І таке розмаїття доступних програм може стати перешкодою для першого знайомства з цим видом діяльності. Тому саме викладач має стати тією людиною, яка першою долучить свого студента до сучасної професійної перекладацької практики. Зважаючи на власний досвід можна почати знайомити здобувачів з найпростішими САТ застосунками, які не потребують спеціальної попередньої підготовки та мають зрозумілий інтерфейс. Йдеться про SmartCat, MetaCat, OmegaT, Wordfast Anywhere, Anaphraseus, DejaVU. Дані застосунки є безкоштовними або ж мають безкоштовну ознайомчу версію. Серед згаданих програм є хмарні (он-лайн версії) (SmartCat, MetaCat, Wordfast Anywhere), інші з потребують встановлення на персональний комп'ютер (OmegaT, Anaphraseus, DejaVU). Варто, звичайно, пам'ятати про те, що функціонал цих безкоштовних інструментів може бути обмеженим порівняно з їх комерційними аналогами. Для професійного використання може виникнути необхідність у більш продуктивних та повнофункціональних версіях САТ-програм.

Отже, задля підготовки конкурентоспроможних фахівців у галузі перекладознавства знання кількох програм автоматизованого перекладу є вже не стільки бажаним, скільки необхідним. І саме вищий навчальний заклад має стати тією базою, де майбутні спеціалісти-перекладачі вперше долучаються до його основ.

Оксана П'єцух
докторка філологічних наук, доцентка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

СПЕЦИФІКА І ТРУДНОЩІ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Сучасна економічна та фінансова термінологія проникає в усі сфери життєдіяльності суспільства, зокрема поширення набуває її використання у публіцистичному, науковому та розмовно-побутовому стилях. Економічна терміносистема активно розвивається та паралельно з традиційним, усталеними лексичними одиницями, які у нових реаліях можуть отримувати нові вузькоконтекстуальні значення, з'являються нові, які використовують на позначення інноваційних економічних і фінансових явищ в новій економічній ситуації. Адекватний та високоточний переклад економічних термінів важливий, оскільки мова йде про оперування економічними та фінансовими активами, здійсненням фінансових операцій та загального розвитку компаній, тому особлива увага при перекладі такої лексики належить фактам і контекстуальному оточенню.

У період бурхливого розвитку економічної та соціальної сфер з'являються нові реалії, під не наразі не зафіксовано в словники вузькоспеціалізованої економічної термінології. Приміром, до таких термінологічних позначень належать англійські фінансові терміни *fiat-on ramp* («tool to turn into traditional fiat money into digital money») та *fiat off-ramp* («tool to convert digital money into traditional fiat money»), які належать до сфери здійснення криптовалютних операцій. В українській терміносистемі відсутні влучні відповідники, які охоплюють значення англійського оригіналу, тому загальноживаним варіантом перекладу є словосполучення: *платіжні системи*, *онлайн конвертація*, які генералізують значення і не демонструють специфіку фінансових операцій. У цьому випадку доречно використати більш конкретизовані відповідники, значення яких відображає значення оригінальних термінів, приміром: *крипто конвертація* та *фіатна конвертація* відповідно.

Однією з основних вимог до еквівалентів економічних і фінансових термінів у перекладі є однозначність та стислість, точність вираження значення й об'єктивність [1; 4]. При цьому важливо враховувати специфіку систем мов оригіналу й перекладу, оскільки англійська мова насичена метафоричними виразами, а економічна сфера в українській мові характеризується домінуванням лексичних термінопозначень у прямому значенні, уникненням асоціацій і порівнянь.

До поширених метафоризованих понять зі сфери страхування належить термін *umbrella insurance* розповсюджений термін на позначення додаткового страхування: «umbrella insurance is extra insurance that provides protection beyond

existing limits and coverages of other policies. Umbrella insurance can provide coverage for injuries, property damage, certain lawsuits, and personal liability situations» [7]. В українській мові є більш узагальнений за значенням термін *додаткове страхування*, яке забезпечить додатковий страховий захист на випадок раптових подій, що впливають на життя, здоров'я та працездатність застрахованої особи [2]. Такий пакет послуг страхових компаній не дуже інформативний у порівнянні зі значенням терміну в англійському оригіналі.

Проте наразі в розмовній українській мові у рекламуванні сервісів банківських послуг з'являється повний відповідник, який представляє собою дослівний переклад: *парасолькове страхування / парасольковий поліс*. На відміну від розмовного варіанту, в офіційній фінансовій термінології, зафіксованій у фінансовій енциклопедії, запропоновано відповідник *страховий поліс «Парасолька»*, який відповідає офіційно-діловому стилю. Значення цього поняття в енциклопедії – «страхове покриття додаткової відповідальності, яке виходить за межі страхування власників житла застрахованого, автомобілів або водних суден. Це забезпечує додатковий рівень безпеки для тих, хто опинитися суду за збитки майна інших людей або тілесні ушкодження, заподіяні іншим в результаті аварії. Він також захищає від наклепів, вандалізму та вторгнення в приватне життя» [3].

Інше розповсюджене поняття економічної сфери *company's health* вживають на позначення характеристики стану розвитку та рівня функціонування компаній: «how well it aligns around a common direction, adapts to external shifts, executes with excellence, and renews itself, how well its profitability and operating efficiency are measured» [6]. При перекладі цього терміну відбувається деметафоризація, оскільки оригінальну лексему запозичено з донорської зони ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ до економічної сфери, а в українському перекладі в аналітичних статтях з економіки вживають різні контекстуально обумовлені словосполучення у прямому значенні, які втілюють описовий спосіб перекладу: *стан розвитку компанії, дієвість компанії, фінансова стабільність компанії*.

Ще один приклад поняття, частотного за фігуруванням у сфері економіки, є лексема *early-adopting*, що залучають у якості кваліфікативної ознаки здатності компаній та фінансових установ до впровадження передових технологій. Утворення цього поняття в англійській мові відбувається у процесі запозичення лексеми *adopt* із донорського домену РОДИННІ ВІДНОСИНИ, де ця лексема вживається у значенні «to legally take another person's child into your own family and take care of him or her as your own child» [5]. У сучасній англійській мові ця сполука вживається на позначення швидкого прийняття та використання інновацій з моменту їхньої появи на ринку («embracing new technologies or trying a new product before others»). В українському перекладі розповсюдженими еквівалентами є словосполучення *раніше почати використовувати, першими застосували, почали вводити в дію*, тобто відбувається деметафоризація, переклад описовим способом. Втрачається елемент значення, який наголошує на інноваційності підходу.

Отже, при роботі з англomовним термінологічним матеріалом перекладачі мають слідкувати за останніми тенденціями в розвитку економіки та фінансової сфери, бути обізнаними в інформації та бути готовим до таких викликів, як розробка влучних чітких неологізмів, які відображають значення оригіналу.

Література

1. Куделько З. Б. Англійська терміносистема ринкових взаємин : синтагматичні та парадигматичні особливості : автореф. дис. к. філол. н.: 10.02.04. Львів, 2003. 18 с.
2. Програми додаткового страхування. URL: <https://www.pzu.com.ua/i>
3. Фінансова енциклопедія. <https://ua.nesrakonk/umbrella-insurance-policy/>
4. Чорновол Г. В. Особливості вживання економічних термінів у сучасних періодичних виданнях. *Українська термінологія і сучасність* : збірник наук. праць. Київ : КНЕУ, 2001. №4. С. 154–156.
5. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
6. Organizational Health Index. URL: <https://www.mckinsey.com/solutions/orgsolutions/overview/organizational-health-index>
7. Umbrella Insurance – How it Works and What it Covers. URL: <https://www.geico.com/information/aboutinsurance/umbrella/>

Ірина Багач

кандидатка педагогічних наук, доцентка
Черкаський державний технологічний університет
(Черкаси, Україна)

ПРИЧИНИ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Початок 90-х років ХХ ст. характеризується поповненням українського лексикону економічними англiцизмами. В українську мову потрапляє велика кількість комерційних, економічних, фінансових, торгових термінів з англійської мови: андерайтинг, лізинг, бартер, дилер, дистриб'ютор, мерчандайзер, промоушен, холдинг тощо. Галуззю, на частку якої припадає найбільша кількість англiцизмів, є економіка й пов'язана з нею економічна комунікація. Це зумовлено розвитком міжнародних економічних зв'язків, глобалізацією економіки, запозиченням західних передових технологій і підвищенням ролі англійської мови як засобу міжнаціонального спілкування. Здобуття Україною незалежності, міжкультурна комунікація стали причиною запозичення численних економічних термінів й орієнтиром на західну економіку та використання інтернаціональної термінології. З огляду на суспільну актуальність явища, позначувані цими термінами, й самі терміни опиняються

поза межами професійного мовлення й широко використовуються в повсякденному спілкуванні.

Іншомовні запозичення у галузевих терміносистемах української мови становлять близько 40 % від однослівних термінів [2]. Як зазначають Ковальчук О., Романчук Д. [1]: «запозичений термін не залишається особливим, ізольованим знаком, а входить, як і будь-яке іншомовне слово, в систему мови-реципієнта» [1]. Науковці виокремлюють три етапи засвоєння запозиченого терміну (табл. 1): початковий, поглиблений та повної адаптації. Водночас, не для кожного терміна властиве чітке і послідовне проходження всіх етапів адаптації. Іноді етапи поєднуються і трансформуються.

Таблиця 1 – Етапи засвоєння запозиченого терміну

назва етапу	основні процеси	що відбувається (характеристики етапу)	який результат
Початковий (формування)	Момент і процес запозичення	Вибір способу запозичення: транслітерація, транскрипція	Перехід від латиниці до кирилиці, графічне переоформлення іншомовного слова
Поглиблений	Функціонування та використання у мовленні	Хаотичне, безсистемне накопичення запозичень (утилізація)	Виявлення парадигматичних зв'язків: полісемії, синонімії, антонімії
Повна адаптація	Лексикографічна обробка, регламентація	Визначення понять, селекція, співвідношення з граматичними категоріями української мови.	Терміни використовуються після лексикографічної фіксації, відповідно до норм термінологічної кодифікації за державними стандартами та правил сучасної української мови і

Наприклад, у результаті досліджень процесу запозичень О. Ковальчук, Д. Романчук [32] виокремлюють такі типи адаптації:

- орфоепічний (написані слова вимовляються відповідно до правил української мови, а наголос мови-джерела зазвичай залишається й у похідних словах, які утворилися на українському ґрунті: маркетинг маркетинговий);
- графемно-орфографічний (способи транслітерації та трансформування часто застосовуються до одних і тих самих слів, це ускладнює пошук їх значень у термінологічних словниках (backwardation – беквордейшн));
- семантичний (термін запозичується в українську мову із значенням мови-джерела, так як в англійській мові більшість термінів є багатозначними, відповідно вони розвивають полісемію у мові-реципієнті, а найбільшими у кількісному відношенні є тематичні групи процесів і суб'єктів діяльності);
- словотвірний (тісно пов'язаний з аналізом морфемного складу запозиченого терміна, що дозволив виявити кореневі зв'язки

між запозиченими словами: консультаційний, консультування, консультація).

Як зазначає Н. Тома [3], англомовні запозичені терміни в економічній терміносистемі української мови поділяються на декілька типів:

- досить давні запозичення, які настільки пристосовані до мови, що їхнє іноземне походження вже не відчувається; ці терміни мають велику кількість похідних, використовуються часто великою кількістю людей (партнерство, реальний тощо);
- суто англомовні слова, що часто використовуються в мовленні, поступово стають загальномовними одиницями та виходять за межі професійної сфери вживання (дилер, спонсор, бренд, супермаркет, провайдер,);
- варваризми – це іншомовні слова, які рідко вживаються, використовуються у фаховому спілкуванні та легко замінюються питомою лексикою (напр.: ажю – премія, дисперсія – відхилення, винагорода, ануїтет – щорічний дохід, леверидж – платоспроможність щорічна рента);
- інтернаціоналізми – це міжнародні терміни, що вживаються у трьох і більше неспоріднених мовах, напр.: холдинг – укр. та рос., das Holding – нім., holding – англ., лізинг – укр., das Leasing – нім., leasing – англ., лізинг – рос.

Слід зазначити, що єдності у наукових поглядах щодо причин запозичень немає. Водночас, існує низка причин, які є тотожними, є також і такі, що виокремлюються лише одним-двома дослідниками.

Література

1. Ковальчук О. С., Романчук Д. Л. Розвиток іншомовних запозичень в українській економічній лексиці. Наукові записки. Серія «Філологічна». 2016. Випуск 37. С. 149–151.

2. Тимкова В. А. Роль термінології у формуванні мовно-професійної компетентності фахівців економічного профілю. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. № 3. С. 172–182. URL: <http://efm.vsau.org/>

3. Тома Н. Запозичення з англійської мови в сучасній українській економічній термінології. URL: <http://old.pinchukfund.org/storage/students/works/2008/460.doc>

Анна Бондаренко
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент **Дмитро Павкін**
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ АНАЛІЗУ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Художні тексти – це літературні твори, які використовують мову, стиль, сюжет, ідеї та символіку з метою створення естетичного враження у читачів [9].

Вірші, романи, оповідання, драма, есе, літературна критика та інші жанри літератури можуть бути частиною художнього твору. Він може бути написаний різними авторами з різних країн і епох та відобразити різні соціальні, культурні й історичні контексти. Кожен читач може знайти в художньому тексті свій власний сенс. Він є важливою частиною мистецтва та літератури, що сприяє розвитку культури та інтелектуального розуміння.

Система образів, представлена мовними засобами, відіграє важливу роль у семантиці таких текстів. Ця система сприяє формуванню загального змісту тексту як цілого.

Художній образ – це складний інформаційний фрагмент, який поєднує зміст і художню виразність [2]. Систему образів художнього твору становлять образи творця та адресата, образи природного та речового оточення, образи дійових осіб, тобто персонажів [1].

Загальна назва будь-якої дійової особи (текстуальної чи вербальної) у кожному жанрі літератури є персонажем, якого письменник зображує у своєму художньому творі. У більшості випадків персонажі мають чітку індивідуальність, визначену їхніми зв'язками з соціальним, національним та історичним середовищем. Анімація речей, явищ природи, тварин у казках, байках і фантастичних творах також відноситься до цієї категорії [5]. Персонажі можуть бути як головними, так і другорядними, героями чи антигероями, а також представляти будь-яку соціальну групу чи відобразити стереотипи, зокрема гендерні.

Загальні уявлення про ролі жінок і чоловіків у суспільстві, відомі як гендерні стереотипи, впливають на індивідуальну поведінку та впливають на соціалізацію та поведінкові процеси в суспільстві в цілому. Ці стереотипи можуть впливати на різні частини нашого життя, такі як розподіл ролей у сім'ї, професійні вибори, поведінка, зовнішній вигляд і навіть мислення [10].

Гендерні стереотипи впливають на те, як письменники використовують мову та мовлення: певні мовні знаки отримують соціальну значущість на основі гендерно навантажених цінностей [6].

Оскільки гендерні стереотипи є частиною нашого мислення, вони також є важливими компонентами картини світу, які вивчаються в когнітивній лінгвістиці. Ця галузь займається дослідженням того, як стереотипи впливають на наше мислення, сприйняття та вираження через мову; як стереотипи створюються, зберігаються та поширюються в мові; і як вони впливають на те, як ми розуміємо та інтерпретуємо повідомлення.

Когнітивна лінгвістика – це сучасна галузь мовознавства, яка досліджує процеси використання мови для отримання, зберігання, обробки та переробки інформації, а також невербальні методи категоризації знань [7].

Когнітивна лінгвістика вивчає систему мови та її використання в мовленні і це дозволяє отримати уявлення про організацію системи понять, що робить цю галузь кращою, ніж інші когнітивні науки [3].

Когнітивна лінгвістика вивчає, як мова впливає на процеси сприйняття та розуміння світу, а також на створення концепцій і категорій (групування явищ, об'єктів, процесів за певними критеріями, створення категорій і їх виділення, організоване представлення різноманітних явищ шляхом зменшення кількості рубрик і групувань) [8].

Основним методом дослідження у когнітивній лінгвістиці є концептуальний аналіз. Семантика лінгвальних мереж (СМЛ) є однією з методик концептуального аналізу. Це теоретична ідея, положення якої використовуються для досить універсальної методики концептуального аналізу, яка працює з різними мовними даними [4].

Література

1. Галич О., Назарець В., Васильєв С. Теорія літератури: Підручник. Київ: Либідь, 2001. 488 с.
2. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту. Модульний курс: Навчальний посібник. Донецьк: ДІСО, 2009. 262 с.
3. Жаботинская С. А. Принципы лингвокогнитивного анализа и феномен полисемии. Проблемы загального, германського та слов'янського мовознавства. До 70-річчя професора В.В. Левицького / Під ред. Альтмана Г., Задорожної І., Мацкуляк Ю. Чернівці: Книги ХХІ, 2008. 357–368 с.
4. Жаботинская С. А. Генеративизм, когнитивизм и семантика лингвальных сетей. Учень багато, істина одна: збірник праць до ювілею Ізабелли Рафаїлівни Бунятової / Київський ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, ун-т ім. Б.Грінченка, 2018. С. 99 – 141.
5. Іванишин В. П. Внутрішня форма (ейдологічна система) літературного твору. Літературний твір як естетично-інтенціональна система. *Нариси з теорії літератур*, 2010 URL: <https://ukrlit.net/info/sketch/16.html>
6. Козачишина О.Л. Гендерні стереотипи в писемному художньому мовленні
7. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : підручник. 3-тє вид. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 464 с.

8. Мунтян Л. В. Когнітивна лінгвістика в Україні. Наука XXI століття: виклики сучасності: збірник статей, 2013. 58 — 61 с.
9. Сикало Є. Сучасний словник літературознавчих термінів. 2023 URL: <https://ukrlit.net/info/mdictionary/461.html>
10. Цікул І. Перспективи подолання гендерних стереотипів в українській політиці. Україна в системі сучасних цивілізацій: трансформації держави і громадянського суспільства. 23-24 червня 2006 г. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. – Одеса: ВМВ, 2006. С. 132–134.

Valentyna Borshchovetska

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
State University of Trade and Economics
(Kyiv, Ukraine)

MEDIATING AND INTERPRETING IN PROFESSIONAL COMMUNICATION: CEFR REQUIREMENTS AND CHARACTERISTICS

In cross-linguistic professional mediation or interpretation, the user acts as a social agent who creates bridges and helps to construct or convey meaning from one language to another. The focus is on the role of language in process like creating the space and conditions for communicating and collaborating to construct new meanings. Encourage others to understand them, and passing on new information in an appropriate form. The context can be both, social, cultural and professional.

Non-linguistic mediator / interpreter has to correspond to B2 – B2+ Level according to the CEFR, which means the following: can establish a supportive environment for sharing ideas and facilitate discussion of delicate issues, showing appreciation of different perspectives, encouraging people to explore issues and adjusting sensitively the way he or she expresses ideas. He can build upon other's ideas, making suggestions for ways forward and convey the main content of well-structured but long and propositionally complex texts on subjects within the fields of professional as well as academic and personal interests, clarifying the opinions and purposes of speakers. He can work collaboratively with people from different backgrounds, creating a positive atmosphere by giving support, asking questions to identify common goals, comparing options for how to achieve them and explaining suggestions for what to do next and develop other people's ideas, pose questions that invite reactions from different perspectives and propose a solution or next steps. He can convey detailed information and arguments reliably, e.g. the significant points contained in complex but well-structured texts within their fields of professional interest.

There are many different aspects of mediation which share certain characteristics. A person who engages in mediation activity needs to have a well-developed emotional intelligence, or an openness to develop it, in order to have sufficient sense of empathy for different viewpoints and emotional states of the participants in the communicative situations.

The term «mediation» is also used to describe a social and cultural process of creating conditions for communication and professional cooperation, facing and hopefully defusing any delicate situations and tensions that may occur. Particularly with regard to cross-linguistic professional mediation, users should remember that this inevitably also involves both: social and cultural competence as well as multilingual competence. This implies that one can not in fact completely separate types of mediation from each other. The scales for mediation are presented in the following three groups, reflecting the way in which mediation tends to arise: mediating a text, mediating concepts and mediating communication [1, p.106]. We are focused on the latter one. Mediating communication encompasses facilitating pluricultural space, acting as intermediary in informal situations (with colleagues and partners) and facilitating communication in delicate situations and disagreements.

The aim of mediating communication is to facilitate understanding and to shape successful communication between participants who may have individual, sociocultural, sociolinguistic or intellectual differences in standpoint. The mediator / interpreter tries to have a positive influence on aspects of the dynamic relationship between all the participants, including the relationship with him or herself. Often, the context of the mediation will be an activity in which participants have shared communicative objectives, but this need not necessarily be the case. The skills involved are relevant to diplomacy, negotiation, and dispute resolution, but also to everyday social and workplace interaction. Mediating communication is thus primarily concerned with personal encounters.

As it has been mentioned above, the language competence of non-linguistic mediators and interpreters is usually considerably of Level B2 – B2+.

To summarize we would like to focus on the statement that understanding the other people thoughts and ideas in multicultural professional environments requires an effort of translation from one's own perspective to the other, keeping both perspectives in mind: sometimes people need a third person or a third place in order to achieve this. Sometimes there are delicate situations, tensions or even disagreements that need to be faced in order to create the conditions for fruitful mutual understanding and hence any professional communication.

References

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Strasbourg, 2018. 235 p.

Ольга Бурко

кандидатка педагогічних наук, доцентка

Приватний вищий навчальний заклад «Український гуманітарний інститут»

(Буча, Україна)

МИСТЕЦЬКІ ДІАЛОГИ

ГРИГОРІЯ КОЧУРА І СТЕФАНА ТАРАНУШЕНКА

2023 рік вклонився 115-річним ювілеєм «сивому тлумачеві з Ірпеня» [1, с. 2], як іменував свого побратима по перу Дмитро Паламарчук. Проте

нововиявлений рукопис-переклад опису архітектурних пам'яток окреслює ще одну грань його обдаровання – знавця старовини. В Інституті рукописів НБУВ збережено ксерокопію машинописного тексту під назвою «Опис замків у Скалі, Камінці та Смотричу, 1494 р.» [ДОДАТОК А]. Зазначено, що переклад здійснив Григорій Кочур. Здогадно, першоавтором був вірянин, що прослідковується в назвах перекладених текстів: «Замок Скала, описаний для пана Станіслава з Ходча, галицького капітулу, за чотири тижні після дня святої Катерини поточного 1494 р.», «1494 р. Замок Кам'янець, описаний в суботу напередодні свята Андрея Апостола», «Замок Смотрич, описаний за п'ять тижнів до найближчого свята Св. Миколая».

На сторінках рукопису простежено правку чорним чорнилом, здогадно, здійснену автором перекладу, а також написи олівцем, що, ймовірно, належать Стефанові Таранушенку. Відповідно подаємо напрацьований матеріал у таблиці 1 «Порівняння перекладених лексем і правок до них», де фіксуємо в 1-й графі переклад слова, у 2-й – правку Г. Кочуром, у 3-й – варіант С. Таранушенка.

Таблиця 1

Порівняння перекладених лексем і правок до них

Переклад Г. Кочура	Правка Г. Кочура	Правка С. Таранушенка
<i>лесовання</i>	<i>необшиті дошками</i>	<i>обмазки</i>
<i>стуби</i>		<i>хати</i>
<i>добра</i>		<i>справна</i>
<i>скамини</i>		<i>лави</i>
<i>бирзвениця</i>		<i>бербениця</i>
<i>палац</i>		<i>танок</i>
<i>шетвас</i>	<i>шинквас</i>	
<i>добрий</i>		<i>справний</i>
<i>тайничком</i>		<i>вихідником</i>
<i>загородки</i>		<i>перегородки</i>
<i>відсутність</i>	<i>поганий стан</i>	
<i>посполитих</i>		<i>міщан, горожан</i>
<i>гаківниць</i>	<i>рогаток</i>	
<i>отвори</i>		<i>проломи</i>
<i>Хоціком</i>		<i>Хотином</i>

Оприлюднюємо варіанти редагованих сполучень слів у таблиці 2 «Порівняння перекладених сполучень слів і правок до них», де зазначаємо в 1-й графі переклад сполучень слів Г. Кочуром, у 2-й – редагування ним же, у 3-й – відповідник С. Таранушенка.

Таблиця 2

Порівняння перекладених сполучень слів і правок до них

Переклад Г. Кочура	Редагування Г. Кочура	Відповідник С. Таранушенка

<i>дві комори перед палацом</i>	<i>дві комори коло танку</i>	
<i>піч добра чорна</i>		<i>піч справна чорна</i>
<i>відсутність східців</i>	<i>поганий стан східців</i>	
<i>височить розвалений ганок</i>	<i>чорний розвалений ганок</i>	

Михайлина Коцюбинська відзначила «багатоадресні епістолярні контакти Кочура» [3, с. 126]. Вони засвідчують співпрацю знаного перекладача та дослідника архітектурної спадщини Слобожанщини Стефана Таранушенка Григорієві Кочуру. Оприлюднюємо перший із них:

«Вельмишановний Григорію Порфіровичу.

Чи не могли б Ви зробити мені такі ласку і, перебуваючи в місті, завітати до мене. Хочу і маю потребу побачитися з Вами. А заразом можемо переглянути децю з гравюр, якщо маєте охоту.

Бажано, щоб Ви попередили мене листівкою: коли (день і години) Вас чекати. Щоб не трапилось так: Ви надійдете, а я кудись вийшов.

*З правдивою до Вас пошаною
31.08.1969*

Київ. Димитрова № 6, пом. 27» [4].

Хоч Григорій Кочур із родиною після повернення з заслання мешкав в Ірпені, але, за спогадами сучасників, щовівторка та щоп'ятниці вирушав до київських книгарень за новими виданнями. Відтак мав можливість зустрічатися з однодумцями й обмінюватися, наприклад, словниками, про що свідчить ще один лист:

«Дорогий Григорію Порфіровичу.

Чи не могли б Ви позичити мені на тиждень-два сербсько-російського / чи сербсько-українського словника. Був би дуже Вам вдячний.

*З пошаною
07.08. [19]71» [5].*

Як бачимо, інтервал між «артеріями зв'язку» [3, с. 126] становить майже два роки. Протягом цього періоду й був, як зазначено на титулі збереженого рукопису «Опис замків у Скалі, Камінці та Смотричу, 1494 р.», здійснений переклад. Застереження «Не пізніше березня 1970 р.» зумовлене, на нашу думку, тим, що Григорія Кочура вкотре намагалися відлучити від літератури. Як свідчить Михайлина Коцюбинська, «Л. Череватенко у своїх спогадах про Кочура згадував, що той на його запитання, як він міг стільки зробити в умовах тиску, неволі й переслідування, відповів просто: «А я завжди так працював»» [3, с. 159]. Свої переклади він мусив видавати під прізвищами друзів. Рукопис презентованого перекладу не підписаний. Про кочурівське авторство довідалися з картотеки Інституту рукописів НВУБ та надпису бібліографів на титулі.

Отже, Григорія Кочура та Стефана Таранушенка об'єднував інтерес до пам'яток старовини та перекладацтво. Їхня робота над перекладом «Опис замків

у Скалі, Камінці та Смотричу, 1494 р.» має непроминальне значення й сьогодні. Вони залишаються тими подвижниками, кого не зламала тоталітарна система і хто своєю працею спростував тезу про меншовартість української мови та познайомив нас зі скарбами вітчизняної культури.

Література

1. Бурко О. Сивий тлумач з Ірпеня. *Ворзельські вісті*. 2007. Липень. С. 2–3.
2. Кочур Г. Опис замків у Скалі, Камінці та Смотричу, 1494 р. Переклад. НБУВ. ІР. Ф. 278. Од. зб. 88.
3. Коцюбинська М.Х. Листи і люди; роздуми про епістолярну творчість. К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2009. С. 584; портр. (Бібліотека Шевченківського комітету).
4. Лист С. Таранушенка Г. Кочуру від 07.08.1971. НБУВ. ІР. Ф. 278. Од. зб. 1861.
5. Лист С. Таранушенка Г. Кочуру від 31.08.1969. НБУВ. ІР. Ф. 278. Од. зб. 1862.

ДОДАТОК А

Замок Скала, описаний для пана Станіслава з Ходча, галицького капітулу, за чотири тижні після дня святої Катерини поточного 1494 р.

По-перше, мури не мають ніякого захисту, інакше кажучи, лесованья [необшиті дошками / обмазки].

Далі у замку будівлі: побіч брами (двостулкових дверей) будівля на взірець великої стуби [хати] (німецьке «штубе – кімната), але без даху, без вікна, без дверей, без вікон.

Далі – у кутку, обіч згаданої стуби або будівлі тої світлиці для шляхетних.

Далі – стуба чорна, в якій піч добра [справна] чорна, два столи, чотири скамини (скамниці, ослони) [лави] і посередині бочка кислого вина.

Далі перед стубою чорний розвалений, зруйнований палац [ганок], у якому висять сім баліст без жодної вартості, і восьма баліста – лук (арка) окремо, а соха окремо. У цьому палаці чотири скамини і ятір для рибалства та кухоль, усе розкидане недбало.

Далі під чорною стубою є приміщення або комора, інакше спижарня, в якій – троє ночов, інакше корита, порожні, грудка солі в одних ночвах, сіль коломиїська, і окремо в кількості одної грудки (каменя).

Також вістря, інакше шипи, одна посудина бирзвениця, інакше по-польському чвартка.

Далі там саме бжехеви (дерев'яні частини стріл) кількістю одна капеція (? Може, польське «капцюх» – торбина).

Далі – порошу пищального посудина маленька неповна, інакше бирзвениця (може, «бербениця») і т. д.

Далі – в іншій посудині порошу трохи і в торбині ремінній стільки ж саме.

Далі – куль пищальних так малих, як і великих (інакше кульки) трохи.

Далі – гвіздки для даху, інакше гонтові, в кількості двох тисяч.

Далі – під чорною стубою льох, в якому чотири бочки пива великі і дві бочки порожні, шетвас [шинквас] або дрибуш, дзберлик (?), дзбан дерев'яний, і три кухлі дерев'яні, інакше розтухани (старопольське «рострухан – келих»).

Далі – біла стуба, добра кленова (?), вікна паперові (?), [в середині піч, що палиться на білому], стіл малий добрий [справний], три ослони великі попід стінами, інші два малі ослони перед стубою. Палац добрий з тайничком (?)[вихідником].

Далі – у згаданій стубі 11 гаківниць, дванадцята побита й поламана. Порохівниці три, буклери три.

Далі – світильник залізний добрий. Перед кожними дверима ланцюги, скоблі справні.

Далі – від білої стуби до чорної є східці або перехід і т. д.

Далі – під білою стубою є комора або шпихлір, у якій дві загородки [перегородки], інакше засіки порожні.

Далі – кадлубів (?) шість порожніх.

Далі – в згаданому шпихлірі комірчина, в якій зберігається трохи ріпи і посудина капусти, інакше дрибун.

Далі в іншій коморі під згаданою стубою трохи м'яса вартістю п'ять грн грошів і посудина, де солоне м'ясо тримають, а в ній зберігається дві порції воловини.

Далі – на мурах два фуклери з певною кількістю пищалів. Але злізти на мури не було можливості через [поганий стан] східців або [відсутність] якоїсь стежки, що туди провадила б.

Далі – пара волів чорних, що залишив тут пан палатин подільський, вартість їх – одна марка, і свиня досить угодована, три качки, дванадцяттеро курей.

Далі – є в замку комори для посполитих [міщан, горожан] і шляхетних, де вони власні речі, часом потрібні, кладуть на збереження, і є їх (комір?) три.

Далі на б'єрезі є 4 купи, інакше стоги, вівса, два стоги пшениці, стіг ячменю.

Далі – стайня для коней перед замком, де 40 коней можна поставити.

Далі – пивоварня, інакше бровар, з посудом для виготовлення пива, інакше дві кадї, корито, кош, пивни(й) котел.

1494 р. Замок Кам'янець, описаний в суботу напередодні свята Андрея Апостола

Цей замок майже весь розбитий, зруйнований, через що внизу є отвори [проломи]. Насамперед у згаданому замку: велика стуба з земляною піччю, яка (стуба) зроблена з доброї деревини, можливо, старої, але над нею дах понівечений, і поганий палац перед стубою, а над цим палацом покрівля погана.

Далі в цій стубі світильник посеред стуби з оленячих рогів зроблений.

Далі – в тій стубі пищалів на стінах, інакше – гаківниць – 32 і стампель один у вигляді дротика, яким порох у пищалі набивають.

Далі дві лопатки залізні на держакі насаджені, якими засипають порох у пищалі з машини (?). Коло цієї стуби чи то палацу є церква грецька, де виключно

в дні господні (свята) правлять службу за обрядом рутенським або грецьким, що об'єднує майже 60 (парафіян).

Далі – інша будівля біля великої будівлі й стуби, в якій є з одного боку схованка або комора, інакше спижарня, де нема нічого, крім двох ночов, інакше корит. Під цією спижарнею є льох, де нічого нема: ні страви, ні питва, тільки сморід і покидьки і т. ін. Перед льохом чотири попсовані валяються колиг (?) пивний і кіш пивний.

Напроти льоху в цьому домі є комора, інакше схованка, в якій є зброя, порох гарматний та інше, нижче описане: по-перше, 12 баліст у посередньому стані і 90 – в поганому, попсовані, ніякої вартості.

Далі там саме 15 рушниць побитих, інакше – зашкодних, що їх наймані вояки під час свого перебування в замку полишили.

Далі – гаківниць [рогаток] там же добрих 5 і одна попсована.

Далі колки (мабуть, «кульки») інакше глоти залізні для невеликих пищалів помірно. Інші вістря для машин і тарасниць – кремінні. Куль кількість не велика і не середня.

Далі – гарматний порох у двох посудинах, інакше в бирзневицях, до половини недавно надібрано, і одна посудина повна, інакше бечолка.

Далі – дев'ять посудин з вістрями, інакше – шипами, бирзневиці або бечулки, і в ночвах, інакше – в кориті, вістря в кількості двох капецій (?), і бжехви в кількості однієї бечулки або бирзневиці. Над цією схованкою є й інша кімната для проживання родини; на цій будівлі дах поганий, попсований.

Є й інша будівля, інакше – гажа. Інакше – шпихлір, де дві комірчини, в яких нічого нема, крім кількох кадубів порожніх.

Є пара волів вартістю 2 флорини, далі – ніякого провіанту, ні м'яса, ні борошна, ні капусти, ні хліба, ні овочів, ні окрайця насущного, ні дрібки солі, ні пива, ні меду, ні поживи для коней у замку й на березі не знайдено, крім трьох куп, інакше – стогів сіна на полі.

До того ж усі будівлі майже зруйновані, пошкоджені, покинуті, всі закутки порожні, аж страшно про цей замок писати й говорити.

Далі – є коло цієї гажі інша будівелька, в якій є світличка маленька біла поганенька, всередині з побіленої глини, інакше – ліплена. В цій кімнатці є стіл малий і три ослони, і піч з двома отворами, інакше – челюстями, звідки крім великого диму йде парскость (?). Є тайничок біля згаданої кімнатки і двері з кімнатки; навпроти піч, звідки чути нестерпний сморід. Перед кімнатою є палац маленький і дві комори перед палацом. Навпроти хатинки є кімната маленька для однієї людини досить придатна для тебе самого, з тайничком.

Далі – є й інша будівелька маленька, недавно приготована для перебування однієї людини, але в ній ще не закінчена піч. Є і палацік перед кімнатою (?).

Далі є зруби (зрубні) з дубової деревини готові, починаючи з вежі, що стоїть у напрямку міста, аж до мурів, де Вітрич божий тече (?) вежею над зрубом, і ніякого даху ні лісування.

Є й невисокий мур у напрямку поля біля зрубів і вежа, з каміння складена, досить добра, хоч і стара, на якій вартовий чи сурмач перебуває, дах на цій вежі поганий, попсований, не оббитий.

Далі коло цієї вежі є ізбиці або зруби, над якими зрубами є козли (? – очевидно, крокви), але вже трухляві, і покриття ніякого. Від тих ізбиць є також невисокий мур поганенький, що веде до дверей (входу? брами?) в інший замок, що міститься на полі в напрямку Скали. На цьому мурі є комірки або сторожки, інакше строжниці, сяк-так підлагоджені, а деякі без ніякої вартості. Над згаданими дверима середньої цілості, коло них (сторожок) є маленькі надбудови для спостережень зроблені, аж до самих окопів (рову) в напрямку міста, в окремих місцях, але східці до них погані. Там є колодязь з добрим фундаментом і обнесений деревиною / цямрини чи дашок?, але вода – в глибинах землі, отже, з цього колодязя не можна води здобути.

Між брамою, що провадить у поле, й брамою, що веде до міста, є над фортечним ровом хатина, в якій складено пищалі, що через несправність вийшли з ужитку.

Є хатинка й біля фортечної вежі, проста, зруйнована, погана, в ній дві кімнати з щілинами.

І стара велика стуба, над якою ніякого даху. Біля цієї стуби кухня досить порядна, хоч і проста. А біля кухні стуба чорна, в якій вартові гріються, досить добра, але дах поганий.

Далі – коло цієї стуби нова будова, з гарним дахом, в якій є кімната, і піч перед нею добра, де готують хліб. Коло цієї печі пивоварня, інакше бровар, де є казан варити пиво.

Далі – коло цієї будови є вежа в напрямку міста, добре ..., але зовні неоправлена, інакше – не оббита.

Між замком і містом – стайні для коней погані.

Є й будочка прохідна перед замковою брамою, що біля мосту.

Між ровами перед містом і перед Хоціком [Хотином] поле і скелі навпроти вежі в Скалі згаданої. Там пан Щенсний наказав робити рови на полі й ламати скелі з великим зусиллям, є вже там рови, викопані глибиною на два людські зрости, де глибше, де мілкіше, але через твердість каменю або скелі роботу облицьено.

Замок Смотрич, описаний за п'ять тижнів до найближчого свята Св. Миколая

Цей замок складається з однієї частини, що має погану й стару будівлю, й іншої частини, будівлі якої з кращого дерева, з дуба, і там міщани та шляхетні, що тут мешкають, мають комори для зберігання власних необхідних речей [під час потреби], і це займає приблизно середину замка.

Зброя, оборонні споруди та харчі в замку:

По-перше, сім гаківниць і восьмий фуклерик в чорній стубі, яка міститься над вхідною до замку брамою, з середини обнесеною ветхим муром. В цій стубі я знайшов згадані гаківниці та інше описане, два стамплі залізні, кульок у кількості однієї капелі. В цій стубі стіл добрий, ослони два під стінами і третій ослін біля столу.

Далі – порошу пищального в ремінній торбинці не дуже багато.

Далі – у брамі стоїть фуклер на ложі (возику) на колесах, а інший – на брамі на вежі.

Далі – баліст у брамі висить дев'ять застарілого зразка, отже, негодящих, усім попсованих.

Далі – в свинарні бербениця пороху пищального, в другій – бербениця пороху в кількості одного келиха для вина.

Далі – вістря в двох бербеницях – одна повна, друга неповна, помірна кількість.

Далі – куль помірних для фуклера 90.

Далі – пороху бочка, менше половини, частина чорного, частина білого.

Далі – бочка пшениці.

Далі – сім'я конопляного в кількості краківської хори (?).

Далі – бербениця ячменю.

Далі – борошно більш ніж пів бочки.

Діла – вівса півтори бочки.

Далі – сіль у кількості краківської кори.

Далі – вгорі в свинарні вісім кусні сала для тутешніх військових службовців і баран оббілований.

Далі – в льоху двоє барилець пива повних, у третьому – приблизно половина.

Далі – посередині бочка кислого вина. Двоє порожніх барил, дрибуш порожній, два дрибуші капусти і ріпи кілька корів (корець?).

Наталія Варивода

вчителька II категорії

Верхньосиньовидненський заклад загальної середньої освіти

I-III ступенів імені Петра Яцика

(Верхнє Синьовидне, Україна)

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Протягом останніх років ми спостерігаємо значне підвищення інтересу до англійської мови. Це, насамперед, обумовлено тим, що англійська мова є мовою професійного спілкування в різних сферах життєдіяльності людини. І тому найголовнішим завданням вчителя є підвищення мотивації здобувачів освіти до вивчення англійської мови. Щоб прищепити учням інтерес до навчання, необхідно застосовувати сучасні методи та технології: на кожному занятті вводити щось нове, урізноманітнювати навчальний матеріал.

Використання на уроках ігрових моментів сприяє активізації пізнавальної та творчої діяльності учнів, розвиває їхнє мислення, пам'ять, виховує ініціативність, дозволяє подолати нудьгу в навчанні іноземної мови. Гра може змусити учня згадати пройдене, поповнити свої знання. Протягом гри відбувається процес співробітництва, що позитивно впливає на всіх учасників навчально-виховного процесу. Найголовніше те, щоб учні були зацікавлені в отриманні результату гри та доповнили знання з теми, що вивчається.

Ігри надзвичайно різноманітні за змістом, характером, організацією.

Переваги ігрової діяльності на уроках: розвивається комунікативна компетенція; краще засвоюється навчальний матеріал; відбувається соціальний розвиток особистості; реалізуються основні групи взаємопов'язаних цілей: освітньої, розвивальної, виховної; розвивається вміння орієнтуватися в реальних життєвих ситуаціях; розвивається уява, пам'ять, увага, мислення.

Власні спостереження дають підстави стверджувати, що, наприклад, така навчальна платформа як «Kahoot!» є дійсно вдалою знахідкою для сучасного викладача. Освітні ігри «Kahoot!» – це своєрідні тести з 4 варіантами відповіді на різні теми, починаючи від перевірки граматики і закінчуючи пізнавальним квізом на знання видів мистецтва [1, с. 8]. Ігровий процес простий: учні збираються навколо загального екрану мультимедійної дошки або монітору (на яких буде відображатися вікторина), підключають свої мобільні телефони до комп'ютера за допомогою мережі Інтернет (на обидва пристрої потрібно попередньо завантажити цю гру), а потім використовують його для відповіді на запитання.

Під час вибору та розроблення ігор для уроків англійської мови потрібно враховувати темп і ефективність засвоєння змісту навчання кожним конкретним учнем класу, аби побудувати урок максимально ефективно з використанням ігрових методик. Необхідно максимально активізувати асоціативну пам'ять і творчий розвиток особистості.

Під час гри учень здатен із легкістю засвоїти великий обсяг інформації та набути нових навичок і вмінь. Загалом, під інтерактивним навчанням розуміють навчання, що базується на рівноправних взаємовідносинах учителя та учня, та їхній співпраці, а також на активній взаємодії всіх дітей [6, с. 3]. У таких умовах школярі швидко вчать самостійності та критичному мисленню, приймати рішення, правильно вести комунікацію й поважати думку інших.

На сучасному етапі функціонування шкільної освіти вчителі все частіше використовують такі ігрові технології: «Мозковий штурм», «Коло ідей», «Мікрофон», «Акваріум», «Ажурна пилка», «Обери позицію», метод «Прес», «Обличчя до обличчя», «Незакінчене речення», брифінг, прес-конференція, телеміст; інтерактивні ігри: «Рольова гра», «Драматизація», «Спрощене судове слухання» [4, с. 8].

Гра – це один із найзахоплюючих видів роботи для учнів на уроці. Сьогодні розроблена необмежена кількість різних навчальних ігор. У цілому виокремлюють дві категорії ігор – підготовчі та творчі [5, с. 34]. До підготовчих ігор належать: а) фонетичні (формують правильну вимову); б) лексичні (сприяють засвоєнню нових лексичних одиниць та тренують їх вживання); в) граматичні (допомагають опанувати граматику, вчать використовувати правильні мовні зразки, мають на меті довести до автоматизму вживання в усному мовленні правильних граматичних конструкцій); г) орфографічні (тренують правопис, допомагають визначати закономірності у правописі слів іноземної мови).

Відзначимо, що ігри не замінюють інших форм і видів роботи на уроці, а тільки доповнюють їх, допомагають розвивати комунікативну компетенцію.

Отже, гра гарантує позитивну атмосферу на уроці, підвищує працездатність і зацікавленість школярів, на відміну від стандартного виконання певних завдань, що призводить до негативного ставлення щодо вивчення іноземної мови. Ігрова діяльність на уроці англійської мови допомагає учням подолати несміливість, повірити у свої сили, проявити свої знання на практиці, вивчити нову лексику, уникнути перевантажень. Саме тому використання ігор на уроках англійської мови є дуже доречним.

Література

1. Білик О. Рольові ігри на уроках іноземної мови : [метод. матеріали]. *English. Шкільний світ : language & culture : weekly*. 2010. Вип. 31. С. 7–9.
2. Близнюк О. І., Панова Л. С. Ігри в навчанні іноземних мов. Київ: Освіта, 1997.
3. Бондар М. В. та ін. 130 ігор для уроків з англійської мови. *Англійська мова та література*. Харків: Основа, 2004. Вип. 9 (21).
4. Дівакова І. І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах. Тернопіль : Мандрівець, 2007. 180 с
5. Drinkwater N. Games & activities for primary modern foreign languages. Harlow – New York : Pearson Longman, 2008. 321 p.
6. Поспелкіна І. Інтерактивні технології навчання. *Початкова освіта*. Київ, 2006. № 44. С. 3–7.

Марина Василенко

кандидатка педагогічних наук, доцентка

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

(Черкаси, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ КУРСУ «ІСТОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ»

Професія перекладача – відповідальна й цікава одночасно. Відповідальна, бо від того, наскільки якісним буде переклад, залежить і успіх будь-яких контактів, і успіх важливих переговорів, і адекватність сприйняття творів. Цікава, позаяк саме творчість і талант перекладача дозволяють іноді засяяти забутим творам, привернути увагу до важливих подій чи речей.

Виховуючи та навчаючи перекладачів, не слід забувати про те, наскільки тернистий шлях пройшло перекладознавство до сучасного стану. Велика заслуга у сучасних надбаннях науки належить перекладачам, що стояли у витоків перекладознавчої науки. Тому, готуючи фахівців, особливу увагу треба звернути на курс «Історія перекладу». Зазвичай цей курс відноситься до важливих і визначальних у системі теоретичної підготовки майбутніх перекладачів. Адже саме від того, наскільки студенти зрозуміють витoki своєї професії, збагнуть

зв'язок поколінь і важливість досягнень попередників, настільки студенти усвідомлять і її міждисциплінарні зв'язки, і значущість обраного фаху.

Курс «Історія перекладу» передбачає опанування достатньої кількості теоретичного матеріалу, а тому й оцінювання студентів передбачає різноманітність форм, особливо тепер, коли самостійне оволодіння знаннями висувається на передній план. У вітчизняній методичній науці проблемами ефективного оцінювання якості знань студентів займались дослідники А. М. Алексюк, Я. Я. Болубаш, А. О. Аузіна, Г. Г. Голуб, А. М. Возна та інші.

Ураховуючи важливість курсу, необхідно створити умови, щоб студенти мали змогу не тільки опанувати весь теоретичний матеріал, а й продемонстрували на практичних заняття набуті знання та навички. Курс «Історія перекладу», що читається у Черкаському національному університеті, націлений саме на це. Він знайомить студентів з основними етапами історії перекладу; з перекладацькими концепціями, що визначали переклад у ту чи іншу епоху; з перекладацькою діяльністю видатних діячів різних епох; з роллю особистості перекладача і його значенням для країни та світу. Більше того, працюючи над виконанням певних завдань, студенти вдосконалюють свої загальні компетентності (соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні).

Традиційно, у педагогічній науці (М. М. Фіцула, І. В. Зайченко, Ю. К. Бабанський, Г. Л. Щукіна та ін.) виокремлюють такі методи контролю: *метод усного контролю* (індивідуальне, фронтальне та комбіноване опитування), *метод письмового контролю*, *метод тестового контролю*, *метод графічного контролю* (передбачає відповідь у вигляді «наочної моделі, яка відображає певні відношення, взаємозв'язки у виучуваному об'єкті або їх сукупності» [1], *метод самоконтролю*.

Курс «Історія перекладу» передбачає опанування достатньої кількості теоретичного матеріалу, а тому й оцінювання студентів передбачає різноманітність форм. Різні форми оцінювання, на наш погляд, дозволять реалізувати навчальну, діагностичну, стимулюючу функції оцінювання. Дозволять не усереднювати навчальні досягнення студентів, а навпаки, урахувати їх індивідуальні особливості, можливості сприйняття навчальної інформації, індивідуальний темп.

На всіх практичних заняттях ми використовуємо кілька видів контролю. Так, при вивченні теми: ***Європейська перекладацька спадщина XIX століття*** передбачається, що студенти ознайомляться з уривком статті Фр. Шлейєрмахера «Про різні методи перекладу». Уривок досить великий, але його не можна обійти увагою. Ми пропонуємо студентам опрацювати уривок на занятті, підкреслюючи основні положення тексту. Така форма роботи досить незвична, її умовно можна віднести до графічної перевірки навичок студентів, однак, вміння виділяти головну і другорядну інформацію, на наш погляд, важлива компетенція сучасного студента. Звісно, така робота потребує попередньої підготовки: треба, щоб у кожного студента був свій екземпляр статті. Після перевірки (яку можна здійснити прямо на занятті), свої опрацьовані

уривки студенти залишають собі. Вони їм стануть у нагоді, коли студенти будуть готуватися до іспиту з предмету.

У межах курсу студенти до кожного заняття виконують домашні завдання. Зазвичай – це узагальнюючі таблиці. Наприклад, до теми «Європейська перекладацька спадщина XIX століття» студенти мають скласти таблицю «Історія розвитку теорії перекладу в країнах Європи XIX століття», яка має таку структуру: країна, представники, основні положення. До теми «Історія перекладу в Україні у першій половині XX ст.» у таблиці повинні бути вказані: представники вказаного періоду й основні положення їх перекладацьких концепцій. За домашню таблицю студент може отримати до 10 балів.

Обов'язковим на кожній парі є проведення самостійної роботи (на 10-12 хвилин). Зазвичай ми пропонуємо питання, які викликали на попередньому практичному найбільші утруднення у студентів. Ураховуючи тему, питання можуть бути такого роду: *Особливості та ознаки романтизму. Романтичний період у Німеччині XIX століття. Виникнення та роль мови в концепції Йоганна Готфріда Гердера. Перекладацька концепція В. фон Гумбольдта. Й.В. Гете та проблеми перекладу. Французький романтизм і розвиток перекладу. Англійський переклад XIX століття* та ін. Ми намагаємося досягти, щоб студенти відповідали на запитання коротко та ёмно (у вигляді основних положень). Для цього на першому практичному показуємо на прикладі запитання «Особливості та ознаки романтизму», як треба подавати інформацію (визначення, представники, ознаки). Досвід показує, що це одне з найважчих завдань для студентів: стисло подати матеріал.

Крім самостійної роботи на практичному занятті передбачається усне опитування студентів. За усне повідомлення студент може отримати від 1 до 5 балів (ми свідомо зупинилися саме на 5-ти бальній системі). Усне опитування передбачає певні доповнення, за які також виставляються бали. Студент може доповнювати стільки разів, скільки дозволить йому його підготовка і також отримати від 1 до 5 балів.

Курс «Історія перекладу» дає прекрасний матеріал для створення інформативних і наочних презентацій. Тому ми пропонуємо студентам готувати презентації до тем, які розглядаються, однак за умови, якщо студент бажає це зробити. Досвід показує, що презентації на кожену пару готують одиниці. Інші студенти чітко виконують ті завдання, що відносяться до обов'язкових, наприклад, за всі практичні, студенти повинні підготувати 1 реферат і 1 презентацію; всі інші презентації – на розсуд студента. Зазвичай, так і відбувається.

За всі практичні студенти можуть набрати 320 балів, які потім переводяться у 60-ти бальну шкалу (наприклад, 60 балів – 320 б., 59 – 315, 58 – 309, 57 – 304 і т.д.). Разом, на кожному практичному занятті, студент може набрати до 40 балів.

Таким чином, до основних умов успішної підготовки студентів до занять та організації ефективного контролю, на наш погляд, слід віднести:

– системність контролю, коли студенти знають, що буде відбуватися на кожній парі і до яких видів контролю їм слід бути готовими. Це дозволить

студентам правильно оцінити свої можливості при підготовці до практичного заняття й знати, на що вони можуть розраховувати наприкінці курсу;

– різноманітність форм, що дозволить студентам якнайкраще продемонструвати свої знання та вміння.

Література

1. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ : Академвидав, 2009. 560 с.

Ольга Войцеховська

вчителька

Черкаська спеціалізована школа I-III ступенів №3
(Черкаси, Україна)

ХУДОЖНІЙ ТА ГАЛУЗЕВИЙ ПЕРЕКЛАД

Художній переклад – один з найскладніших видів перекладу за оцінкою багатьох перекладачів. У художньому перекладі важливе збереження форми, змісту, структури та естетичного впливу оригінального тексту. Художній переклад – це не переклад «слово в слово», це практично написання нового твору.

Перекладач повинен мати неабиякий словниковий запас, добре знати культуру та історію країни, про яку іде мова. Крім власного відчуття твору та своєї інтуїції, перекладач має бути ніби «на одній хвилі» з автором, добре розуміти, що саме хотів передати автор своїм твором, його думки, почуття та емоції.

Одним із найважливіших чинників художнього перекладу є знання культури, звичаїв і традицій країни. Так, у книзі Сергія Тараненка «Пригоди Марка у Княжому Києві» є жарт про фемінізм. У моєму перекладі цей абзац відсутній повністю, оскільки він є недоречним для аудиторії, для якої написана книга. Також у книзі описана велика кількість історичних подій. Перекладачу (тобто мені) треба було чітко та толерантно викласти зміст і самих подій, і відношення автора до них, зважаючи на ситуацію в країні.

Що стосується перекладу віршів, тут перекладач має володіти не тільки величезним багатющим словниковим запасом, щоб не перетворити переклад вірша на зовсім інший вірш, а й мати естетичний смак, вміти передати всю глибину почуттів автора.

Галузевий переклад – більш чіткий та структурований. Особлива увага приділяється поняттям та термінам, використовується професійний стиль. Це не означає, що перекладачі не стикаються з проблемами у перекладі, проте додавати власний стиль не потрібно. Основне завдання – чітко передати інформацію. Проблемами у галузевому перекладі стають стиль та структура речень, змістова наповненість.

Наприклад, перекладаючи шкільний сайт, стикаюся з проблемою надто довгих речень, що є недоцільним в англійській мові. Також автори сайту часто

використовують речення без підмета. В цьому випадку калька є неможлива, оскільки з точки зору граматики англійської мови, таке речення є неправильним. Сюди ж можна віднести порядок слів у реченні. Якщо в українській мові він майже довільний, то в англійській мові, навпаки, маємо чітку будову.

Отже, говорячи про переклад, чи то художній, чи то галузевий, можна зробити висновок, що перекладач – це людина, яка не просто виконує механічну роботу, а і проникає в усю суть твору, привносить в нього трохи своєї особистості. Машинний переклад ніколи не замінить людину.

Література

1. Кикоть В. М. Образна матриця та переклад поезії : монографія. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2020.
2. Художній переклад // Лексикон загального та порівняльного літературознавства / голова ред. А. Волков. Чернівці : Золоті литаври, 2001.
3. Гудманян А. Г. , Сітко А.В., Сичева Г. Г. Вступ до галузевого перекладу. Київ, 2014.

Дарія Дідківська

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: докторка філологічних наук, доцентка

Оксана П'єцух

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ, ФІГУРАТИВНІ ТА ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ФІЛЬМУ «ВАРТОВІ ГАЛАКТИКИ»

Сьогодні світ кіно дуже різноманітний і неоднорідний, тому кожен може обрати для перекладу, що заманеться. Великою популярністю користується захоплююча науково-фантастична стрічка, яка вийшла у 2014 році і стала одним з найуспішніших проєктів кінематографічного всесвіту «Marvel» – фільм «Вартові Галактики». Режисером цього фільму є Джеймс Ганн, а акторський склад складається з талановитих артистів, які принесли своїм глядачам незабутні враження.

Сюжет «Вартових Галактики» розгортається в космічному просторі та розповідає про команду незвичайних героїв, які об'єднуються, щоб захистити галактику від злочинця. Фільми такого жанру є дуже популярними, особливо серед сучасної молоді, адже вони мають дуже цікавий сюжет. Тому актуально перекладати такі кінострічки, адаптуючи їх під вік глядача.

Наукова фантастика – це жанр літератури, кіно, телебачення та інших медіа, який використовує наукові та технологічні ідеї для створення уявних світів, подій, персонажів і ситуацій. Наукова фантастика часто показує можливе майбутнє людства або інших цивілізацій, а також альтернативну історію,

паралельну реальність або фантастичний простір [6]. Тому зрозуміло, що при перекладі особливої уваги потребують реалії наукової фантастики, так звані квазіреалії – слова (словосполучення), пов'язані з тематикою науково-фантастичних творів, з описом елементів навколишнього середовища вигаданого світу та з описом теоретично можливих, але наразі не здійснених, рішень наукових або технічних проблем [1, с. 599] [2, с. 242].

У нашому дослідженні звертаємо увагу на переклад реплік героя з чорним гумором – Єнота Ракету. Зауважимо, що попри крилаті вислови, які з'явилися в українській версії перекладу мовлення Єнота Ракети, вони ніяк не змінили характер оригінального персонажа, хіба що Ракета став більш харизматичним. В оригіналі також використовуються крилаті фрази, але вони «заточені» на англомовну аудиторію. Словниковий запас слів в українській мові дуже багатий, тож чому ним не користуватися, особливо, коли нам дозволяє це робити характер персонажа. Тому замість того, щоб робити прісний дослівний переклад, перекладач застосував функціонально-стилістичну трансформацію:

«Don't touch that! It's a bomb» // «Заберу граблі! Це бомба».

У наведеному прикладі використано молодіжний сленгізм, завдяки чому сенс сказаного не змінився, а звучить краще. Така швидка реакція Єнота Ракети викликана тим, що треба було дуже швидко відреагувати, бо можна було підірватися на бомбі. У словнику сучасного українського сленгу зазначено, що «граблі» — це руки [3], тобто ми маємо приклад влучного вислову із негативним відтінком значенням.

Ще один цікавий приклад використання функціонально-стилістичного перетворення:

«Quilt smiling, you idiot. You're supposed to be professional» // «Що ти либишся, колода. Поводься професійно».

У цьому перекладі також влучно використано молодіжний сленг. Перекладачем добре підбрано синонім, який теж має негативне забарвлення, проте він набагато краще імponує особливостям героя, адже він дерев'яний. В першому значенні *колода* — це «стовбур зрубаного дерева, очищений від гілля» [4], а в переносному значенні «колода (ступа) зі сленгу — дурний» [3].

Також для збереження стилістичної відповідності оригіналу в перекладі у наступному прикладі використано влучну фігуративну прагматичну трансформацію, а саме римовану адаптацію:

«Asleep for the danger, awake for the money, as per fricking usual» // «Як війна то він спати, а за баблом – не догнати».

Перекладачем було вдало збережено іронічність, оскільки герої критикують іншого за бездіяльність. На нашу думку, такий український відповідник звучить краще, ніж дослівний переклад, який звучав би так: «*Спиш від небезпеки, пильнуєш заради грошей, як завжди*».

У процесі перекладу, використовуючи інструмент під назвою «адаптація», головне не захопитися, бо не завжди доречно його використовувати. У першій частині трилогії фільмів «Вартові Галактики» є один момент, який, як ми вважаємо, не дуже вдалий. Усі шанувальники цього фільму знають, що те, що говорить Грут, ніхто не розуміє, окрім Ракети. Тож у діалогах Єнот зазвичай дає

відповідь як героям, так і нам – глядачам, зрозуміти, що каже Грут. В одному моменті була ситуація, де перекладач трішки захопився. В перекладі відповідь звучить так:

«Коня кують, а жаба лапу підставляє! Аби шось лягнути».

В оригіналі ж ми мали відповідь, що саме сказав Грут :

«So what, it's better than 11%? What the hell does that have to do with anything?»

І це доволі важливо, бо до цього персонаж Кріса Прата сказав, яка вірогідність успіху плану:

«То скільки відсотків?»

«Я не знаю, може 12»

«Що, 12?!».

А фраза в оригіналі Єнота до Грута:

«So what, it's better than 11%? What the hell does that have to do with anything?» дає зрозуміти, що Грут підтримав план Зоряного Лицаря, і його реакція: *Дякую Грут, дякую* є цілком зрозумілою, а у випадку із адаптованим українським перекладом звучить незрозуміло. Бо у перекладі це прислів'я звучить як *Не лизь де ти некомпетентний* [5], і це не дає відповіді, чи Грут підтримав план, чи ні, а реакція Квілла виглядає дивною. В цьому випадку використання предикативного прислів'я може заплутати глядача і в результаті маємо втрату змісту оригіналу.

Отже, можемо зробити висновок, що переклад науково-фантастичного фільму з орієнтацією на глядача – це робота, яка вимагає великої кількості знань та обізнаності перекладача. В нашому дослідженні ми оцінили влучність та коректність функціонально-стилістичних та фігуративних прагматичних трансформацій у перекладі українською мовою фільму «Вартові Галактики». Правильне та вдале відтворення різних лексичних відповідників забезпечує успіх перекладу та популярність кінострічки.

Література

1. Агафонова, А. С. До питання про класифікацію реалій наукової фантастики та способи їх перекладу. *Молодий учений*, 2015. №17 (97). С. 599-601. URL: <https://moluch.ru/archive/97/21699/>
2. Глінка Н. В. Особливості перекладу термінів та неологізмів у творах наукової фантастики. А. С. Хмара *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2010. № 9. С. 241-244.
3. Словник сучасного українського сленгу. URL: https://slovyk.me/dict/slang_modern
4. Словник української мови. URL: <https://sum.in.ua/>
5. Українські прислів'я, приказки, фразеологізми. URL: <http://igral.com/ua/index.htm>
6. Що таке наукова фантастика. URL: <https://translations.com.ua/naukova-fantastyka.html>

Olena Drohoman

Teacher

Cherkasy Applied College of Food Technology and Business

Olena Holub

Teacher

Cherkasy Applied College of Food Technology and Business

(Cherkasy, Ukraine)

USING THE INDUCTION METHOD IN THE PROCESS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES WHEN TRANSLATING SENTENCES

The induction method is an approach to learning in which the study of new material begins with specific examples and conclusions based on them. Unlike deduction, where general rules are first given and then applied to specific situations.

6 steps of the inductive method

This type of method involves a systematic process that allows to build knowledge through active participation. Let's look at the key stages of this approach, which will allow to delve into the subject and develop the ideas.

Present relevant learning materials: to initiate this method, teachers provide students with various learning materials such as examples, images, keywords, or data.

Encourage familiarity: students are asked to familiarize themselves with the materials provided. They actively search for elements they can relate to, combining existing knowledge with newly available information.

Identifying patterns: teaching students to identify patterns is a key aspect of this method. By studying materials carefully, students begin to recognize repeating elements.

Problem identification: based on the patterns identified, students learn to identify a problem or issue that needs solving.

Generate and evaluate solutions: students are asked to generate different potential solutions to a given problem. By brainstorming and considering different approaches, they engage in different thinking. Subsequently, they evaluate the feasibility and effectiveness of each decision, trying to choose the best course of action.

Organize steps and formulate conclusions: in this final step, students organize the necessary steps to complete a task or solve a problem. They critically analyze the collected information, draw logical conclusions, and formulate a hypothesis or generalization based on their findings.

Translating sentences from English into your native language is one of the most difficult stages of learning a foreign language. The problem lies in the discrepancy of the language itself as a separate phenomenon with certain regularities of existence.

Thus, there is an opinion that learning any foreign language has many difficulties, since not every person is inclined to master this process. For a perfect translation of sentences, it should be noted, it is important to master not only grammar perfectly, but also vocabulary. Such a period of study is long-term, because it has certain stages and characteristics. We emphasize that the "from the smallest to the

largest" method is used, which consists in teaching the translation of sentences from basic to advanced level.

The "induction" method is an independent gradual assembly of a complete picture from "puzzle to puzzle", namely from one part of a sentence to another. Sentences are carefully analyzed, and then a ready-made version of the translation is provided. It should be emphasized that even a student with a basic level is able to translate sentences inductively.

Practical examples of using induction:

Learning new words through context: instead of simply teaching vocabulary words, you can show texts or sentences where these words are used in real-life situations. Students need to independently infer the meaning of the words based on the context.

Developing listening skills: studying audio files where native speakers speak in real situations (eg interviews, conversations). Students try to understand language through listening to audio.

Scenario-based communication: students can be given scenarios of real-life situations, such as when ordering food at a restaurant or shopping at a store. They must use their knowledge of the language to reproduce the dialogue according to the script.

Acquisition of English idioms: students learn idioms that are often used in spoken language by analyzing their use in real dialogues.

Learning grammar through examples: an inductive approach helps students understand the grammatical structures of a language through observation and practice rather than memorizing rules.

Presentation of grammar rules based on real sentences or texts where these rules are used. For example, learning to use different tenses in real contexts.

Use of different learning tools: the possibility of using different tools such as multimedia materials, online resources and mobile applications that facilitate learning through the induction method.

Advantages of the induction method in foreign language learning:

Active learning: an inductive learning method encourages active student participation, promoting deeper interaction and understanding.

Development of analytical skills: the use of induction contributes to the development of students' analytical skills, as they must deduce the rules and structures of language based on the acquired material.

Critical thinking: students improve their critical thinking and problem-solving skills by analyzing specific cases and drawing general conclusions.

Conceptual understanding: inductive learning promotes deeper understanding of concepts as students build knowledge through certain examples.

Student-centered approach: this method empowers students to take responsibility for their learning, promoting autonomy and independence.

Application in real-world scenarios: this method prepares students to apply their knowledge and reasoning skills in real-world situations, enhancing their learning experience, which increases motivation and language comprehension.

Disadvantages of the inductive method of teaching

This method has numerous advantages, but it is important to consider its possible disadvantages:

Time-consuming: an inductive approach requires students to spend time studying examples, identifying patterns, and developing generalizations, which can affect the overall pace of the curriculum.

Limited structure: as students actively construct knowledge, some people may struggle with the lack of rigid structure, requiring additional guidance from the instructor.

Potential generalization errors: students may make incorrect or incomplete generalizations.

Student responses vary: the open-ended nature of this method can lead to varying student responses, making it difficult for instructors to find individual differences effectively.

Therefore, the induction method is a powerful tool for learning foreign languages. It helps to create immersive learning, increase motivation and develop critical thinking about language. The inductive teaching method revolutionizes traditional group dynamics, giving students the opportunity to become active participants in their own learning. Due to practical research, critical thinking, and collaborative problem-solving, students develop essential skills that extend far beyond the subject which is learnt. By encouraging curiosity, creativity, and independent thinking, inductive methods foster a love of learning that lasts a lifetime.

References

1. Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching* (Second edition). Harlow: Pearson Longman. 2007.
2. Widodo, H. P. *Approaches and Procedures for Teaching Grammar*. *English Teaching: Practice and Critique*. May 2006, Volume 5, Number 1. 2006. P. 122–141.
3. URL: <https://www.dictionary.com/e/inductive-vs-deductive/>
4. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/knowing-subject/d-h/inductive-approach>.

Людмила Калюжна

викладачка

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

МОВНИЙ БАР'ЄР ТА СПОСОБИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У психології та педагогіці існує поняття «бар'єр», яке означає перешкоду, що ускладнює або унеможлиблює досягнення певної мети. Бар'єри можуть виникати у різних сферах життєдіяльності людини, зокрема в навчанні, творчості, професійній діяльності, міжособистісному спілкуванні тощо. У контексті вивчення іноземної мови мовний бар'єр визначається як психологічна

перешкода, що виникає внаслідок недостатньої вмотивованості студентів до навчання та відсутності навичок і вмінь, необхідних для реалізації процесу спілкування. Зарубіжні науковці використовують дещо іншу термінологію щоб охарактеризувати це явище. Відповідниками «мовного бар'єру» в зарубіжній науковій літературі є поняття «foreign language anxiety» та «mental block» (N. Bekleyen[3],[4], M. Casado, M. Dereshiwsky[5], E. Horwitz[6]). Мовний бар'єр розглядається науковцями в якості специфічних ситуаційних перешкод, зумовлених тим, що вивчення іноземної мови, участь у ситуаціях мовлення та продукування власних висловлювань іноземною мовою, є постійною стресовою ситуацією, тому що ймовірність допустити помилку є значно вищою через необхідність спілкуватися мовою, що є нерідною і засвоєна на недостатньому для впевненого спілкування рівні[1], [2].

Причини виникнення мовного бар'єру можна розділити на дві групи: психологічні та лінгвістичні. Основними психологічними чинниками виникнення мовного бар'єру є: низька самооцінка, страх перед новим та непізнаним, негативний попередній досвід. Студент з низькою самооцінкою боїться помилитися, показати себе в поганому світлі, викликати несхвалення або глузування. Вивчення іноземної мови — це завжди новий досвід, який може викликати тривогу і страх перед невідомим. Якщо у студента були негативні враження від вивчення іноземної мови в минулому, наприклад, часті виправлення чи критика, то це може призвести до виникнення мовного бар'єру. Лінгвістичні причини виникнення мовного бар'єру пов'язані з відсутністю достатнього рівня володіння англійською мовою. Студент не може зрозуміти усне мовлення, відчуває труднощі у висловлюванні власних думок, а також у засвоєнні нового лексичного та граматичного матеріалу.

До основних причин виникнення мовного бар'єру у студентів належать: 1) недостатня мотивація до навчання, спричинена несамостійним вибором майбутньої професії чи закладу освіти; неможливістю використання набутих вмінь знань та навичок, якщо загальний рівень володіння іноземною мовою у навчальній групі є набагато нижчим чи дуже високим у порівнянні з рівнем конкретного студента; 2) неадекватна самооцінка: студенти можуть недооцінювати свої здібності до вивчення іноземної мови, що призводить до виникнення страху помилитися та сорому, коли допускається помилка; 3) несприятлива психологічна атмосфера в навчальній групі, як то критична або зневажлива реакція викладача чи інших студентів на тих, хто не володіє іноземною мовою; 4) відсутність чи недостатня розвиненість необхідних навичок і вмінь для процесу спілкування: студенти, які не мають достатньої практики усного мовлення, можуть відчувати себе невпевнено та соромитися спілкуватися з носіями мови.

Для подолання мовного бар'єру необхідно враховувати його психологічні та лінгвістичні причини та здійснювати комплексний підхід до їх послаблення та усунення. Студенти, які мають труднощі у навчанні, вважають, що вони нездатні подолати мовний бар'єр, оскільки не мають вродженої схильності до вивчення мов. Однак дослідження показують, що для успішного вивчення іноземної мови необхідно виконати три умови: 1) визнати наявність бар'єру та усвідомити його

причини (студент має розуміти, що мовний бар'єр є реальним явищем, яке може виникнути з різних причин, наприклад, через недостатню мотивацію, страх помилок, невпевненість у собі тощо.); 2) мати потужну мотивацію для подолання бар'єру (студент повинен мати сильне бажання вивчити мову і бути готовим до роботи над собою.); 3) створити умови і ресурси для усунення бар'єру (студент повинен мати доступ до якісних навчальних матеріалів і ресурсів, а також отримувати підтримку з боку викладачів або інших мовних експертів). Н. Яковлева [2] пропонує такі засоби подолання мовних бар'єрів: а) створення сприятливого психологічного клімату в студентській групі: викладач повинен акцентувати увагу на успіхах студентів, створювати ситуації спілкування, у яких студенти можуть відчувати себе впевнено і комфортно; б) коригувальний вплив на неадекватний рівень домагань і самооцінки: викладач повинен допомогти студентам підвищити мотивацію до навчання, зосередившись на їхніх позитивних якостях і досягненнях; в) формування навичок спілкування за допомогою активізації резервних можливостей особистості: викладач має організовувати колективні проекти та заняття, які дозволяють студентам розвивати свої комунікативні здібності [1, 27].

Створення емоційно сприятливої атмосфери в аудиторії є важливим фактором, який сприяє залученню студентів до навчання і подолання ними мовного бар'єру. Наведемо для прикладу кілька конкретних прийомів, які можуть допомогти викладачам створити сприятливий психологічний клімат у групі: 1) починати заняття із жарту або невеликої мовної гри, це допоможе розрядити обстановку і зняти напругу; 2) використання прийому «навмисної помилки», яку викладач робить на дошці та яку попросить студентів виправити, це демонструє, що викладач толерантно ставиться до помилок і не боїться їх; 3) підтримка в студентів бажання висловитися, вислуховування їхньої думки, це сприяє покращенню самооцінки студентів і викликає в них почуття безпеки; 4) використання «методу масок», цей метод дозволяє студентам спілкування в ході заняття не від свого імені, а від імені певної особи, відомого персонажа. Подолання мовного бар'єру є можливим для всіх студентів, незалежно від їхніх природних здібностей. Для цього необхідно виконати три умови: визнати наявність бар'єру, мати сильну мотивацію і мати доступ до умов і ресурсів, необхідних для його подолання. До таких заходів можна віднести: підвищення мотивації навчання, формування адекватної самооцінки, створення умов для достатньої практики усного мовлення та створення сприятливої психологічної атмосфери в навчальній групі. Викладачі повинні показати студентам практичну користь від вивчення англійської мови, а також допомогти їм розвинути позитивне ставлення до цієї діяльності. Студенти повинні усвідомити, що вивчення іноземної мови є складним завданням, яке вимагає часу та зусиль. Студенти повинні мати можливість спілкуватися з носіями мови в різних ситуаціях. Викладач повинен бути терплячим і розуміючим, а також створювати умови для того, щоб всі студенти мали можливість висловлюватися англійською мовою.

Література

1. Висоцька О. Психологічні бар'єри під час вивчення іноземних мов: передумови формування та організація подолання. Іноземна філологія. 2015. Випуск 128. С. 285–291
2. Яковлева Н. В. Психолого-педагогічні умови подолання комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2003. 20 с
3. Bekleyen N. Helping teachers become better English students: Causes, effects, and coping strategies for foreign language listening anxiety System- Elsevier 37 (4), 2009. P. 664–675
4. Bekleyen N. The influence of teachers and peers on foreign language classroom anxiety TÖMER Dil Dergisi. 2004.
5. Casado, M. A., & Dereshiwsky, M. I. Foreign Language Anxiety of University Students. College Student Journal. №35, 2001. P. 539–551.
6. Horwitz E. Language anxiety and achievement Annual review of applied linguistics. №21, 2001. P. 112–126.

Людмила Киба

викладачка

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ІНОЗЕМНА (АНГЛІЙСЬКА) МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ: ДО ПИТАННЯ СПЕЦИФІКИ ПЕРЕКЛАДУ У ПЕРЕГОВОРНОМУ ПРОЦЕСІ

Запорукою ефективного переговорного процесу є багато чинників, серед яких – кваліфікована робота перекладача на міжнародних переговорах. У навчальних планах вищих навчальних закладів у минулому залишилися такі навчальні дисципліни, як, наприклад, англійська мова чи іноземна мова, поступившись місцем дисципліні «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Така заміна є обґрунтованою, а **актуальним** є пошук сучасними науковцями (Valboni, Bouchard, Jenkins, Lochtmann, Widdowson та інші) відповіді на запитання «Яка англійська принесе найбільшу користь студенту?». **Метою** публікації є опис практичного досвіду формування інтегрованих (лінгвістичних та професійних, у тому числі – і перекладацьких) компетенцій в курсі іноземної мови за професійним спрямуванням (спеціальність «Міжнародні відносини»).

У пошуках відповіді на запитання «Яка англійська принесе найбільшу користь студенту?», на передній план у викладанні вийшли компетенції, яким раніше в аудиторії приділялася лише побіжна увага. Формування комунікативної компетенції поступово трансформується у формування міжкультурних та адаптивних навичок (“*accommodation skills*”), навчання здатності успішно спілкуватися, орієнтуючись у складних політичних,

міжкультурних, світоглядних ситуаціях, у яких значення спільно створюється та розповсюджується, де джерелом інформації у ситуації виступає не носій мови, а й той, хто вивчає мову, акцентування у навчанні на стратегічній компетенції (стратегії не лише мовленнєвої взаємодії, а – що важливіше – з'ясування вкладеного у висловлювання змісту), урахування ролі міжособистісних стосунків та тактичних і стратегічних шляхів знаходження спільної мови, здатність опанування як загальних соціокультурних норм, так і конкретних, ситуативних чи навіть вузькопрофесійних норм вибору мовних та мовленнєвих одиниць [1, с. 120].

Недостатня увага до послідовного формування і вчасної сформованості лінгвістично-стратегічної професійної компетенції обертається тим, що у площині міжнародної дипломатії і в переговорних процесах зокрема є десятки випадків комунікативних помилок та невдач. Переговори це процес, у якому кінцевий результат залежить від багатьох чинників, серед яких і вміння переговорника переконливо, ситуативно-виправдано, чітко та дипломатично виражати думки вербальними засобами, вміння перекладача врахувати, що він не просто спостерігач-тлумач і кількосторонній комунікації, а учасник переговорного процесу. Тож, у підготовці спеціалістів центр уваги змістився на ракурси певного явища та елементи, що створюють мапу теми [2, с. 220].

Ось деякі приклади. Перш за все увага студентів звертається на вживання модальних дієслів *would, could, may, might: This is a problem. > This would be a problem* (у другому прикладі мовець звучить менш категорично та провокаційно, хоча базовий посил не змінюється). Наступним варіантом пом'якшення негативних оцінок, прогнозів, попереджень тощо є уникнення вживання *can't* або *won't*: Ці мовні одиниці свідчать про налаштованість протидіяти нормальному перебігу того, що відбувається чи ж є ознакою того, що мовець є «пішаком», людиною, від якої нічого не залежить. Тож, більш конструктивним буде вживання *unable, not able, not in a position to: We won't accept anything less. > We're not in a position to accept anything less.*

Важливим є привчити студентів до використання у дипломатичному спілкуванні чи враховуванні при перекладі вербальних модифікаторів (*modifiers*) *slight, a bit, rather, a few* тощо, оскільки їх вживання пом'якшує вплив (чи ефект) поганих новин : *There may be a delay. > There may be a slight delay.* Професійною навичкою має бути уміння перефразувати, пом'якшити заперечне (*negative*) судження, використовуючи для цього такі вирази та слова як *not very, totally, completely* у поєднанні із «позитивним» прикметником чи дієприкметником: *We're unhappy with this arrangement. > We're not very happy with this arrangement. Або: I'm unconvinced. > I'm not totally convinced.* Тим не менш, заперечно-запитальні форми, навпаки, вважаються потенційно виграшними і потужними: запитання звучать більш переконливо і їх вживання доцільне при висловленні пропозицій чи попереджень: *Shouldn't we be working together on this? або: Wouldn't it be better to...?*

Популярними у дипломатів та переговорників є вживання на початку висловлювання пом'якшуючих слів (*introductory softeners*): *unfortunately, I'm afraid, to be honest, with respect* тощо : *This doesn't meet our needs. > Unfortunately,*

this doesn't meet our needs або: *You don't quite understand.* > *With respect, you don't quite understand.* Якщо метою є спонукання до перемовин чи демонстрація налаштованості на перемовини, то вживання прикметників у вищому ступені порівняння чи порівняльних прислівників (*-er, more, less*) є попередженням чи ознакою, що попереду не дуже приємні новини. Змін до контексту ці слова не вносять, проте роблять новину психологічно легшою для сприймання: *We're looking for something acceptable.* > *We're looking for something more acceptable.* Крім того, перекладач не може нехтувати таким категорійним поняттям як різні ступені формальності: *The state is keeping up its fight against against inflation.* vs *The state is continuing its struggle against inflation.*

Професійно-корисним є і при звичаєння до вживання так званих «обмежувальних» виразів (*restrictive phrases*) *at the moment, at this stage, so far* тощо, які сигналізують про те, що несприятливий перебіг подій є лише тимчасовим і не виключена можливість бажаного розвитку подій у майбутньому: *That's our position.* > *That's our position at the moment.* Велике значення має зважене вживання часових форм дієслів. Наприклад, вживання *Past Continuous* зберігає прагнення та варіанти учасників переговорного процесу відкритими: було прагнення досягти згоди і процес ще не завершився. *Past Perfect Continuous* несе імпліцитну інформацію, що сподівання на сприятливе вирішення питання ще не остаточно вичерпані, надія ще жевріє: *We aimed to reach agreement today.* > *We were aiming to reach agreement by today.* Раціональним є налаштування студентів на ширше вживання пасивного стану дієслова, оскільки він усуває звинувачувальну конотацію висловлювання: не *You promised us..., а: We were promised...*

Порадою, якою варто скористатися майбутнім дипломатам та переговорникам, є порада обмежити чи взагалі уникати вживання прикметників з негативною конотацією (*aggressive, careless, cruel...*), а у дипломатичних (як усних, так і письмових) текстах користуватися ухильним дієсловом *seem*: *We don't seem to agree.* Обов'язковим є і опанування вживання лексично-граматичних зразків зі словами *recommend / suggest /advise*, але без персоналізованого адресування через вживання займенника “*you*”: *recommend / suggest something ; recommend /suggest something to someone; recommend / suggest (not) doing something* тощо.

Наведені приклади – це один з файлів із портфоліо досвіду роботи над забезпеченням комплементарного поєднання лінгвістичної компетенції із стратегічною, що є **перспективним** у світлі сучасних наукових пошуків.

Література

1. Pawlas, E., Paradowski, M. B. Misunderstandings in communicating in English as a *lingua franca*: causes, prevention and remediation strategies. // I. Koutni, I. Stria & M. Farris (Eds.). *Role of Languages in Intercultural communication*. Poznan. 2020. P. 101–122.
2. Brinton, D. Content-based instruction // D. Nunan (Ed.). *Practical English Language Teaching*. New York: McGraw Hill. 2003. P. 199–224.

Alona Kovalenko
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
National University of «Kyiv-Mohyla Academy»
(Kyiv, Ukraine)

AI AND ITS INFLUENCE ON TRANSFORMING THE TRANSLATION INDUSTRY

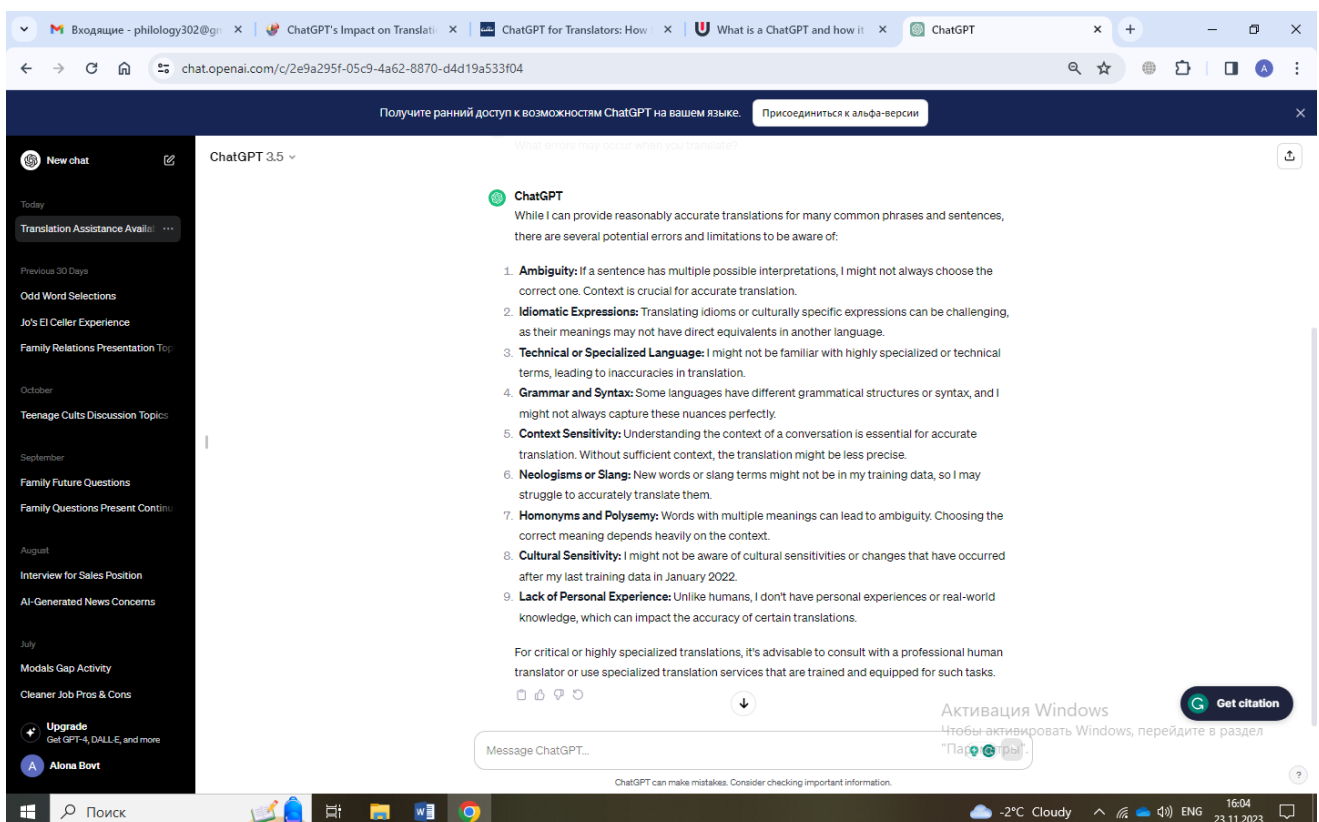
Rapid implementation of Artificial Intelligence (AI) almost in all fields of human life and activity made many people interested in the future of a number of jobs that may be possibly replaced by AI. Its quick learning abilities, multi-functionality, a high speed of processing of a vast amount of information make it an excellent tool in performing multiple tasks. The translating abilities of AI have also raised many questions about the future of translation industry and the place of a human in it. Discussions on the issue of using different e-translators instead of human translators have been conducted for several decades. However, with the intensive development of AI, this issue has caused a new round of debates, seminars, round tables, conferences, and forums dedicated to the influence of AI on transforming the translation industry. One of the recent events that was mostly dedicated to the role of AI in translation was the Translating Europe Forum called “Achieving Excellence in Translation” and held on November 08-10, 2023 in Brussels. The Forum gathered hundreds of translators, entrepreneurs, writers, scientists, and IT-specialists to discuss the potential of AI in performing translation tasks, and whether AI can lead to a mass loss of jobs by translators. We will try to look at the advantages and disadvantages of using AI in translation, analyze potential risks, and outline the prospects of the future of translation.

One of the most popular free OpenAI language models is ChatGPT, which has been actively used in various fields. Its implications in translation are also numerous taking into account its benefits. First of all, it has a user-friendly chat-based interface ensuring its ease of use, quick responses, round-the-clock availability, and wide accessibility. Anyone in the world can easily access ChatGPT and ask it to translate any text in over 50 languages within a short time [7]. If a human translator may need weeks and require hundreds of dollars to translate something, ChatGPT can do it in seconds for free. Besides, it is quite accurate. Another important advantage is consistency in language usage and terminology [6]. Human translators may interpret and translate phrases differently. However, ChatGPT consistently applies predefined language rules and guidelines that is crucial for a qualitative translation. It can also be used to review translated content for grammar, syntax, and consistency; and compile lists of synonyms a translator may use to replace some common words.

On the other hand, ChatGPT still has numerous drawbacks in translation. It is struggling with translating cultural nuances and slang, understanding ambiguous words without sufficient context, and making the translation more creative or appropriate to a particular style because AI cannot connect emotionally [5]. Besides, while using ChatGPT information privacy is not guaranteed, because information entered into it is being saved somewhere, so it can be accessed by someone and used without a person’s permission. Moreover, ChatGPT does not consider copyright laws in its answers [3].

One can never know where the text ChatGPT generates comes from and whether this information is accurate, recent, and complete. One more problem arises when translating texts from highly regulated industries, e.g., medicine or law. These texts use complex terms and sentences and must adhere to high formatting guidelines that can be problematic for ChatGPT [2]. Unlike humans, ChatGPT can generate human-like responses thanks to wide access to large information databases but it cannot access human background knowledge and experience and therefore may lack some common sense compared to human translators [1]. Similarly, it has a lack of understanding of the general context, especially when it goes beyond the linguistic one. Unfortunately, it does not have access to the most recent information [4]. Its last update of knowledge was in January 2023. Since the world and language, in particular, develop extremely fast nowadays, the lack of recent information may be a serious drawback.

We tried asking ChatGPT what problems it may have with translation. The response is provided in Pic. 1.

Picture 1. ChatGPT's answer to the question "What errors may occur when you translate?"

Judging by the generated response, the biggest challenges ChatGPT may face in translation concern complex specialized texts with a number of terms and difficult lexical units like slang, neologisms, homonyms, polysemy, and idioms. It also lacks cultural background and personal experience that can be crucial for understanding the broad context of the text.

To sum up, we can see that ChatGPT shows promise in language translation tasks, but there are still numerous areas for improvement that are unlikely to be overcome in the near future. To produce accurate translations, ChatGPT must be trained on a great number of examples of human-translated texts. So, it has a long way to go before it is capable of producing genuine human translations. However, we should not underestimate the power of AI. To become more competitive and successful in the epoch of AI, a higher demand is put on a translator's soft skills, namely, adaptability, flexibility, quick learning abilities, cooperating skills, and critical and creative thinking. However, we should not forget one more very important thing that greatly differentiates us from AI and makes us humans. That is empathy. The ability to understand the other person's point of view, feel their mood and understand their feelings can greatly contribute to the demand on human translators rather than machine translators.

References

1. ChatGPT and the Future of Translation. CCJK. URL: <https://www.ccjk.com/chatgpt-and-the-future-of-translation> (accessed on October 28, 2023).
2. ChatGPT: Is it Good or Bad for the Translation Industry? Renaissance Translations. URL: <https://renaissance-translations.com/chatgpt-is-it-good-or-bad-for-the-translation-industry> (accessed on October 28, 2023).
3. Eye, E. ChatGPT's Impact on Translation: Tool or Translator? Interpro. URL: <https://www.interproinc.com/blog/is-chatgpt-good-for-translation> (accessed on October 23, 2023).
4. Pierce, R. 5 Tedious Non-Translation Tasks ChatGPT Can Do Amazingly Well. American Translators Association, 2023. URL: <https://www.atanet.org/business-strategies/5-tedious-non-translation-tasks-chatgpt-can-do-amazingly-well/> (accessed on October 23, 2023).
5. Pokorny, E. ChatGPT vs translation services: A comparative study. Weglot. Updated on July 26, 2023. URL: <https://www.weglot.com/blog/chatgpt-translation> (accessed on October 23, 2023).
6. Sharabi, C. How Openai and ChatGPT Can Work in Localization & Translation. Blend. URL: <https://www.getblend.com/blog/how-openai-and-chatgpt-will-impact-localization> (accessed on October 28, 2023).
7. What is a ChatGPT and how it can change the translation industry? LingoHub, 2023. URL: <https://lingohub.com/blog/2023/04/what-is-a-chatgpt-and-how-it-can-change-the-translation-industry> (accessed on October 28, 2023).

Ольга Коновалова
кандидатка філологічних наук, старша викладачка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Ірина Могілей
старша викладачка
Черкаський державний технологічний університет
(Черкаси, Україна)

ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАГМАТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛОМОВНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ

Статтю присвячено аналізу прагматичних трансформацій в українських перекладах творів англomовної літератури 20-го ст. Прагматичний ресурс перекладацьких перетворень подано в аспекті визначення загальних особливостей співвідношення вираження прагматичної інформації в текстах оригіналу та перекладу.

Перекладацькі перетворення мовних прагматичних феноменів у переважній більшості текстів зазвичай охоплюють різноманітні прояви цих явищ, що наразі піддані осучасненій класифікації, запропонованій у дослідженнях О. О. Селіванової [5]. Різноманітність цих модифікацій у царині художніх текстів обумовлено складністю їх мовлення та труднощами їх інтерпретації в умовах перекладу. Прагматичні перетворення в перекладах таких текстів є, передусім, результатом комплексного дослідження цілісної картини оцінки художнього твору в аспекті осягнення його трансформаційного потенціалу. Отже, **метою** нашого дослідження є розглянути та проаналізувати приклади відтворення, модифікації або інтерпретації оригінальних прагматичних складових в українських перекладах англomовних літературних текстів, систематизувати проілюстровані випадки згідно із запропонованою класифікацією таких замін, а також дослідити природу ідіостилістичної специфіки перекладів в аспекті осмислення й застосування перетворень із прагматичним компонентом. Випадки застосування модифікацій із прагматичним компонентом розглянуто на прикладі українських перекладів фрагментів англomовних художніх творів літератури 20 ст., зокрема, роману Дж. Макларен-Росса «Of Love and Hunger» («Про Кохання і Голод») [6], присвячений довоєнній Британії, де описано життя і пригоди головного героя, Річарда Феншоу, молодого комівояжера, його думки, настрої та плани на майбутнє.

Прагматичний напрямок дослідження мови загалом та дослідження перетворень, застосованих із метою збереження прагматичної інформації в перекладних текстах художньої літератури, зокрема, сфокусовано на вивченні цих текстів у динамічній співвіднесеності з авторським задумом та шляхах його втілення. В художніх перекладах зазвичай увагу приділено прагматично важливим елементам твору, поданню сюжетних складових у певному ракурсі або з домінуванням конкретних акцентів. Так само важливими є принципи організації та композиції текстів, функціональний характер застосованих мовних засобів, загальна прагматична й ідіостилістична спрямованість художнього

твору, вичерпно інтерпретована засобами та інструментами правильного, адекватного перекладу.

На думку О. О. Селіванової, прагматичний потенціал тексту варто розглядати як результат вибору автором змісту та способу мовного вираження повідомлення, тому, відповідно до комунікативного наміру, автор висловлення формує предметно-логічні й конотативні значення виразу й організує їхні смислові зв'язки. Це призводить до того, що «створений текст набуває певного прагматичного потенціалу та забезпечує потрібний комунікативний вплив на реципієнта» [2, с. 318]. Ці та інші міркування сформувавши новітню класифікацію перекладацьких трансформацій, запропоновану зазначеною українською філологинею, з-поміж яких виокремлено фразеологічні, фігуративні, концептуальні, аксіологічні та мегатекстові трансформації [5, с. 862–865].

Прагматична спрямованість фразеологічних одиниць, що «зберігають в усталеній формі уявлення етносу про світ, культуру, історико-міфологічну інтеріоризацію дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду народу» [4, с. 11], відображена у своєрідних етнокультурних рефлексіях мовців і безперечно має бути взята до уваги при опрацюванні відповідних прагматичних виявів у перекладі, співвіднесених із «еталонами і стереотипами національно-культурного сприйняття й розуміння світу» [4, с. 9]. Попри те, що найкращим засобом відтворення образних фразеологічних одиниць вважають використання відповідних фразеологізмів мови перекладу, випадки такого збігу в передачі експресивності англійських виразів є досить нечастими і в текстах перекладу не можуть не привертати увагу читача.

Долучення до прагматичного ресурсу оригінального твору фразеологізмів пояснюється тим, що вони, власне, є «постійно відтворюваними в мові словосполученнями або висловленнями, які ґрунтуються на стереотипах етносвідомості» [3, с. 768]. Одним із випадків застосування фразеологізму є фрагмент *Then came the dawn and they woke to find the partner had welched with all the dough* // Згодом, коли він отямився, вони раптом виявили, що партнер давно використав усі статки, де вислів *come (came) the dawn*, із словниковим значенням «to begin to be perceived or understood» [7], що відповідає українському «зрозуміти, отямитися, дійти висновку» [1, т. 5, с. 815]. Наступним прикладом застосування фразеологізму при перекладі є фрагмент: *You'd think women'd jump at the chance of having their carpets cleaned buckshee, but no...* // Можна було б припустити, що жінки наразі скористаються можливістю задурно чистити домашні килими, але ж ні, у якому ідіоматичний вислів *to jump at the chance* із значенням «to show eagerness» [7], має відповідник зі значенням «прагнути, хотіти, скористатися можливістю, використати шанс» [1, т. 4, с. 778], до того ж, *buckshee* як ідіома має словникове значення «something extra obtained free, extra rations», і перекладається «без оплати, за рахунок бонусу, задурно» [1, т. 3, с. 118].

Мегатекстові трансформації є важливою складовою відтворення прагматичного ефекту оригіналу і налічують низку різновидів мегатекстових пояснень, які відображають «вагому інформаційно-компенсаторну функцію мегатексту», адже «трансформації є виведеними за межі тексту» [5, с. 864].

Одним із різновидів таких пояснень є висвітлення значень іншомовних реалій, «культурно-специфічних елементів у вихідному тексті», які «можуть становити проблеми при перекладі, особливо у випадку, коли наявні значні відмінності між вихідною та цільовою культурами» [4]. В українському перекладі роману Дж. Макларен-Росса «Of Love and Hunger» («Про Кохання і Голод») узято до уваги застосування різноманітних реалій англomовного вжитку, з-поміж яких назви тогочасних британських грошей (*guinea(s)*, гінея, грошова одиниця, в обігу до 1971 року, спочатку карбувалася із золота, привезеного з Гвінеї) (*I could see three guineas commission as good as in my pocket* [7] // *Я вже уявляв три гінеї комісійних у себе в кишені*, моделі чоловічих головних уборів (*bowlers*, чорні капелюхи круглої форми, типовий атрибут британського службовця) (*Couple of blokes in bowlers were sitting further down the counter, looked like commercial travellers* [7] // *Далі від них, за стійкою кафетерію сиділи двоє чоловіків у капелюхах, схоже, це були комівояжери*), реалії локального вжитку (*parade*, берегова еспланада або набережна, історична пам'ятка міста Брайтон, фешенебельного морського курорту в графстві Сусекс) (*Then we were off' along the parade* [7] // *Потім ми рушили вздовж променаду*), назви популярних торгових мереж (*Woolworth's*, універмаги мережі Вулвортс, поширені на території всієї країни, магазини, що спеціалізуються на продажу товарів широкого вжитку) (*One morning we were in Woolworth's* [7] // *Одного ранку ми сиділи у кафетерії універмагу Вулвортс*), місцеві топоніми (*Arcade*, Аркада, назва пірсу у курортному місті Брайтон), згадка в тексті місцевої крамниці (магазин одягу «Моркомб») (*She'd a job in the cash-desk at Morecombe's, dress shop down by the Arcade* [7] // *Вона працювала касиркою у «Моркомбі», магазині одягу поруч із пірсом, що у Брайтоні зветься Аркадою*), британські марки авто (*Morris*, автомобіль марки Морріс, модель дешевого авто у 1920-1930их роках компанії British Leyland) (*Hall's old Morris was parked at the kerb* [7] // *Свого старого Морріса Холл припаркував на узбіччі*).

Таким чином, трансформації із прагматичним компонентом, як важливий стимул збереження інформації, компенсування її втрат при перекладі постійно використовуються і становлять основу методології застосування перекладацьких перетворень у значній кількості текстів художніх творів, тому перспектива їх аналізування й вивчення є цікавою та необхідною. Розглянуті уривки демонструють спроби сучасної перекладацької практики в царині художніх творів створити й утвердити алгоритми дослідження прагматичного ефекту текстів, зважаючи на їхні ідіостилістичні й сюжетно-композиційні риси.

Література

1. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення 18.11.2023).
2. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. К. : Фитосоциоцентр, 2002. 336 с.
3. Селиванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.

4. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Київ-Черкаси : Брама.2004. 276 с.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. 2-е вид., виправл. і доп. 2017. 890 с. [Електронна книга].
6. Maclaren-Ross, J. Of Love and Hunger. London : Penguin Books, 2002. 204 p.
7. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 18.11.2023).

Катерина Корчевна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: докторка філологічних наук, доцентка **Оксана П'єцух**
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ВІДЕОМАТЕРІАЛУ З ПСИХОЛОГІЇ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ «HOW TO SET GOALS AND ACHIEVE THEM»

Сучасні відеоматеріали призначені для розвитку особистостей, їхнього потенціалу, особистих цілей та мотивації. Такі матеріали все частіше набирають популярності серед аудиторії різного віку. Тому саме цій тематиці присвячено матеріал нашого дослідження.

Особиста ціль або мета – надзвичайно важлива і потрібна складова кожної особистості. Зазвичай вони тісно пов'язані зі щастям, коханням, здоров'ям, багатством, кар'єрою, мотивацією та порозумінням з іншими людьми. Ціль – це стержень, який дозволяє людині триматися рівно, коли інші гнуться і, водночас, бути пластичним, не зламатися. Наявність цілей – запорука того, що ми обов'язково піднімемось після падіння [3]. Нині, на превеликий жаль, не кожна особистість має правильно визначені та поставлені цілі для досягнення успіху в своєму житті. Надзвичайно важливо мати чітке уявлення про те, що саме ми хочемо досягти. Це допомагає сформулювати конкретні завдання та кроки, необхідні для реалізації мети [2].

Вагомим є правильний переклад відеоматеріалів зазначеної тематики, оскільки їхній еквівалентний і адекватний переклад сприяє особистісному розвитку реципієнтів, тому переклад повинен якісно інтерпретувати оригінальний текст при перекладі, застосовуючи різноманітні трансформації.

Приміром є нижченаведені прагматичні трансформації.

«It simply means that in setting goals for your life, you start with yourself and work forward» // «Це лише означає те, що, ставлячи цілі для свого життя, ви починаєте з себе і **йдете напролом** до них».

У наведеному фрагменті можемо спостерігати фразеологічну прагматичну трансформацію. В оригіналі фразове дієслово *work forward* – «to work hard to

achieve goals», а в перекладі вжито фразеологізм *йти напролом* – «переборюючи всі перешкоди, діяти рішуче, всупереч кому-, чому-небудь» [1]. На нашу думку, саме цей фразеологізм передає справжній сенс того, як повинна діяти особистість задля досягнення успіху в своєму житті.

Ще одну фразеологічну прагматичну трансформацію можемо спостерігати у наведеному нижче реченні:

«*Don't wait until some future date when everything will be ideal*» // «*Не чекайте майбутньої дати, коли все буде як у Бога за пазухою*».

В оригіналі англійська лексема *ideal* – «perfect, or the best possible» [4] було замінено українським компаративним фразеологізмом *як у Бога за пазухою* – «почуватися спокійно, затишно, у повній безпеці; жити в достатку» [1]. Вважаємо, що саме цей фразеологізм досить чітко і зрозуміло описує життя без проблем та турбот, те життя, яке наповнене лише радістю і щасливими емоціями.

«*The bad news is that at the end of 180 days, because of an incurable illness, you will drop stone dead*» // «*Погана новина полягає в тому, що через 180 днів через невиліковну хворобу ви закриєте очі*».

Приміром є ще одна фразеологічна прагматична трансформація. В оригіналі англійську фразу *stone dead* – «dead; unquestionably dead; long dead» [5] в перекладі замінено фразеологізмом *закривати очі* – «умерти» [1]. Вважаємо, що такий фразеологізм досить часто використовується в українській мові, тому стане влучним відповідником до англійської фрази.

Варто додати, що під час перекладу прагматичних трансформацій, особливо фразеологічних, можуть виникати певні труднощі для перекладача і надзвичайно важливо вміти правильно підібрати фразеологізми, які будуть цілком передавати сенс фрази оригіналу.

Література

1. Словник Горох. URL: <https://goroh.pp.ua/>
2. Український психологічний ХАБ. URL: <https://www.psykholoh.com/>
3. Як визначити свої справжні цілі в житті і чому це важливо. URL: <https://spe.org.ua/blog/tm/vyznachennia-svoiei-tsili/>
4. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/>
5. The Free Dictionary. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/>
6. . Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.
7. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 201–208.
8. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 28.11.2023).
9. Oxford Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення: 28.11.2023).
10. Venuti, L. *The Translator's Invisibility*. London : Routledge, 1994. 368 p. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203360064>. (дата звернення: 30.11.2023)
11. Zephaniah, Benjamin. *Refugee Boy*. London : Bloomsbury Publishing, 2001. 360 p.

Тетяна Костюк
старша викладачка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Особливе значення серед дисциплін гуманітарного циклу Нової української школи має література як мистецтво слова і спосіб формування загальної культури людини, її моральних орієнтацій і духовних цінностей. Предмет «Зарубіжна література» у сучасній школі розглядається вчителями, науковцями і методистами як пошук зв'язків між способом мислення, особливостями світосприйняття, культурних надбань іншомовних країн, як засіб сприяння входженню української культури у культуру світову. Специфіка викладання зарубіжної літератури визначається головним чином тим, що об'єктом дослідження цього курсу є перекладні художні твори. У сучасному глобалізованому світі перекладна література стала потужним інструментом для вивчення цивілізаційної культури та розширення людської колективної пам'яті. Це зумовлює необхідність формування уявлення учнів про таке своєрідне явище у світовій культурі як художній переклад.

Художній переклад – один із найвагоміших виявів міжлітературної взаємодії. Він є явищем одразу двох літератур – народу, мовою якого створювався оригінал, і народу, мовою якого він перекладається. На цьому наголошував І. Франко, зазначаючи, що «переклади чужомовних творів, чи то літературних, чи наукових, для кожного народу являються важливим культурним чинником, даючи можливість широким народним масам знайомитися з творами й працями людського духу, що в інших краях, у різних часах причинялися до ширення просвіти та підймання загального рівня культури. Добрі переклади важних і впливових творів чужих літератур у кожного культурного народу, починаючи від старинних римлян, належали до підвалин власного письменства» [4, с. 397].

Мистецтво художнього перекладу є унікальним і складним процесом. Перекладна література входить у культурний простір кожного народу і встановлює стосунки з оригінальною літературою, доповнюючи літературний процес, розширюючи тематику, жанрову специфіку, ідейно-естетичний зміст. За словами О. Чередніченка, саме переклад допомагає зберегти культурну різноманітність як скарб людської цивілізації. На думку дослідника, «переклад можна порівняти з своєрідним фільтром, який пропускає все корисне та необхідне для розвитку цільової мови та культури та затримує те, що може зашкодити їхній ідентичності» [5; с. 171].

Вивчення художніх творів на уроках зарубіжної літератури передбачає розгляд літературного твору як особливого явища світової культури з його інокультурною та перекладною природою. Літературні твори надзвичайно

різноманітні в жанрах, стилях, ідейному змісті, емоційній спрямованості. Тип художнього тексту визначає спосіб, прийоми і вимоги до перекладу, а також ступень еквівалентності перекладу оригіналу. Значну роль в осмисленні перекладного твору відіграють різноманітні коментарі, які допомагають читачеві пізнавати історичні події, іншомовні власні назви, екзотизми та інші незнайомі факти інокультурному читачеві.

Визначальним для методики роботи з художнім перекладом у шкільній аудиторії є елемент інтерпретації. У перекладних художніх творах не може бути простого копіювання тексту. Художній переклад передбачає перетлумачення тексту у новій, властивій перекладачу, образно-поняттєвій системі із збереженням ідейно-естетичного та емоційного багатства оригіналу. Перекладений твір, як і оригінальний текст, впливає на розум і почуття читачів. Г. Сивокінь явище сприйняття художнього твору окреслює як акт подвійної інтерпретації об'єктивної реальності, що відображена в цьому творі, результатом якої є можливість різночитань твору [3, с. 250].

Важливу роль у формуванні уявлення учнів про художній переклад відіграє етап аналізу художнього твору, на якому вчитель має можливість показати різноманітні аспекти взаємодії оригіналу й перекладу, розкрити інтерпретаційний характер художнього перекладу. У зв'язку з цим є доречним використання компаративного методу та прийому порівняння першоджерела й перекладу. Для зіставлення з оригіналом доцільно пропонувати кращі переклади з метою увиразнення діалогу культур, здобутків перекладацької школи, невичерпних можливостей рідної мови. Порівняльний аналіз оригінальних та перекладних художніх текстів дає можливість виявити певні спільні риси та відмінності лексичного складу споріднених мов, показати, як у мовних засобах закладено специфічні властивості кожної культури та психології нації [2, с. 62]. Впровадження компаративної лінії на уроках зарубіжної літератури демонструє єдність світового літературного процесу, вчить орієнтуватись у культурологічному, естетичному, історичному контекстах перекладного твору, що допомагає повноцінному аналізу та інтерпретації художнього твору. У процесі викладання зарубіжної літератури потрібно формувати уявлення учнів про своєрідність, особливість взаємозв'язку оригінального та перекладного творів.

Читання творів перекладної художньої літератури є ефективним способом ознайомлення учнів на уроках зарубіжної літератури з культурними цінностями іншого народу. Культурологічний метод аналізу художнього твору є найбільш дієвим для вивчення історичної епохи, духовної атмосфери суспільства та його моральних ідеалів. Художні твори авторів різних країн розкривають життя людської душі, духовну пам'ять народу, досвід поколінь. Вони сприяють моральному, духовному, естетичному розвитку молоді. Світ художньої літератури показує яскраві приклади тих духовних ідеалів, яких повинна прагнути людина. В. Жадько підкреслює, що «перекладна література, як і будь-яка інша, творить духовний арсенал людства» [1, с. 23].

Шкільна літературна освіта не тільки дає предметні знання, але й формує у молоді творчі здібності, ціннісні орієнтації та естетичне виховання особистості

в соціально-культурному середовищі, спрямована на забезпечення умов для засвоєння учнями духовних цінностей, що зумовлюється унікальністю художньої літератури як мистецтва слова, її винятковим місцем у духовному житті людства. Вивчення зарубіжної літератури зменшує дистанції між інокультурними творами та сучасними читачами, сприяє формуванню кваліфікованого читача з аргументованою і критичною оцінкою прочитаного. Робота з перекладними творами на уроках зарубіжної літератури збагачує культурний рівень школярів, вчить їх уважно ставитися до художнього слова.

Література

1. Жадько В. А. Духовне єднання народів засобами перекладної літератури. *Філософсько-гуманітарні читання*. 2017. №4. С.22–29.
2. Кравченко С. Художній переклад як діалог культур: семантично-експресивна співвідносність лексичних еквівалентів у польських перекладах української поезії (на матеріалі часопису «*Biuletyn Polsko-Ukraiński*»). *Філологічні науки. Літературознавство*. 2013. № 3. С. 57–63.
3. Сивокінь Г. У вимірах сприймання. Теоретичні проблеми художньої літератури, її історії та функції. К.: Фенікс, 2006. 304 с.
4. Франко І. Твори в 20-ти томах. Т. 16. К. : Держлітвидав України, 1955. С. 397.
5. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. К.: Либідь, 2007. 248 с.

Назар Кравченко, Олександр Мацегора

здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, доцентка

Ірина Литвин

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ПРИЙОМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ФЕНТЕЗІЙНОЇ РОЛЬОВОЇ ВІДЕОГРИ «BALDUR'S GATE III»

Питання локалізації відеоігор є **актуальним**, оскільки відеоігрова індустрія швидко розвивається, а разом із цим з'являється потреба створення локалізацій іншими мовами в інтересах ігрового бізнесу. Оскільки від якості локалізації може залежати враження гравця від гри й успішність її продажу, цю тему варто розглянути глибше. Питання локалізації, процесу, що включає переклад тексту, адаптацію графіки, дотримання правових норм і вимог цільового ринку [4, р.8] і враховує культурні особливості адресата, досліджували відомі дослідники й експерти у сфері локалізації відеоігор: Г. М. Чендлер, К. Мангірон, М. О'Гаган, М. А. Бернал-Меріно, Р. Ганівуд й інші. Однак українська локалізація відеоігор є малодослідженою.

Мета. У цій розвідці розглянемо кілька ілюстрацій української локалізації англійської відеогри «Baldur's Gate III», зокрема переклад тексту.

«Elf. With ethereal countenances and long lifespans, elves are at home with nature's power, flourishing in light and dark alike» // «Ельфи. Завдяки дивовижному самовладанню й тривалому часу життя ельфи живуть у гармонії з природою як під світлом, так і в темряві».

У цьому фрагменті фразеологізм *to be at home* – «To be very comfortable or proficient in a particular area» [8] – перекладено вільною сполукою *жити в гармонії*, що влучно розкриває значення фрази, не порушуючи зміст тексту гри.

«Human. The most common face in Faerûn, humans are known for their tenacity, creativity, and endless capacity for growth» // «Люди. Найбільш поширена раса у Фейруні – люди. Вони відомі своєю затишністю, вигадливістю і нескінченими можливостями розвитку».

У цьому фрагменті перекладачі вдалися до гіперонімізації: англійське слово *face* – «the front of the head, where the eyes, nose, and mouth are» [3] (досл. обличчя) перекладено більш загальним терміном *раса* – «антр. Велика група осіб, що мають спільне походження і ряд характерних спільних фізичних особливостей, набутих у процесі історичного розвитку під впливом природних і соціальних умов існування» [1]. На нашу думку, трансформація є доцільною, оскільки вона чудово передає сенс висловлювання у контексті фентезі.

«Githyanki. With a ruthlessness borne from mind flayer enslavement, githyanki ride the Astral Sea atop red dragons, bringing their silver swords and psionic might to bear against any trace of the illithid menace» // «Гітьянки. Гітьянки – неперевершені воїни з астрального виміру, відомі своїми срібними клинками й прирученими червоними драконами. Вони прагнуть цілковитого знищення мізкожерів, чия імперія тисячоліттями тримала гітьянки в рабстві».

Дуже вдало, на нашу думку, перекладено назву істот, представлену англійською словосполукою *mind flayer* (досл. «здирач розуму»), вмотивованим композитом *мізкожер*, з огляду на те, що ці фентезійні створіння дійсно живляться мізками розумних істот.

Таким чином, розглянуті нами перекладацькі прийоми в українській локалізації фентезійної рольової відеогри «Baldur's Gate III» доволі вдалі.

Перспективним є подальше вивчення перекладацьких прийомів в українській локалізації англійської фентезійної рольової відеогри «Baldur's Gate III» для визначення оцінки якості українського перекладу цієї гри.

Література

1. Горох – українські словники. URL: <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 27.11.2023).
2. Bernal-Merino M. Á. Translation and localisation in video games. Routledge, 2014. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315752334> (date of access: 27.11.2023).
3. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (date of access: 27.11.2023).

4. Chandler H. M., Deming S. O. Game localization handbook. Jones & Bartlett Learning, LLC, 2011. 376 p.
5. Honeywood R., Fung J. Best practices for game localization. *Igda*. URL: <https://igda.org/resources-archive/best-practices-for-game-localization/> (date of access: 27.11.2023).
6. Mangiron C. Game on! Burning issues in game localisation. *Journal of audiovisual translation*. 2018. Vol. 1, No. 1. P. 122–138. URL: <https://doi.org/10.47476/jat.v1i1.48> (date of access: 27.11.2023).
7. O'Hagan M., Mangiron C. Game localisation: unleashing imagination with 'restricted' translation. *JoSTrans*. URL: https://www.jostrans.org/issue06/art_ohagan_spare.php (date of access: 27.11.2023).
8. The free dictionary. URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (date of access: 27.11.2023).

Олена Кресан

кандидатка філологічних наук, доцентка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ВАСИЛЬ ЄРОШЕНКО: УКРАЇНСЬКИЙ, КИТАЙСЬКИЙ ЧИ ЯПОНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК?

Грудень, безперечно, є найкращим часом для розгляду питань, пов'язаних із творчістю Василя Яковича Єрошенка, адже легендарний поет, прозаїк, драматург, публіцист, педагог, музикант, етнограф, есперантист, поліглот і гуманіст народився 31 грудня 1889 р., за старим стилем (13 січня 1890 р. за новим), і помер 23 грудня 1952 р.

Українська культура почала повертати майже втрачену пам'ять про його непересічну особистість у 60-х роках минулого століття. У 1966 р. з'явилися згадки про В. Єрошенка в українській періодиці [2], а в 1969 р. під назвою «Квітка справедливості» побачила світ перша збірка його творів українською мовою, у перекладі Н. М. Гордієнко-Андріанової [1].

Існує низка причин, з яких письменник, котрий вважав себе українцем і походив з української родини, писав та видавав свої твори іншими мовами. Почати слід із того, що в чотирирічному віці Василь тяжко захворів і внаслідок ускладнень хвороби повністю втратив зір. З часом у хлопчика розвинулися здібності до музики, проте батьки не були в змозі дати синові належне навчання в селі, тож єдиною можливістю для нього отримати освіту була школа-інтернат для сліпих дітей. Такий навчальний заклад для різночинців існував на той час у Москві, куди рідні й відвезли дев'ятирічного Василя. Там незрячих дітей навчали читати за системою Брайля, спонукали опановувати різні ремесла та основи музики [там само, с. 9-10].

З 1908 р. Єрошенко грає на скрипці в оркестрі сліпих. У 1911 р. на його музичну гру звертає увагу відома есперантистка та вчителька іноземних мов Анна Шарапова. Познайомившись із юнаком, вона переконує його вивчити мову есперанто з тим, щоб поїхати до Лондона і вдосконалювати мистецтво музичної гри в академії для незрячих. Виявившись дуже здібним учнем, сліпий музикант швидко засвоює основи есперанто і невдовзі вирушає до Лондона без супроводу [там само, с. 10-12]. Зелена зірка, що є символом есперанто, стає запорукою його безпеки, оскільки в Берліні, Кельні, Брюсселі, Кале та Лондоні його впізнають на вокзалах та допомагають йому подорожувати есперантисти, яким попередньо написала, організувавши живу естафету, А.М. Шарапова.

У столиці Великої Британії Єрошенко продовжує вивчати есперанто та доволі швидко опановує англійську мову. Саме там він пише та публікує кілька своїх казок англійською мовою, з'являються також його вірші мовою есперанто. Навчається він і в музичній академії, утім найголовнішим результатом цієї поїздки було розширення культурних горизонтів майбутнього письменника і набуття ним упевненості у своїх можливостях.

Так почалась одісея великого сліпого, оскільки дух мандрів і бажання навчати людей з вадами зору в різних країнах вели Василя Єрошенка по світу. Схильність до просвітницької праці, до виконання певної місії визначила і його тяжіння до використання есперанто та іноземних мов. У різні періоди свого життя В. Єрошенко організовував школи для незрячих дітей і дорослих [3, с. 108] та виявив неабиякі педагогічні здібності, розвинувши свої ідеї щодо виховання, тренування і можливих видів діяльності для сліпих.

Однією з відвіданих Єрошенком країн була Японія, де стрімко зростав інтерес до есперанто. Культурний код японця прописує уважне та турботливе ставлення до сліпої людини; у цій країні особливо поцінують незрячих музикантів, а також тренують незрячих масажистів. У 1914 р. Єрошенко прибув до Токіо з метою отримати нові знання та вміння. Швидко вивчивши японську мову, митець бере найактивнішу участь у культурному житті країни, її передових на той час громадських рухах. Його літературним дебютом японською мовою є ліричне оповідання «Розповідь паперового ліхтарика», надруковане в журналі «Кібо» в 1916 р. У Країні сонця, що сходить, Єрошенко стає медійною особистістю. Він пише казки для дітей, оповідання, нариси, п'єси, публіцистику і є широко відомим письменником [4, с.115-120]. Згодом, у 1927 р. реакційні кола японського уряду якийсь час «зачищали» слід письменника в культурі Сходу з політичних переконань, оскільки вважали його ідеї соціальної справедливості підривними для державності країни. Проте у 1959-1961 роках відбулося перевидання тритомного зібрання творів Єросієнко чи Еро-сан (так письменника називали в Японії), у 1979-1995 видано серію його брошур на есперанто.

Всесвітня мережа містить суперечливу інформацію щодо статусу Василя Єрошенка в сучасній Японії. За деякими джерелами, Єросієнко сьогодні практично забутий японцями [6]. Однак залишається фактом, що в 1953 р. його казки увійшли до багатотомної «Бібліотеки японської дитячої літератури». У

1956 р. побачила світ монографія Такасуґі Ітіро «Сліпий поет Єрошенко». Саме завдяки постійній цікавості, яку виявляли японці та китайці, котрі приїжджали до тогочасного СРСР, його ім'я вийшло з небуття на батьківщині. Загалом невідомо, як би склалася доля есперантиста й громадянина світу в тій дійсності, якби колишні друзі зі Сходу, не ставили у радянських владних кабінетах питань про те, де перебуває Василь Єрошенко та чим він займається. За спогадами сучасників, у 70-х роках японцям не наважилися навіть показати могилу визначного діяча культури, позаяк вона була занадто убогою [там само].

Після примусового вислання з Японії, у 1922 р. Еро-сан опиняється спочатку в Шанхаї, а потім у Пекіні. Його запрошує до себе славетний китайський письменник Лу Сінґ [5; 7]. Протягом певного часу Айлосяньке (китайський варіант вимови прізвища Єрошенко) проживає в домі великого китайського письменника. Пізніше Лу Сінґ виводить його образ у своєму оповіданні «Качина комедія» [там само]. Письменники спілкувалися між собою японською мовою.

У Китаї Василь Єрошенко викладав два академічних курси для студентів Пекінського університету, а саме - есперанто та сучасної літератури. Число студентів, що записались до нього на навчання, становило загалом більше 700 осіб [там само]. Через деякий час після того, як Єрошенко поїхав із Китаю додому, Лу Сінґ переклав низку його творів з японської на китайську мову. Ці переклади склали окремий том у 20-томному виданні творів Лу Сінґа. До перекладів увійшли оповідання «Бірманська легенда», «Тісна клітка», драма «Персикова хмаринка» та інші твори Єрошенка [2]. Утім китайською мовою Єрошенко не володів, відтак окремі твердження в мережі Інтернет, щодо його статусу китайського письменника є дуже перебільшеними.

Можливою причиною відсутності в Єрошенка творів, написаних українською мовою, є майже повна відсутність його архівів, котрі знищували тричі, в різні роки. Останній, найбільший архів В. Єрошенка, заповіданий ним Товариству сліпих у Старому Осколі, був там спалений як непотріб. Родина збрала рідкісні видання з брайлівським шрифтом, усі опубліковані й неопубліковані праці та кореспонденцію письменника. Архів вагою до трьох тонн прибув до Старого Осколу на вантажівці, і в Товаристві не виявилось жодної людини, яка б гідно оцінила цей дар поета людям [1, с. 32]. Не виключена можливість, що свої останні літературні праці Василь Єрошенко писав і українською мовою, позаяк робив це, повернувшись до рідного села (Обухівка, Белгородської області), де говорили українською. Однак згадки про це ніким із дослідників не зафіксовані, і, за фактами, Єрошенко залишається письменником, який переважно творив мовою есперанто та японською мовою. Певна кількість його творів залишилась в особистих архівах його друзів і знайомих із різних країн та очікує на свого пошуківця.

Ті українські видання творів В. Єрошенка, що ми маємо сьогодні, є результатом перекладацьких зусиль. Існують переклади його віршів та оповідань з мови есперанто, японської та російської мов. Переклади ж російською мовою були виконані з китайських перекладів, зроблених свого часу Лу Сінґом [5; 6].

Тому в ряді випадків маємо український текст, який не є прямим перекладом оригіналу. Нещодавно з'явилися українські переклади творів В. Єрошенка саме з японських видань (виконані Ю.Патлань), також перекладені українською (Н.М.Гордієнко-Андріанова, В.Паюк) маловідомі тексти, що були написані мовою есперанто та опубліковані в європейських виданнях .

Поступово, завдяки зусиллям дослідників постать Василя Єрошенка набуває чіткіших обрисів, і письменник перестає бути «людиною без біографії» та «митцем без творів».

Література

1.Андріанова-Гордієнко Н. М. Людина з легенди. Єрошенко В. Квітка справедливості. Легенди, казки, нариси, вірші, статті / Упор., передм., прим. Н. Андріанової-Гордієнко. Київ : Молодь, 1969. 261 с.

2.Біографії відомих українців. Василь Єрошенко. Електронна бібліотека Князєва. URL: https://www.ebk.net.ua/Book/biographies/vidomi_ukraintsi/part4/eroshenko.htm

3.Патлань Ю. В. Василий Ерошенко как создатель и руководитель Первого республиканского детского дома для слепых детей Туркменской СССР (1935 – 1945). *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія :

Філологічні науки. 2019. № 2. С. 98–137. URL: <http://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2019/2/7.pdf>.

4.Патлань Ю. В. О статье Танабэ Кунио «Знакомимся с достижениями, учась у наших пионеров. Василий Ерошенко: пребывание в Японии и его друзья». *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія : Філологічні науки. 2019. № 1. С. 104–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduerpf_2019_1_12 .

5.Патлань Ю. В. Про роль перекладів Лу Сіня у вивченні та виданні творів Василя Єрошенка в СРСР та на пострадянському просторі (до 125-річчя від дня народження В. Я. Єрошенка). *Китаєзнавчі дослідження*. Збірник наукових праць. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Українська асоціація китаєзнавців, 2015. №1–2. С. 144–159. URL:<http://sinologist.com.ua/wpcontent/uploads/2016/06/%D0%9F%D0%B0%D1%82%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%8C.pdf> .

6.Патлань Ю.В. Про «українське» у долі та творчості письменника Василя Єрошенка: до 125-ліття від дня народження. До збірки матеріалів Міжнародну наукову конференції «Культурно-інтелектуальна складова цивілізаційного поступу українства», присвяченої 180-річчю Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (Київ, 23 жовтня 2014 р.). *Українознавчий альманах*. 2014. Вип. 17. С. 182–186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2014_17_54.

7.Чентай Ш. Єрошенко у Китаї. *Хроніка-2000: Український культурологічний альманах*. Вип.83. Кетяг калини і цвіт сливи (Україна – Китай) / Керівник авт. колективу А.В. Толстоухов, пер. з есп. Ю. Патлань. Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтв України, 2010. С. 659-668.

Ірина Куліш

кандидатка педагогічних наук, доцентка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Ірина Некоз

кандидатка педагогічних наук, доцентка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ ЯК КЛЮЧОВОЇ НАВИЧКИ 21 СТОЛІТТЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ УНІВЕРСИТЕТУ

Особливою рисою сучасного глобального світу є використання цифрових технологій, яке розвивається надзвичайно швидкими темпами в усіх сферах сучасного суспільства, включаючи освіту. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) стає потужним інструментом навчання 21-го століття.

Термін ІКТ відноситься до інформаційно-комунікаційних технологій, які експерти визначають як різноманітні технології, які сприяють комунікації [1], або різноманітний набір технологічних інструментів та ресурсів, що використовуються для передачі, зберігання, створення, спільного використання чи обміну інформацією [2], або інфраструктуру та компоненти, які дозволяють сучасні обчислювальні технології [3], або набір технік і пристроїв, заснованих на нових технологічних інструментах та різних підтримках і каналах інформації та зв'язку [4]. Таким чином, ІКТ є широкою темою, і концепціями, що розвиваються [5].

Як і в будь-якій іншій сфері, де використовуються ІКТ, вони широко застосовуються в освіті та стають невід'ємною частиною процесу навчання. Різні набори інструментів ІКТ використовуються для спілкування, зберігання, створення, спільного використання та управління інформацією. ІКТ — це термін, який охоплює весь спектр доступних цифрових інструментів, як апаратного забезпечення (комп'ютери та відповідні електронні пристрої, такі як планшети, ноутбуки, електронні пристрої для читання, смартфони, персональні цифрові помічники, електронні дошки тощо), так і програмного забезпечення (Інтернет, браузері, засоби розробки мультимедіа, інженерні програми, соціальні медіа, платформи спільного редагування тощо) [6].

Експерти та методисти аналізують важливі переваги використання ІКТ в освіті та відзначають підвищення мотивації студентів, використання інноваційних освітніх ресурсів, активізацію співпраці, розвиток проникливості [4], розвиток навичок мислення, надання творчих та індивідуальних варіантів для студентів [2], можливість електронного та онлайн-навчання, можливостей інклюзії, покращення вивчення предметів, розвитку ІКТ-грамотності та можливостей ІКТ [7] тощо. Крім того, ІКТ є потужним інструментом для сприяння та підтримки широкого спектру навичок 21-го століття.

Стенфордський науково-дослідний інститут за фінансової підтримки Microsoft Partners in Learning розробив дослідницький проект «Інноваційне викладання та навчання». Цей проект був спрямований на те, щоб допомогти

викладачам спланувати таку навчальну діяльність, яка надасть студентам можливість формувати та розвивати навички 21-го століття [6]. Планування навчання 21-го століття включає рубрики, які розглядають конкретні навички 21-го століття, а саме: співпраця, створення знань, саморегуляція, вирішення реальних проблем та інновації, використання ІКТ у навчанні та ефективне спілкування. Вивчення кожної навички охоплює два типи рубрик: рубрику планування навчання та рубрику роботи студента [6].

Освітній проект «Інноваційне викладання та навчання» [6] пропонує важливі ідеї щодо планування освітньої діяльності таким чином, щоб вона сприяла формуванню та розвитку в студентів навичок використання ІКТ для навчання. Ці ідеї базуються на відповідях на запитання, чи є студенти пасивними чи активними споживачами ІКТ, чи є вони розробниками продукту ІКТ для автентичної аудиторії. Освітній проект диференціює використання ІКТ студентами та викладачами. Студенти можуть використовувати ІКТ безпосередньо для виконання всього завдання або частини навчальної діяльності. Отже, проект не зараховує використання ІКТ викладачем для представлення матеріалів як використання ІКТ студентами. Тобто, важливо, щоб студенти самі контролювали використання ІКТ. Методисти зазначають, що використання ІКТ деякими викладачами може значно покращити їх викладання, наприклад, викладачі можуть показувати симуляції, які полегшують студентам візуалізацію складного змістового наповнення навчальної діяльності. Однак, рубрика проекту зосереджується лише на тому, як навчальна діяльність вимагає від студентів використання ІКТ у навчанні, і чи використання студентами ІКТ сприяє конструюванню знань, наприклад, поглиблює інтерпретацію, аналіз, синтез або оцінку історичних ідей [8]. Проект «Інноваційне викладання та навчання» пропонує візуальну ідею використання ІКТ у вигляді дерева рішень (рис. 1) [6].

Як зазначено в проекті, не кожне завдання в навчальному процесі залучатиме студента до використання ІКТ на всіх рівнях, але варто включити навчальний досвід усіх рівнів протягом періоду навчання. Відповідно до проекту дерево рішень може бути представлено у вигляді рубрик із зазначенням коду та критеріїв:

Код 1 – студенти не мають можливості використовувати ІКТ для своєї навчальної діяльності;

Код 2 – студенти використовують ІКТ, щоб навчитися практикувати базові навчальні навички або відтворювати інформацію (вони не конструюють знання);

Код 3 – студенти використовують ІКТ для підтримки побудови знань, але вони можуть побудувати ті самі знання без ІКТ;

Код 4 – студенти використовують ІКТ для підтримки побудови знань, та ІКТ потрібні для побудови їх знань, але студенти не створюють продукт ІКТ для автентичних користувачів;

Код 5 – студенти використовують ІКТ для підтримки побудови знань, ІКТ необхідні для побудови їх знань, та студенти створюють продукт ІКТ для автентичних користувачів.

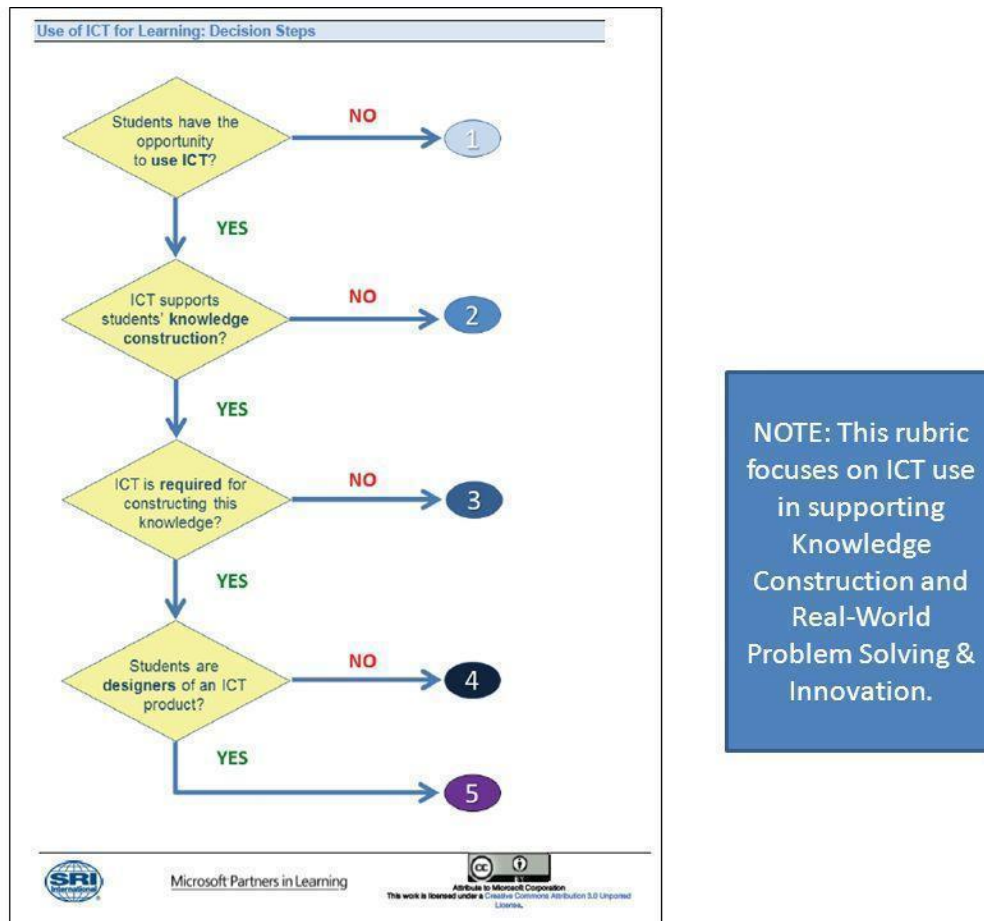

Рис. 1. «Дерево рішень щодо використання ІКТ згідно з проектом «Інноваційне викладання та навчання» [6]

Таким чином, ІКТ вважаються потужним інструментом для розвитку навичок 21-го століття, що було неможливо раніше. Термін ІКТ охоплює широкий спектр доступних цифрових інструментів як апаратного, так і програмного забезпечення. Використання ІКТ для навчання сприяє формуванню знань, вирішенню реальних проблем, співпраці, кваліфікованому спілкуванню, саморегуляції тощо. В освіті фахівці розрізняють використання ІКТ для викладання та навчання. Проект «Інноваційне викладання та навчання» зосереджується лише на тому, як навчальна діяльність вимагає від студентів використання ІКТ у навчанні.

Література

1. What is Information and Communications Technology. *Market Prospects*. [Electronic resource]. Access mode: <https://www.market-prospects.com/articles/information-and-communications-technology-ict>.
2. UNESCO's Educational Institute for Educational Planning. [Electronic resource]. Access mode: <https://learningportal.iiep.unesco.org/en/glossary/information-and-communication-technologies-ict>.
3. Mary K.Pratt. ICT (information and communication technology, or technologies). *Tech Target*. [Electronic resource]. Access mode:

<https://www.techtarget.com/searchcio/definition/ICT-information-and-communications-technology-or-technologies>.

4. The Use of ICT in Education. *Pedagoo Online Platform*. [Electronic resource]. Access mode: <https://pedagoo.com/uses-of-ict-in-education/?lang=en>.

5. What is ICT? [Electronic resource]. Access mode: <https://www.tutor2u.net/business/reference/what-is-ict>.

6. The Partnership for 21st Century Skill. (2012). Framework for 21st Century Learning. [Electronic resource]. Access mode: <https://education.microsoft.com/GetTrained/ITL-Research>.

7. Technology Integration. ICTE Solutions. Australia. [Electronic resource]. Access mode: <https://www.ictesolutions.com.au/blog/why-schools-should-invest-in-ict/>.

8. Kulish I., Nekož S. Students' Knowledge Construction as a Necessary Skill of the 21st Century in the Context of Professional-Oriented Foreign Language. *Modern Aspects of Science. 29th volume of the international collective monograph. Czech Republic. 2023. P. 176-192.*

Яна Курбанова

здобувачка першого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: докторка філологічних наук, доцентка **Оксана П'єцух**
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ВУЗЬКОСПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ НАУКОВОЇ СТАТТІ З ПСИХОЛОГІЇ «SCHOOL INFLUENCES ON CHILDREN'S DEVELOPMENT»

Науковий переклад – це один з видів професійного перекладу. Головна мета наукового перекладу – донести точний зміст документа, у такому перекладі має значення кожне формулювання [3]. Наукові тексти досить складні для перекладу, враховуючи їхню природу, тому необхідно звертати увагу на відмінності у стилі та змісті [2].

Метою нашої роботи є висвітлення особливостей трансформацій у власній версії українського перекладу вузькоспеціалізованої наукової статті з психології «School Influences on Children's Development» («Вплив школи на розвиток дитини»).

Перекладацька трансформація – «це перетворення, модифікація форми, або змісту і форми, зокрема, з метою збереження відповідності комунікативного впливу на адресатів оригіналу й перекладного тексту» [1, с. 40].

Якщо художній переклад може бути наповнений різними порівняннями, метафорами, метоніміями, то переклади різних наукових статей досить «сухі» і технічні [3]. При перекладі зустрічається велика кількість трансформацій граматичного аспекту. Перетворення фонетичного та лексичного аспекту також наявні в тексті.

Розглянемо приклад лексичного аспекту, а саме кореферентну заміну:

The review is limited to research on «mainstream» pupils because inclusion of those with special needs would have made the task unmanageable // Огляд обмежується дослідженнями «звичайних» учнів, оскільки включення **учнів** з особливими потребами зробило б завдання некерованим

У перекладі вказівний займенник *those* ми замінили іменником *учні*, що несе в собі більше інформативності та уточнення.

До трансформацій денотативного плану належать метонімічні заміни, які можна диференціювати залежно від статусу суміжних предметів, явищ, понять [1, с. 116]. Розглянемо один із прикладів:

...thus allowing causal models to be devised which suggest lasting benefits of pre-school education, especially for those from disadvantaged backgrounds // ...що дозволило розробити причинно-наслідкові моделі, які свідчать про довготривалі переваги дошкільної освіти, **особливо для дітей з неблагополучних родин**

Розглянемо приклад граматичних трансформацій із залученням явища перестановки:

Thus, the extent of school effects are presented first, followed by consideration of mediating factors (cognitive, motivational, organisational) which might underpin them // Таким чином, **спочатку представлено масштаби впливу школи**, а потім розглядаються фактори-посередники (когнітивні, мотиваційні, організаційні), які можуть лежати в основі цього впливу.

Перекладацькі перестановки виникають як результат особливостей правил, які застосовуються в тій чи іншій конструкції певної мови.

У перекладі наукового тексту переважають граматичні трансформації, зумовлені системними вимогами мови перекладу. Лексичні трансформації також присутні, але метафоричні трансформації були рідкісними внаслідок особливостей наукового дискурсу.

Література

1. Литвин І. М. Перекладознавство. Навчальний посібник. Вид. 6-те, допов. Черкаси: видавець Ю. А. Чабаненко, 2022. 258 с.
2. Особливості перекладу наукових статей. URL: <https://profpereklad.ua/osoblivosti-perekladu-naukovih-statej/>.
3. Переклад наукових статей та їхні особливості. URL: <https://translate.jurklee.ua/uk/perevod-nauchnyh-statej-i-ih-osobennosti/>.
4. Словник англійської мови онлайн. URL: <https://uk.englishlib.org/>.
5. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>.

Ірина Литвин
кандидатка філологічних наук, доцентка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ДУБЛЮВАННЯ: ОСНОВНІ ТИПИ СИНХРОНІЇ

Із кінця 20 століття зарубіжні й вітчизняні теоретики та практики активно вивчають актуальні питання аудіовізуального перекладу, зокрема дублювання – одного із найдорожчих і доволі складних видів кіноперекладу: Д. Делабастіта, Г. Готліб, Х. Діас-Сінтас, К. Вітмен-Лінсен, Р. Матасов, П. Ореро, З. Петтіт, К. Райс; Н. Бідасюк, А. Гудманян, В. Конкульовський, І. Кучман, Т. Лук'янова, Ю. Плетенецька, О. Полякова й інші. Попри значну кількість досліджень, низка питань про український дубльований переклад залишаються відкритими для розгляду. У своїй перекладознавчій розвідці зупинимося на питанні синхронії як підґрунті дубльованого перекладу.

Дубльований переклад фільму (або дублювання чи дубляж) визначають як особливу техніку запису, що дозволяє замінити звукову доріжку фільму із записом оригінального діалогу на звукову доріжку із записом діалогу на мові перекладу. Специфіка такого перекладу визначається насамперед об'єктом, який дублюється – кінофільмом і кінотекстом. Дірк Делабастіта кваліфікує фільм як особливий тип комунікації, в якому одночасно задіяні як зорові, так і слухові органи чуття, адже глядачі сприймають візуально картинку на екрані, яка одночасно супроводжується звуковою доріжкою [4, с. 2].

Хорхе Діас-Сінтас характеризує дублювання як «заміну оригінальної звукової доріжки разом із репліками акторів на запис цільової мови, ... який синхронізували із рухами губ акторів таким чином, щоб цільові глядачі повірили, ніби актори на екрані насправді розмовляють їхньою мовою» [3, с. 123]. У цій характеристиці Х. Діас-Сінтас акцентує на одному із видів синхронії: відповідності звуків перекладної мовної доріжки артикуляції акторів першоджерела. Іштван Фодор уже в 1969 році визначає три найважливіші види синхронії в дубляжі: фонетичну синхронію, синхронію персонажів, ізохронію [5]. Якщо ці три види синхронії спрацюють, то у глядача дубльованої стрічки складеться враження, ніби він переглядає оригінальний фільм, ніби говорять актори джерельної версії.

Розглянемо детальніше усі три види синхронії.

Фонетична синхронія (або ліпсінк) – перекладний кінотекст відповідає артикуляції (руху губ) персонажів на екрані [5]. Для досягнення фонетичної синхронії перекладачі працюють зі звуками: вимовлені звуки акторами дубляжу мають відповідати артикуляції акторів оригінального фільму. Важливими для українського дубльованого перекладу англomовного фільму є співпадіння губно-губних [b, p, m] // [б, п, м], губно-зубних приголосних [v, f] // [в, ф], відкритих голосних [a, o, e]; огубленому [w] можуть відповідати українські лабіалізовані [у, о] тощо. Цей вид синхронії обов'язковий тоді, коли в кадрі крупним планом видно обличчя актора, який говорить:

«*Peace and love*» (The Magic of Belle Isle) // «*Мир і любов*» (Переклад українською Римми Богдан).

Англійське слово *peace* [pi:s] із губним звуком [p] перекладено українським *мир*, яке починається із губного [м] (англійський губно-губний звук [p] може передаватись будь-яким губно-губним звуком в українській мові – [н], [м], [б], адже вони мають подібну артикуляцію). Англ. *love* [lʌv] передається українським відповідником *любов*, артикуляційно відповідають перші й останні звуки оригіналу та перекладу: [l] // [л], [v] // [в]. Незважаючи на лишній склад в українському відповіднику, такий переклад легко та гармонійно вкладається в кадр завдяки сучасним технічним можливостям і професіоналізму акторів дубляжу.

Ізохронія – тривалість перекладних реплік відповідає тривалості оригінальних; слова (фрази) перекладу «вміщуються у проміжки між відкриванням і закриванням рота акторами джерельної версії» [5]:

«*Who plays the piano?*» (The Magic of Belle Isle) // «*Хто грає на піаніно?*» (Переклад українською Римми Богдан).

Не зважаючи на те, що останнє слово в перекладній українській версії трохи довше, ніж в англійському оригіналі [pi'ænoʊ], тривалість репліки в оригінальній і дубльованій версіях фільму однакова. Артикуляція на початку фрази в оригіналі й перекладі збігається: [h] // [х]; в кінці репліки також: [noʊ] // [но]; до того ж у середині репліки співпадають губно-губні [p] // [п] й артикуляція голосних.

Синхронія персонажів (термін І. Фодора) або кінетична синхронія (термін К. Вітмена-Лінсена) – перекладений діалог не суперечить кінемам фільму: міміці, жестам героїв:

«*No, thanks, Joe*» (The Magic of Belle Isle) // «*Ні, дякую, Джо*» (Переклад українською Римми Богдан).

Важливою є відповідність перекладеної репліки зображенню на екрані:

«*I need a drink*» (The Magic of Belle Isle) // «*Я хочу віскі*» (Переклад українською Римми Богдан).

Загальне родове поняття оригіналу *drink* – «alcoholic liquid» [6] – замінено конкретним видовим *віскі* зі значенням: «Національний алкогольний напій Шотландії та Ірландії, який отримують перегонкою зброженого зернового суслу і витримки спирту у дерев'яних бочках» [Вікіпедія], позаяк зображення в кадрі відповідає цій заміні. Така конкретизація (або гіпонімічна заміна) не тільки не суперечить зображенню на екрані, а й сприяє синхронізації звуків дубльованої репліки з артикуляцією актора та вкладанню перекладної репліки в тайм-коди.

Перекладач, перш за все, старається, застосувавши прямі синонімічні відповідники, узгодити переклад із зображенням на екрані та вкластися в тайм-коди. Проте вірогідність такого співпадіння на лексичному та граматичному рівнях в англійсько-українському перекладі доволі низька, позаяк мови різні як із генеалогічної, так із граматичної точки зору. Тому в процесі дубльованого перекладу часто необхідно вдаватися до трансформацій:

«*Mashed potatoes, Mr. Wildhorn?*» (The Magic of Belle Isle) // «*Пюре буде, Містер Вайльдгорн?*» (Переклад українською Римми Богдан).

Вилучено слово *potatoes*, додано *будеме* – і в результаті таких синтаксичних трансформацій реалізуються усі три види синхронії.

«*Did I miss Daddy's call?*» (The Magic of Belle Isle) // «*Tamo ne telefonuвав?*» (Переклад українською Римми Богдан).

Оригінальну репліку-питання перекладено питальним реченням із заперечною часткою *ne*, із перестановкою та заміною членів речення, вилученням дієслова та частиномовною заміною. У результаті таких трансформацій репліка в перекладі розпочинається із глухого проривного звуку [m], що відповідає репліці в оригіналі, яка розпочинається зі дзвінкого проривного звуку [d], ця відповідність в репліці повторюється ще два рази. Наразі збережено інформацію оригіналу та синхронізовано репліку фільму для дубляжу.

У студіях аудіовізуального перекладу є думка, що в процесі дубляжу «перекладач повинен повністю переосмислити матеріал, створити текст із нуля, ґрунтуючись на паралельних смислових потоках таким чином, щоб він підходив до ситуації іншої мови та іншої культури» [цит. за: 1, с. 229]. Цим процесам сприяє інтерпретативний підхід (Д. Селесковіч, М. Ледерер, Ф. Ізраел), за яким переклад розглядається як когнітивний процес, що включає фази: сприймання, розуміння джерельного тексту, девербалізацію й узуальне його переформулювання на основі концептуального розуміння перекладачем. Смысл розглядається як усвідомлена ментальна репрезентація, він детермінований сукупним впливом мовних значень і відповідних екстралінгвістичних знань реципієнтів тексту [2, с. 89-94].

Таким чином, у результаті дублювання фільму мова оригінальної версії фільму повністю замінюється на мову перекладу, при цьому в ній має бути відтворено ключову інформацію першоджерела, яка не буде суперечить зображенню; буде збігатися тривалість фраз, а також, за можливості, звуки перекладної версії мають відповідати артикуляції акторів оригінального фільму.

Література

1. Литвин І. М. Актуальні питання аудіовізуального перекладу: проблема типології. *Вісник гуманітарного наукового товариства: наукові праці*. Випуск 20. Черкаси : ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України. 2020. С. 228–233.

2. Литвин І. М. Інтерпретативний підхід до процесу художнього перекладу (на матеріалі українського перекладу детективної новели Гілберта Честертон «Відсутність пана Гласса»). *Мовознавчий вісник*. Черкаський нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. № 31. Черкаси. 2021. С. 89-94. DOI: 10.31651/2226-4388-2021-31. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/4819/1/movozn.pdf> .

3. Сінтас Д. Х., Оперо П. Закадровий переклад та дублювання. *Енциклопедія перекладознавства : у 4 т. Т. 1* : [пер. з англ. за ред.: Івз Гамбіера та Люка ван Дорслара; за заг. ред.: О. А. Кальниченка та Л. М. Черноватого]. Вінниця : Нова Книга, 2020. С. 120–126.

4. Delabastita, D. Translation and Mass-Communication: Film- and T.V.- Translation as Evidence of Cultural Dynamics. *Babel*. Volume 35. Issue 4. 1989. P. 193–218.
5. Fodor, I. Film Dubbing: Phonetic, Semiotic, Esthetic and Psychological Aspects. Hamburg: Buske. 1976 p.
6. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>.

Ірина Литвин

кандидатка філологічних наук, доцентка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

Анна Метеля

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

КОНОТАТИВНІ ЗАМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКАДРОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ ВІДЕО- ВИСТУПУ БЕНДЖАМІНА ВОЛЛЕСА «THE PRICE OF HAPPINESS»

Дослідження аудіовізуального перекладу є актуальним і перспективним, адже «аудіовізуальний переклад в сучасному світі новітніх технологій є специфічною галуззю перекладознавства, що стрімко розвивається, тому потребує особливої уваги як теоретиків, так і практиків перекладу» [1, с. 232]. Поширеним є закадровий переклад (войсовер) – «вид озвучування мультимедійної продукції, який передбачає створення додаткової мовної фонограми цієї продукції іншою мовою, яка накладається на оригінальну так, щоб глядач міг чути і переклад, і оригінальний запис» [1, с. 232].

Мета нашої розвідки: аналіз конотативних трансформацій в українській версії закадрового перекладу відеовиступу на каналі TED американського письменника та журналіста Бенджаміна Воллеса на тему: «The price of happiness». Підґрунтям дослідження стали праці: Хорхе Діас-Сінтаса, Пабло Санчеса, Пілар Ореро, Джона Бенджамінса, Якова Рецкера, Олександра Швейцера, Пітера Ньюмарка, Олени Селіванової та ін.

Під час українського перекладу відеовиступу «The price of happiness» Б. Воллеса застосовано низку конотативних трансформацій: оцінно-емотивних, експресивних і функціонально-стилістичних (типологія надана за Оленою Селівановою [3, с. 456–458]). Результатом таких трансформацій є «міжмовні синонімічні відповідники в перекладі, що відрізняються оцінно-емотивними, експресивними та функціонально-стилістичними відтінками значень» від слів оригіналу [2, с. 144].

Доволі часто в українському перекладі відеовиступу Бенджаміна Воллеса вдавалися до функціонально-стилістичних трансформацій конотативного плану,

які представлені «втратою, заміною або виникненням в перекладному тексті функціонально-стилістичного забарвлення мовних одиниць» [3, с. 456]:

«*And apparently it's a very picky eater and it, you know, hones in on only the ripest coffee cherries*» [Benjamin Wallace] // «*І, мабуть, це дуже прискіпливий їдок, адже вибирає тільки найстиглиші кавові вишні*» [Переклад українською А. Метеля].

Стилістично нейтральне слово *eater*, що означає «someone who eats a particular amount or type of food, eats in a particular way, or has a particular attitude towards food» [5], замінено розмовним словом *їдок*.

«*It's a cat that lives in trees, and at night it comes down and it prowls the coffee plantations*» [Benjamin Wallace] // «*Це тваринка, яка живе на дереві, а вночі спускається вниз і нишпорить по кавових плантаціях*» [Переклад українською А. Метеля].

У фрагменті перекладу вдалися до функціонально-стилістичної заміни: англійське нейтральне дієслово *prowl* – «to move around an area quietly and secretly, as when hunting» [5] – перекладено розмовним українським дієсловом *нишпорити* зі значенням: «Шукати, заглядаючи скрізь, оглядаючи все» [4]. У розглянутому фрагменті українського перекладу виступу Бенджаміна Воллеса трансформації торкнулися і денотативного (поняттєво-логічного) значення слова: англійський іменник-гіпонім *a cat* перекладено українським гіперонімом *тваринка* (гіперонімічна трансформація або генералізація) із пестливим суфіксом -инк-, що додав оцінно-емотивного значення слову (трансформація конотативного плану).

Функціонально-стилістичну трансформацію застосовано і в такому реченні українського перекладу виступу Бенджаміна Воллеса на каналі TED:

«*This is a coffee made from a very unusual process*» [Benjamin Wallace] // «*Це кава, приготована неординарним способом*» [Переклад українською А. Метеля].

Прикметник *unusual*, що означає «different from others of the same type in a way that is surprising, interesting, or attractive» [5], замінено на прикметник *неординарний* – «який вигідно відрізняється від інших, чимось виділяється» [4], що вживається у книжному стилі.

До всього спектру конотативних трансформацій: експресивної, оцінно-емотивної та функціонально-стилістичної – вдалися, перекладаючи тільки одне слово виступу Бенджаміна Воллеса:

«*I was left with these little ugly flakes on my pasta*» [Benjamin Wallace] // «*А потім у мене на макаронах залишилися ці малесенькі потворні слайди*» [Переклад українською А. Метеля].

Нейтральна словосполучка *these little ugly flakes* в українському перекладі набирає додаткового експресивного значення (применшення ознаки) й оцінно-емотивного за допомогою суфікса суб'єктивної оцінки -есеньк- – *малесенькі потворні слайди*, що посилює негативну оцінку мовця та маркує слово як розмовне.

Конотативні експресивні трансформації в перекладному тексті передбачають втрату, посилення чи применшення ознаки; оцінно-емотивні –

модифікацію оцінно-емотивних відтінків значення слова оригіналу [3 с. 456-458]. Наступне речення українського перекладу відео Бенджаміна Воллеса яскраво демонструє експресивну й оцінно-емотивну заміну:

«*And then I took a **bite**, and I wished that it was tinier, because Kobe beef is so rich*» [Benjamin Wallace] // «*А потім я відкусив **шматочок**, і мені захотілося, щоб він був трохи меншим, тому що яловичина Кобе така соковита*» [Переклад українською А. Метеля].

Пор.: *a bite* // *шматочок*. Вживання в перекладі іменника із демінутивним суфіксом адаптує відео до українського глядача, адже прикметники й іменники із суфіксами суб'єктивної оцінки характерні для українського розмовного мовлення:

«*I'm just going to play a **brief** video clip*» [Benjamin Wallace] // «*Я хочу показати **коротеньке** відео*» [Переклад українською А. Метеля].

Стилістично нейтральна словосполука *brief video* у перекладі набирає розмовного значення за допомогою суфікса -еньк-, який додано до прямого відповідника *коротке* – *коротеньке відео*.

Таким чином, під час української версії перекладу виступу Бенджаміна Воллеса вдалися до всього спектру конотативних трансформацій: експресивних, оцінно-емотивних і функціонально-стилістичних, враховуючи стиль мовлення спікера, й адаптуючи англомовне відео до українського глядача.

Перспективними є дослідження інших типів перекладацьких перетворень, застосованих в українському закадровому перекладі англомовних відеовиступів.

Література

1. Литвин І. М. Актуальні питання аудіовізуального перекладу: проблема типології. *Вісник гуманітарного наукового товариства: наукові праці*. Випуск 20. Черкаси : ЧНПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України. 2020. С. 228–233. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/id/eprint/4477>.
2. Литвин І. М. *Перекладознавство*. Навчальний посібник. Вид. 5-те, допов. Черкаси: Ю. А. Чабаненко, 2018. 238 с.
3. Селіванова О. О. *Світ свідомості в мові*. Монографічне видання. Черкаси: Ю. Чабаненко. 2012. 488 с.
4. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua>.
5. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Wallace, Benjamin. The price of happiness. URL: https://www.ted.com/talks/benjamin_wallace_the_price_of_happiness.

Руслана Лупій
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, доцентка **Ірина Литвин**
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ПОЛЬСЬКИЙ КОРОТКОМЕТРАЖНИЙ ФІЛЬМ РЕЖИСЕРА А. ПЕТШАКА «JA I MÓJ TATA» ЯК ОБ'ЄКТ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ

Мета нашої статті: проаналізувати польський фільм Александра Петшака «Ja i mój tata» як об'єкт власної української версії перекладу.

Для перекладача важливі прагматична конситуативна інформація про об'єкт перекладу – джерельний текст, яка включає знання про ідіостиль автора оригіналу – у нашому випадку, про режисера, «про систему його поглядів й естетичних цінностей, про комунікативно-прагматичну ситуацію, посередником якої є текст» [4, с. 83]; стратегічна, що «визначає основні стратегії та тактики твору; жанрова, що вказує жанрову специфіку тексту» [4, с. 83]. Типологію прагматичної інформації подаємо за класифікацією Ірини Литвин [3, с. 11–12; 4, с. 83].

Об'єктом нашої перекладацької розвідки став короткометражний польський фільм режисера Александра Петшака «Ja i mój tata». Жанр цієї кінокартини визначено як короткометражна драма. За «Енциклопедією сучасної України»: «Короткометражний фільм – це кінокартина, що за тривалістю не перевищує 40 хвилин екранного часу, зазвичай – 10–20 хвилин» [2]. Фільм Александра Петшака «Ja i mój tata» визначено як драму. Великий тлумачний словник української мови дає наступне визначення: «Драматичний фільм, кінодрама – це жанр кіно та телебачення, який переважно характеризується внутрішніми переживаннями героїв, які стикаються з емоційними темами» [1].

Александр Петшак, головний режисер фільму «Ja i mój tata», випускник Варшавської школи мистецтв, член Спілки кінематографістів Польщі. Петшак став відомим завдяки своєму дебютному повнометражному фільму «Mocna kawa wcale nie jest taka zła», що отримав багато нагород як в Польщі, так і за її межами. Короткометражний фільм «Ja i mój tata» Александр Петшак створив у 2017 році в рамках програми Studio Munka «Trzydzieści minut».

Сюжет польського короткометражного фільму «Ja i mój tata» простий: батько головного героя Давіда, страждає від хвороби Альцгеймера. Коли нарешті з'являється нагода відновити відносини сина із батьком, швидко прогресуюча хвороба Едварда стала їм на заваді. Щодня батько забуває все більше із таких цінних для Давіда спогадів, які допомагають заповнити порожнечу з дитинства, адже тільки під час прогресуючої хвороби батько і син почали намагатися знайти спільну мову. Отже, теми короткометражного фільму «Ja i mój tata» Александра Петшака: відносини між батьками і дітьми, проблема життя та смерті, а також питання родинної єдності та самотності. Фільм проливає світло на труднощі, з якими стикаються родини, члени яких страждають від синдрому Альцгеймера.

Перед українським перекладом польського фільму ми визначили деякі проблеми та труднощі польсько-українського перекладу, які впливають на якість і точність перекладу. Перш за все, це різниця культур, оскільки Польща і Україна мають свої культурні особливості та традиції.

Хоча польська і українська мови на перший погляд схожі, вони мають суттєві граматичні відмінності. Так, у процесі перекладу дієслів доводиться додавати особові займенники, які зазвичай опускаються в польській мові, оскільки особа в польських дієсловах виражається в самому дієслові:

«*Nie wiem jeszcze jak wygląda*» («Ja і мój tata») // **Я ще не знаю, як він виглядає** (Переклад українською Р. Лупій).

«*Pozbyliśmy wielu rzeczy...*» («Ja і мój tata») // **Ми позбулися багатьох речей** (Переклад українською Р. Лупій).

В аудіовізуальному перекладі окреме питання складає відповідність довжини репліки оригіналу та перекладу. Тому в закадровому перекладі важливі синтаксичні заміни, що допомагають синхронізувати репліки оригіналу та перекладу [4]. Отже, ми вдалися до вилучень словосполук, які не впливають на інформаційне навантаження речення, але при цьому це допомогло зберегти тривалість репліки:

«*Był kapitanem żeglugi wielkiej, czyli dowodził największymi statkami marynarki handlowej bez ograniczeń pojemnościowych*» («Ja і мój tata») // **Він був капітаном, командував найбільшими кораблями торговельного флоту** (Переклад українською Р. Лупій).

Також у фільмі представлено зіткнення поколінь, у діалогах батька і сина часто трапляється нецензурна лексика. Перекладаючи подібні фрагменти українською мовою, ми вдалися до зміни емоційного та стилістичного забарвлення вульгаризмів, наприклад:

«*Chyba się zesrałem*» (Ja і мój tata) // **Мабуть, я напудив в штани** (Переклад українською Р. Лупій).

Аудіовізуальний переклад польського короткометражного фільму Александра Петшака «Ja і мój tata» – фільму про важливі соціокультурні та родинні теми, про відносини між батьками і дітьми, про вплив тяжкої хвороби Альцгеймера на родинне життя – складний процес, який вимагає уваги до мовлення персонажів і деталей сюжету. В аудіовізуальному перекладі важливо зберегти глибину й емоційну насиченість кінодіалогів. Також важливо врахувати культурні особливості цільової аудиторії (українського глядача) для того, щоб зрозуміло передати суть фільму. Варто звернути увагу на граматичні (морфологічні та синтаксичні) відмінності польської та української мов. Необхідно врахувати специфіку закадрового перекладу.

Якісний український закадровий переклад польського короткометражного фільму «Ja і мój tata» Александра Петшака зробить фільм доступним для широкої української аудиторії та збереже його значущість у новому лінгвістичному контексті.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : Укл. та гол. ред. Олег Єрошенко. Донецьк: 2012. 864 с.

2. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/>
3. Литвин І. М. Передача конотативної інформації в перекладі. Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки. 2015. Випуск 27. С. 11–16.
4. Литвин І. М. Перекладознавство. Навчальний посібник. Вид. 6-те допов. Черкаси : Видавець Ю.А. Чабаненко, 2018. 238 с.

Анна Лященко

вчителька

Черкаська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 3

викладачка

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІРША ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «ЗАПОВІТ» У ЙОГО ПЕРЕКЛАДІ ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ

Твори Тараса Шевченка є прекрасним зразком стилістичного багатства, художньої досконалості української мови, зразком уміння використовувати народні мовні джерела.

Особливе місце в поезії Тараса Шевченка посідає вірш «Як умру, то поховайте» («Заповіт»). «Із шедевра політичної лірики Шевченка – «Заповіту» – часто починається знайомство народів світу із творчістю співця України. Найвидатніші майстри слова трансформують його засобами рідної мови. Завдяки їхній праці маємо близько 500 перекладів віршів українського генія 147 мовами світу» [4, с. 23].

Переклад «Заповіту» французькою мовою було зроблено Анрі Абрілем, який, крім «Заповіту», переклав рідною мовою ще низку творів Тараса Шевченка.

ЗАПОВІТ

*Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу отойді я
І лани і гори –
Все покину і полину
До самого бога*

Le TESTEMENT

*Quand je mourrai, enterrez -moi
Au milieu de nos plaines,
Sur un tertre au milieu des steppes
De ma si douce Ukraine
Pour que je voie les champs immenses,
Les rives escarpées,
Que je puisse entendre le Dniepr
Mugir à mon côté.
Quand le fleuve, loin de l'Ukraine,
Dans la mer bleue profonde
Versera le sang ennemi,
Je quitterai ce monde,
Champs et collines Volerai
Au royaume de Dieu*

*Молитися а до того
Я не знаю бога.
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.
І мене в сем'ї великій
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.*

*Pour prier.....Mais en attendant
Je ne connais pas Dieu .
Enterrez-moi et dressez -vous,
Brisez les fers maudits,
Arrosez votre liberté
Du sang de l'ennemi!
Et que dans la grande famille,
Délivrée de ses chaines,
Avec des mots doux et paisibles
De moi l'on se souviennne.*

У «Заповіті» автором вжито низку стилістичних фігур. Стилiстичні фігури служать для створення образности, логiчного видiлення і впорядкування тексту. Серед них помітна інверсія – «*степу широкого*», «*на Вкраїні милій*», «*лани широкополі*». У Анрі Абріля це звучить так:

*Sur un tertre au milieu des steppes
De ta si douce Ukraine
Pour que je voie les champs immenses ,
Les rives escarpésées*

У Шевченка велика емоційна сила внутрішньої рими «...айте». У статті О. Жомніра «Англійські переклади «Заповіту»» про шевченківські рими написано так: «Мотив заклик дiї «а», «ай» перекочується в дальний рядок. І по-своєму мобілізує слово «кайдани». Потім із ним контрастують різкі звуки слова «порвіте». Те саме спостерігаємо і в подальших двох рядках, озвучених на «о», із контрастним «окропіте» [2, с.162]. Художня форма оригіналу не зберігається у перекладі Анрі Абріля, тому що він це передає, спираючись на мовні засоби французької мови:

*Quand je mourrai, enterrez-moi
Au milieu de nos plaines
De ta si douce Ukraine,
Pour que je voie les champs immenses*

Повтори у «Заповіті» – це нагромадження однотипних елементів (звуків, складів, слів і словосполучень). Повтор як засіб зв'язку зберігається у французькому перекладі Анрі Абріля:

*«Як умру, то поховайте...
Поховайте та вставайте» //
«Quand je mourrai , enterrez-moi.....
Enterrez -moi et dressez-moi.....» [1, с. 185]*

У вірші важливу роль відіграють улюблені поетом образи-символи (могила, Дніпро, кайдани, сім'я). «Про високі могили – нашу славу» Шевченко говорив не раз. У його поезиці — це символ волелюбності, героїчної історії українського народу. Бути похованим у степу, в одній із стародавніх могил – то, на думку автора «Заповіту», найвища шана, якої може заслужити поет у свого народу [4, с.12-13].

Ніхто із 146 перекладачів «Заповіту» не зміг передати точно своєю мовою суто український вираз – «*Поховайте мене на могилі*» (навіть близькоспорідненими), окрім перекладу білоруською Янки Купали:

*«Сярод стэпу на кургане,
Дзе продкаў магіла»* [2, 43]

Не вдалося це зробити і французському перекладачеві Анрі Абрілю.

Однорідні члени речення використовуються Тарасом Шевченком для створення портретів, для змалювання пейзажів, різноманітних дій та станів:

*«Щоб лани широкополі..., і Дніпро, і кручі...,
і лани, і гори..., все покину і полину».*

Однорідні члени речення зберігаються у французькому перекладі «Заповіту» Анрі Абріля:

*«Quand le fleuve, loin de l'Ukraine,
Dans la mer bleue profonde»,
«Champs et collines... Volerai»*

Про себе Тарас Шевченко говорить надзвичайно скромно. Висловлюючи прохання згадати його в майбутньому суспільстві, поет рішуче відкинув варіант рядка з оціночним епітетом «*добрий*» («незлим, добрим словом», «тихим, добрим словом») і зупинився на майже нейтральному – «незлим тихим словом» [2, с. 162].

У перекладі французькою останні рядки «Заповіту» не перекладаються:

*«Avec des mots doux et paisibles
De moi l'on se souvienn»* [1, с. 185].

Таким чином, не завжди вдається зберегти у французьких перекладах «віртуозну звукову оркестровку мовної тканини, неповторну ритмомелодику вірша» Тараса Шевченка. Тут даються взнаки різні словотворчі, стилістичні й евфонічні можливості української та французької мов, відмінність поетичних традицій [4, с. 24].

Література

1. Абріль Анрі. Тарас Шевченко «Заповіт» мовами світу. Київ : Наук. думка, 1989. 248 с.
2. Гончаренко Е. П. "Заповіт" Т. Г. Шевченка у перекладах Е. Л. Войнич та Джона Віра. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер. : Мовознавство.* 2014. Т. 22, вип. 20(2). С. 28-33. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumo_2014_22_20\(2\)__7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumo_2014_22_20(2)__7).
3. Енциклопедія життя і творчості Тараса Шевченка. URL: <https://www.t-shevchenko.name/>.
4. Жомнір О. Англійські переклади «Заповіту». *Вітчизна.* 1968. С. 3.
5. Купала Янка. Тарас Шевченко «Заповіт» мовами світу. Київ : Наук. думка, 1989. 248 с.
6. Хоменко Б. В. Гімн боротьби і братерства Тарас Шевченко «Заповіт» мовами світу. Київ : Наук. думка, 1989. 248 с.

Дарина Мазун
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, доцентка **Ірина Литвин**
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД ГОНОРАТИВІВ І ФРАЗЕМ АМЕРИКАНСЬКОГО КОМЕДІЙНОГО ШОУ «SNL»

«Saturday Night Live» – американське комедійне телевізійне шоу, яке вперше вийшло в ефір у 1975 році й стало одним із найпопулярніших розважальних проєктів у світі. Обов'язковими елементами цього шоу-вар'єте є комедійні скетчі, пародії та музичні виступи. Актори часто сатирично жартують про політику та висміюють актуальні події сьогодення. Переклад відеоматеріалу такого жанру може мати певні труднощі, адже перекладачеві необхідно коректно передати культурні аспекти гумору країни оригіналу, жаргонну й арготичну лексику, культурні реалії американського суспільства в українській версії перекладу. Зокрема, дуже важливим для перекладача є вміння зберегти прагматичний вплив оригінального англомовного медіапродукту на адресата в українському перекладі.

Мета нашого дослідження – проаналізувати прагматичні перетворення у власній версії українського перекладу американського комедійного шоу «SNL».

Збереження функціонально-комунікативної еквівалентності тексту та його перекладу залежить від збалансованого прагматичного впливу обох текстів на своїх читачів. Українська лінгвістка Олена Селіванова виділяє особливий тип перекладацьких трансформацій – «формально-змістові трансформації з прагматичним компонентом, які передбачають зміну форми та змісту одиниць у тексті, текстових фрагментів з метою збалансування прагматичного впливу перекладу на свого читача» [1, с. 207].

У власній версії українського перекладу 14 епізоду 44 сезону комедійного американського телешоу «SNL» ми вдавалися до низки перекладацьких перетворень із прагматичним компонентом. У наступному фрагменті ми скористалися концептуальним прагматичним перетворенням:

«Every time you see me, you say, «Hey, lady» or «Hey, mama» [SNL] // Щоразу як ми бачимось ти кажеш: «Привіт, люба» або «Привіт, матусю». Оскільки ми орієнтувалися на широку українську аудиторію телеглядачів, ми замінили оригінальний іменник *lady* – «sometimes used as a form of address when they are talking to a woman that they do not know, especially in shops and in the street» [6] – українським субстантивованим прикметником *люба* зі значенням: «та, з якою приємно провести час, яку чекають» [3]. Тож ми адаптували непритаманний українцям гоноратив *lady (ledі)*, замінивши його традиційним українським звертанням *люба* [5].

Прагматичні концептуальні трансформації також характеризуються використанням різнорівневих мовних засобів для зміни способів категоризації

світу та внутрішнього рефлексивного досвіду [1, с. 208]. Тож у наступному фрагменті неформальну англійську лексему *buddy* зі значенням «a friend» [7] замінили в українському перекладі лексемою *шановний*, яка в цьому контексті вжита іронічно, яка також є маркером негативної ввічливості:

«*She's a goddamn partner at the firm, buddy*» [SNL] // *Шановний, та ж вона, чорт забирай, партнерка в цій фірмі.*

Ми також замінили неформальний прикметник оригіналу *goddamn* – «a swear word that many people find offensive, used to show that you are angry or annoyed» [7] українським лайливим фразеологізмом *чорт забирай* – «уживається для вираження незадоволення, обурення, досади із приводу чогось» [3]. За визначенням Олени Селіванової, фразеологізми – це «стійкі, зв'язані єдністю змісту, постійно відтворювані в мовленні словосполучення або висловлення, які ґрунтуються на стереотипах етносвідомості, є репрезентантами культури народу й характеризуються образністю й експресивністю» [2, с. 768]. Із метою збереження конотативного значення слова оригіналу *goddamn*, ми скористалися фразеологізмом *чорт забирай* в українському перекладі. Отже, у цьому фрагменті ми скомбінували граматичну (синтаксичну перестановку), лексичну (конотативну, функціонально-стилістичну) та прагматичну трансформації.

Ідіоматичний вираз оригіналу *dealer's choice* зі значенням «by extension, used to indicate that the speaker is amenable to whatever the listener chooses» [8] переклали українською вільною сполучкою *вибір за вами*. Таким чином, попри відсутність в українській мові відповідного фразеологізму, ми зберегли значення ідіоматичної сполучки оригіналу у перекладі:

«*Time for the final clue, and this one is «Dealer's choice»*» [SNL] // *Настав час останнього раунду – «Вибір за вами»*. У цьому фрагменті прагматична трансформація поєднується із граматичною на синтаксичному рівні, зокрема додаванням.

Таким чином, у нашій перекладознавчій розвідці ми проаналізували два типи трансформацій із прагматичним компонентом власної версії українського перекладу американського комедійного шоу «SNL», зокрема переклад фразеологічних сполук і звертань. Задля збереження прагматичного впливу оригіналу на українську аудиторію, ми здійснювали трансформації, які ґрунтуються на різнорівневих мовних засобах.

Наше дослідження може посприяти розумінню механізмів адаптації комедійного контенту в процесі українського перекладу американських телешоу жанру вар'єте.

Література

1. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. Нова філологія. № 50. 2012. С. 201–208. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2012_50_58 (дата звернення: 09.11.2023).
2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К. 2011. 844с.

3. Словник української мови в 11 томах. Київ : Наукова думка, 1970–1980. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 10.11.2023).
4. Cambridge Dictionary. Cambridge University Press. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 10.11.2023).
5. Chun, Y., and I. V. Khabarova. Особливості відтворення позитивної ввічливості в українських та російських перекладах англійськомовних ділових листів. *Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис»*. 2022. № 13. Ч. I. С. 68–76. URL: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2022.01.068> (дата звернення: 09.11.2023).
6. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/> (дата звернення: 10.11.2023).
7. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення : 09.11.2023).
8. The Free Dictionary. URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 17.04.2023) (дата звернення: 28.11.2023).

Джерела ілюстративного матеріалу

1. SNL. S44 E14. 03/03/19. March 2 – John Mulaney. URL: <https://www.nbc.com/saturday-night-live/video/march-2-john-mulaney/3914664> (дата звернення: 09.11.2023).

Тетяна МакГауен

кандидатка філологічних наук, старша викладачка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

АУДІОВІЗУАЛЬНІ ТЕКСТИ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ У ЗАХІДНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

Світ сьогодення – панівна ера екранів, реципієнт яких щоденно стикається із безліччю **аудіовізуальних текстів** (АВТ), а саме, художніми, мультиплікаційними та документальними фільмами, сітками, рекламою, піснями, відеоіграми [9, с. 34], які виконують, на нашу думку, декілька функцій: інформують (інформативна функція), передають почуття й емоції (емотивна функція), ознайомлюють із літературними доробками (навчальна функція), впливають на (маніпулятивна функція) та розважають глядача (розважальна функція). Корпус таких текстів подекуди визначає культурну аудіовізуальну грамотність реципієнта [10, с. 33], тому можливо виокремити й культурно-формуючу функцію АВТ. Метою цієї розвідки є опис основних сталих та новітніх способів перекладу АВТ, характерних для західного перекладознавства.

Для перекладу АВТ традиційно використовують накладання титрів, войсовер та дубляж. **Титрування**, а саме, **субтитри** (від англ. *subtitling* – титри знизу) – письмовий переклад АВТ внизу кадру на екрані, а) обмежений за кількістю знаків (38 символів, тобто 1-2 рядки, які повинні не перешкоджати сприйняттю іміджів на екрані [8, с. 90 – 91]), та б) часом його демонстрації (наприклад, 5 секунд у Данії, 6-7 секунд у Швеції [8, с. 87]). Така обмеженість спричинена 1) швидкою зміною кадрів та ракурсів, тексту та змісту яких мають відповідати синхронізовані титри перекладу; 2) здатністю глядача сприймати друкований текст (середня швидкість читання дорослої людини становить 150 – 180 символів на хвилину), яка змінюється залежно від жанрової приналежності тексту-джерела, наприклад, на читання титрів фільму про кохання витрачається мало часу у силу передбачуваності контексту, у той час як титри детективного фільму потребують більше часу для прочитання та осмислення [8, с. 86]. Титрування є сталим способом перекладу АВТ у Греції, Португалії, Скандинавських країнах та Великобританії [1, с. 97; 8, с. 95].

Перевагою титрування є пасивне засвоєння реципієнтами мови оригіналу АВТ та спрощене сприйняття текстів такого виду особами з вадами слуху, старшого віку та іммігрантами [6, с. 86]. У випадку неспоріднених мов джерела та цілі перекладу вихідна мова майже не полегшує сприйняття АВТ реципієнтами, наприклад, такою мовою є грецька для норвежців, але ефект протилежний, коли оригінальна й цільова мови АВТ споріднені, наприклад, шведська й норвезька [8, с. 87 – 88].

Недоліками титрування є неповний переклад вихідного тексту, обумовлений обмеженістю місця для титрів на екрані, та втрата просодичних засобів усного мовлення (наголосу, темпу, інтонації), відсутність яких компенсується добором лексичних засобів [8, с. 86].

Іншим різновидом титрування є **суртитри** (від англ. *surtitling* – «над сценою») – переклад театральної або оперної постановки, де титри мають з'являтися у верхній частині дисплею, розташованого на спинці сидіння театрального глядача, та узгоджуватися з музикальними номерами [2, с. 29].

Войсовер (від англ. *voice-over* – накладання голосу поверх) складається із запису одиничного або декількох голосів, які надають переклад АВТ водночас із збереженням аудіо-доріжки оригінального відео, що дозволяє реципієнту чути переклад та оригінал одночасно [2, с. 21]. Він часто використовується для перекладу нехудожніх творів, наприклад, документальних фільмів, інтерв'ю, новин та є популярним у низці країн, а саме, Польщі та деяких пост-радянських країнах [2, с. 21]. Недоліками войсовера є складність сприйняття двох одночасно поданих звукових доріжок.

Дубляж (в англійському варіанті *dubbing*), поширений в Австрії, Франції, Германії та Іспанії [1, с. 97], є заміною звукової доріжки із записом оригінального діалогічного мовлення аудіо-доріжкою із записом реплік, перекладеними мовою цільової аудиторії [3, с. 48]. Успішність дубляжу визначають такі аспекти як синхронізація перекладу, адекватність реплік діалогу, співвіднесеність картинки кадру зі словами, чіткий звук та акторська майстерність [3, с. 50].

Синхронізація дубляжу відбувається на різних рівнях: 1) артикуляційна – адаптація перекладу до відповідних рухів артикуляційного апарату, тобто ліпсінг, де фонетична еквівалентність переважає семантичну; 2) кінетична – узгодження перекладу з рухами героїв; 3) ізохронічна – відповідність довжини реплік перекладу тривалості висловлювання героїв; 4) персонажна – голос перекладу має відповідати очікуванням аудиторії, наприклад, голос злодія звучить неприємно, жінки – ніжно; та 5) жанрова – різні види вихідного АВТ вимагають різні ступені синхронізації, наприклад, можливість менш синхронного дубляжу мультфільму пояснюється нижчою вибагливістю дитячої аудиторії, водночас, комерціалізація картин великого екрану диктує високий рівень синхронізації [3, с. 50 – 52].

Недоліками дубляжу є не тільки великі затрати часу та коштів, необхідні для його створення [8, с. 92, 94], але й втрата автентичності голосу оригінального актора, який залишається невідомим аудиторії, може дублюватися різними голосами або одним, заміна якого або використання для озвучування іншого персонажа здатна спантеличити реципієнта [3, с. 54].

Різновидом дубляжу є **фандубляж** (від англ. *fandubbing* або *fundubbing* – дубляж любителами для сміху) – гумористичне озвучування АВТ аматорами в домашніх умовах за допомогою таких програм та додатків як Adobe Premiere, Windows Movie Maker, Virtual Dub та викладення створеного дубляжу онлайн [3, с. 56].

Пограничне положення між локалізацією (кодуванням товару з урахуванням мовних й сюжетних вимог конкретної місцевості (від англ. *locale* – місцевість дій) [5, с. 149]) й власне аудіовізуальним перекладом займає **локалізація відеоігор**, оскільки поєднує переклад контенту ігри з її культурною та лінгвістичною адаптацією до вимог цільового сегменту ринку. Обмеженість пам'яті та подекуди відсутність гнучкості програмного забезпечення вимагає короткого та влучного перекладу такого різновиду АВТ [5, с. 147]. Процес інтернаціоналізації ігор сприяє створенню таких кодів, які полегшують локалізацію товару, наприклад, враховують особливості цільової мови і зберігають достатнього місця для перекладу тексту на екрані, враховують культуру невербальних елементів – зручність іконок, графіки та розташування предметів на екрані [5, с. 149 – 150].

Переклад відеоігор включає титрування, яке відзначається високою швидкістю зміни титрів та використанням різних кольорів на їхнє позначення [2, с. 30 – 31]. Поруч із титруванням, відеоігри також перекладаються за допомогою войсовера та його поєднанням із титрами, де останні мають повністю збігатися, оскільки розбіжність аудіо перекладу та змісту титрів сприймається користувачем як ознака низької якості товару [7, с. 109]. Вибір способу перекладу відеоігор визначається потенційною прибутковістю товару: якщо очікуються великі прибутки, застосовують войсовер, незначні – обмежуються титруванням [5, с. 151].

Окрім відеоігор, локалізацію використовують для адаптації веб-сайтів до бізнесових та соціальних стандартів споживача, його естетичних уподобань та рідної мови спілкування [4, с. 186].

Глобалізація та розвиток технологій змінює набір аудіовізуальних текстів та вимагає нових підходів до їхнього перекладу. Традиційні способи перекладу, титрування, войсовер та дубляж, залишаються основними знаряддями перекладу АВТ, адаптуючи свої характеристики до вимог часу, наприклад, у локалізації товарів та фандубляжі.

Література

1. Antonini R., Chiaro D. The Perception of Dubbing by Italian Audiences. *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen*. Ed. by Cintas J.D. and Anderman G. New York : Palgrave Macmillan, 2009. P. 97–114.
2. Bogucki L. Areas and Methods of Audiovisual Translation Research. Frankfurt am Main : Peter Lang GmbH International, 2013. 145 p.
3. Bosseaux Ch. Investigating Dubbing: Learning from the past, looking to the future. *The Routledge Handbook of Audiovisual Translation*. Ed. by Pérez-González L. New York : Routledge, 2019. P. 48–63.
4. De Bortoli M., Ortiz-Sotomayor J.M. Usability and Website Localisation. *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen*. Ed. by Cintas J.D. and Anderman G. New York : Palgrave Macmillan, 2009. P. 186–193.
5. O'Hagan M. Game localization: a critical overview and implications for audiovisual translation. *The Routledge Handbook of Audiovisual Translation*. Ed. by Pérez-González L. New York : Routledge, 2019. P. 145–159.
6. Perego E. Watching Translated Audiovisuals: Does Age Really Matter? *Fast-Forwarding with Audiovisual Translation*. Ed. by Cintas J.D. and Nikolić K. Bristol : Blue Ridge Summit, PA : Multilingual Matters, 2018. P. 80–92.
7. Pettini S. Gender in Game Localization: The Case of Mass Effect 3's FemShep. *Linguistic and Cultural Representation in Audiovisual Translation*. Ed. by Ranzato I. and Zanotti S. London/New York : Routledge, 2018. P.101–117.
8. Tveit J.-E. Dubbing versus Subtitling: Old Battleground Revisited. *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen*. Ed. by Cintas J.D. and Anderman G. New York : Palgrave Macmillan, 2009. P. 85–96.
9. Zabalbeascoa P. The nature of the audiovisual text and its parameters. *The Didactics of Audiovisual Translation*. Ed. by Cintas J.D. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins, 2008. P. 1–38.
10. Zabalbeascoa P. Translation in constrained communication and entertainment. *New Insights into Audiovisual Translation and Media Accessibility*. Ed. by Cintas J.D., Matamala A. and Neves J. Amsterdam/New York : Rodopi, 2010. P. 25–40.

Володимир Момотов
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, старша викладачка
Ольга Коновалова
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

МЕТОНІМІЧНІ ЗАМІНИ У ВЛАСНІЙ ВЕРСІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОЇ КНИГИ ТІМА СМЕДЛІ «THE LAST DROP: SOLVING THE WORLD'S WATER CRISIS»

Наше дослідження присвячено перекладу українською мовою науково-популярної книги Тіма Смедлі «The Last Drop: Solving the World's Water Crisis» («Остання краплина: Як врятувати світ від Спраги») [5] та аналізу задіяних у ньому метонімічних трансформацій. Застосування трансформацій є важливим етапом при перекладі будь-якого тексту. Перекладацькі заміни допомагають зробити зміст тексту зрозумілішим та логічно доступним для читача друготвору.

Переклад науково-популярної книги має свої власні особливості, оскільки цей жанр комбінує науковий зміст із доступним для широкого читацького загалу стилем. Головна особливість перекладу науково-популярної літератури – це точність та вірність. Оскільки науково-популярна література ґрунтується на наукових фактах та дослідженнях, перекладач повинен забезпечити точність передачі цієї інформації мовою перекладу. Науково-популярна література – вид літератури, що доступно, зрозуміло та емоційно розповідає про наукові знання широким верствам читачів, які не мають спеціальної фахової підготовки та їхня діяльність не пов'язана з певною науковою галуззю [1].

Актуальність нашого дослідження зумовлена зростаючою популярністю науково-популярних книг серед молоді та літніх людей, а також через нагальність проблеми дефіциту водних ресурсів. Сучасний світ стикається із серйозними екологічними викликами, як-от: зміна клімату, втрата біорізноманіття, забруднення повітря та води. Люди дедалі більше цікавляться питаннями екології та шукають інформацію, яка допоможе їм глибше зрозуміти й вирішити ці проблеми.

Метою нашого дослідження є аналіз метонімічних перетворень та дотримання адекватності при перекладі частини обраного твору.

Метонімічні трансформації – це явище, пов'язане з лінгвістичною фігурою метонімії. Метонімія – це фігура розмовної мови, коли одне слово замінюють іншим словом на підставі їхньої близькості або асоціативного зв'язку [2]. Для досягнення адекватного перекладу науково-популярної книги Тіма Смедлі «The Last Drop: Solving the World's Water Crisis» ми, зокрема, застосували такі метонімічні модифікації, як-от: гіпонімічні, гіперонімічні та еквонімічні заміни [2]. Гіпонімічна трансформація, або конкретизація, в мовній термінології означає процес заміни родової назви видовою: *Some farmers are cutting the buds off trees because if they fruit and there's no water, it could damage them irreparably* [5] // Деякі фермери зрізають бруньки із **фруктових дерев**, тому що якщо вони мають плід

і їх часто не поливати – це завдасть їм великої шкоди. У наведеному фрагменті ми переклали більш загальне поняття «trees» до більш конкретного поняття – «фруктові дерева», оскільки в контексті потрібно наголосити не просто на наявності дерев, а саме на тих, які мають плоди. Така трансформація може слугувати для уточнення або звуження значення загального терміну. В зазначеному фрагменті *trees* – «a perennial plant with an elongated stem, or trunk, usually supporting branches and leaves» [4] може включати в себе різні види дерев, такі як: сосни, дуб, або навіть кокосова пальма. Однак, нам потрібно вказати, що це саме *фруктові дерева* – «рослини, з яких збирають багаті на цукор соковиті й тверді їстівні плоди» [3], щоб зберегти задум автора ми конкретизуємо це поняття, вказуючи на конкретний вид дерев, які мають плоди.

Прикладом гіпонімічної заміни слугує наступний фрагмент: *Initially, it was claimed that the Disi aquifer held enough water to last for fifty years* [5] // *Спочатку стверджувалося, що водоносний горизонт ДІСІ містить достатньо технічної води, щоб використовувати її впродовж п'ятдесяти років.* Ми використали гіпонімічну трансформацію, замінивши загальний термін «вода» на більш конкретний і слушний для нашого контексту «технічна вода». Використання гіпонімічної трансформації слугує для точнішого визначення та уточнення висловлювання, надаючи конкретності та деталей. Термін «технічна вода» – придатна для використання в технологічних процесах, але непридатна для пиття, був використаний, щоб підкреслити, що вода є радіоактивною та потенційно небезпечною для людини.

Гіперонімічна трансформація є протилежною гіпонімічному перетворенню при перекладі й передбачає заміну видової назви номеном на позначення роду [2]: *The difference, Al-Masri says, is the demand calculations were based on a much smaller population, and didn't fully take into account the consequences of climate change* [5] // *Різниця, за словами Аль-Масрі, полягає в тому, що розрахунки попиту базувалися на значно меншому етносі і не враховувались наслідки зміни клімату.* Ми застосували гіперонімічну трансформацію (генералізацію) під час перекладу слова «*population* – the number of people in a single area» на «*етнос* – історично сформована на певній території стійка спільнота людей», оскільки, згідно з контекстом, потрібно узагальнити, зазначивши, що йдеться саме про націю, яка сформувалась на конкретній території. За допомогою гіперонімічної трансформації ми фокусуємо не тільки кількість людей, але і їхню спільну культурну та етнічну ідентичність, що є важливим аспектом для передачі контексту при перекладі.

Коли при перекладі відбувається заміна гіпоніма іншим гіпонімом, таку заміну вважають еквонімічною [2]: *Seeing the three together, the narrow canal and two stream-like transboundary rivers, makes it hit home just how precarious the region's water resources really are* // *Побачивши вузький канал і дві транскордонні річечки, схожі на струмки, стає зрозуміло, наскільки ненадійні водні ресурси району.* У цьому фрагменті ми трансформували іменник *region* – «a particular area in a country or the world» [4] у субстантив *район* – «частина території, що прилягає до чого-небудь або розташована поблизу чи навколо чогось» [3], із метою надання більш локального або конкретного відчуття області чи території.

Терміни *region* і *район* мають схожі значення, але *район* часто вказує на меншу, більш обмежену територію в порівнянні з *region*, тому в нашому контексті нам слід підкреслити, що в одній з частин території є проблеми з водним ресурсом. Така заміна необхідна для читача, тому що він може подумати, що проблема з водопостачанням є на всій території країни.

Зазначимо, що вдаючись до перекладацьких перетворень, ми враховували такі чинники, як стиль письма, відповідність темі, розкритій у досліджуваній книзі, граматична правильність та належна пунктуація. Переклад науково-популярного тексту можна вважати адекватним, якщо правильно перекладені всі терміни та їх сполучення, а текст друготвору є зрозумілим як для широкого читача, так і для спеціаліста, у якого немає до автора цільового тексту жодних питань чи зауважень.

Перспективним є дослідження прагматичного аспекту перекладу науково-популярної книги Тіма Смедлі «The Last Drop: Solving the World's Water Crisis» на українську мову.

Література

1. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-70702> (дата звернення 29.11.2023).
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
3. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 27.11.2023).
4. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/> (дата звернення 25.11.2023).
5. Smedley, Tim. The Last Drop: Solving the World's Water Crisis. URL: <https://a.co/d/eW4OxMB> (дата звернення: 29.11.2023).

Леся Нечипоренко

магістерка філології, викладачка

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

МЕТОНИМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ВЛАСНІЙ ВЕРСІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ФРАГМЕНТА РОМАНУ А. ГАЛАС «DWIE KARTY»

Проблема трансформацій – одна із актуальних та відкритих для розгляду в перекладознавстві. Піднімали цю проблему в своїх працях Я. Й. Рецкер, О. О. Селіванова, І. В. Корунець, В. І. Карабан й інші теоретики та практики перекладу.

Мова оригіналу та перекладу дуже рідко відповідають одна одній на лексичному рівні чи мають подібні синтаксичні та морфологічні системи, тому

уникнути трансформацій під час перекладу не можливо. Метою нашої розвідки є аналіз денотативних метонімічних трансформацій, застосованих під час власної версії перекладу українською мовою фрагмента польського роману А. Галас «Dwie karty».

Трансформації денотативного плану представлені словниковими відповідниками лексем, що отримують у мові перекладу неоднаковий із вихідною одиницею семний набір, актуалізований контекстом повідомлення, серед яких О. О. Селівановою виділено метонімічні (партонімічні, холонімічні, парто-партонімічні, гіперонімічні, гіпонімічні та еквонімічні) та метафоричні (метафоризація, деметафоризація та трансметафоризація) [2, с. 460].

Під час процесу перекладу роману Агнієшки Галас «Dwie karty» українською мовою, ми використали метонімічні трансформації, які розрізняються «в залежності від стану суміжних явищ, понять і предметів» [2, с. 462]:

«Nawet nie drgnął, słysząc ich głosy, tylko wpatrywał się w przestrzeń szklistym wzrokiem» [4] // *Він навіть не здригнувся від їхніх голосів, тільки дивився в простір скляними очима.*

У цьому фрагменті ми застосували метонімічну трансформацію, яка представлена міжмовним перенесенням за суміжністю: польське слово *wzrok* – «Zmysł, którego narzędziem są oczy» [5] ми замінили на українське *око* – «Орган зору у людини, всіх хребетних та деяких безхребетних тварин» [3, т. 5, с. 672].

«Na ciemniejącym niebie zapłonęły smugi czerwieni, purpury i fioleto» [4] // *На вечірньому небі запалали червоні, пурпурові та фіолетові смуги.*

Дієприкметник *ciemniejący* – «Ściemniać się, mrocznieć» [5] замінили в українському перекладі на прикметник *вечірній* – «Який буває ввечері» [3, т. 1, с. 344], ці відповідники знаходяться в метонімічних відносинах, адже саме ввечері небо темніє.

«Pewno rodzina go wykorpała na bruk» [4] // *Ймовірно, рідня вигнала його на вулицю.*

Польське *rodzina* – «Małżonkowie i ich dzieci; ogólniej też: osoby związane pokrewieństwem i powinowactwem» [5] в перекладі українською мовою замінили на збірний іменник *рідня* – «Чиїсь родичі близькі або далекі» [3, т. 8, с. 559] – який має ширше значення, таким чином вдалися до генералізації (або гіпонімічної заміни) [1, с. 118].

Слово *bruk* – «Nawierzchnia drogowa ułożona z kamienia» [5] – переклали українською відповідником із ширшим значенням *вулиця* – «Обмежений двома рядами будинків простір для їзди та ходіння» [3, т. 1, с. 785], вдавшись також до розширення значення – генералізації чи гіперонімічної заміни [1, с. 118].

Отже, ми проілюстрували використання метонімічних трансформацій в українському перекладі фрагмента роману А. Галас «Dwie karty». Під час процесу українського перекладу ми намагалися зберегти інформацію оригінального твору та донести її до читача українського перекладу.

Література

1. Литвин І. М. Перекладознавство. Навчальний посібник. Вид. 4-те, допов. Черкаси: видавець Ю. А. Чабаненко, 2018. 218 с.
2. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Монографічне видання. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
3. Словник української мови. В 11 т. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
4. A. Nałas. Dwie karty. Dom Wydawniczy «Rebis». Poznań, 2020. 372 s.
5. Słownik języka polskiego PWN. URL: <https://sjp.pwn.pl>.

Леся Овсієнко

кандидатка філологічних наук, доцентка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

BESONDERHEITEN DER ÜBERSETZUNG SPEZIFISCHER LEXIK IM INTERNET-DISKURS

Im Zeitalter der Globalisierung unterliegt der Wortschatz der deutschen Sprache strukturellen Veränderungen. Dieses Phänomen zeigt sich besonders stark in der Internet-Sprache, die ein mächtiges Instrument der Massenkommunikation ist. Eine der Hauptfolgen der Internetnutzung ist die Verfälschung der Umgangssprache der Benutzer. Das Phänomen des Einflusses des World Wide Web auf die Sprache ist ein Aspekt des allgemein bekannten Konzepts "Sprache und Computer". Diese Problemstellung wurde im Rahmen der Entwicklung der ersten Computer in der Mitte des letzten Jahrhunderts aufgeworfen. Die Anzahl der Internetnutzer wächst rapide, aber gleichzeitig nimmt die durch ihre Tätigkeit erzeugte Belastung für die Sprache zu. Viele Menschen können buchstäblich nicht mehr ohne virtuelle Kommunikation leben; sie verspüren ständig das Bedürfnis, ihre Eindrücke und Erlebnisse im "Online"-Modus auszudrücken. In den letzten Jahren sprechen Experten immer häufiger von einer neuen psychischen Erkrankung – der sogenannten Internetsucht. Nach neuesten Daten hat die Anzahl der im Internet veröffentlichten Tagebücher Millionen erreicht und verdoppelt sich alle sechs Monate. Diese hohe Nutzerzahl lässt sich damit erklären, dass im Netz vollkommene Freiheit herrscht: Anonymität und damit die Fähigkeit, sich als eine völlig andere Person auszugeben, die freie Auswahl des Gesprächspartners und der Kommunikationsweise, die Möglichkeit, extrem positive und stark negative Gedanken auszudrücken [1].

Die Kommunikation im Internet ist zu einer objektiven linguistischen Realität geworden, da sie die verbreitetste Form virtueller Kommunikation weltweit ist, die die kanonischen Prinzipien von Genre, Regeln und Rechtschreibung ignoriert. Daher ist die Erforschung des Phänomens der Gestaltung von elektronischen Nachrichten aus der Perspektive der Entwicklung von Sprache und Sprechen sehr wichtig geworden [2, S. 293].

Die Abkürzung als Produkt der Verkürzungsmethode besteht in der Regel aus einer Kombination von Buchstaben, die in verschiedenen Kombinationen aus dem abgekürzten Wort oder der Wortgruppe entnommen werden. In allen schriftlichen Genres wird dieses Mittel verwendet, und seine Anwendung wird durch elektronische Informationsaustauschmittel (*MFG, LG, bb, ivd!*) aktiviert [3]. Die Kommunikation über E-Mail verwendet weit verbreitete Abkürzungen wie: *bbfn – bye bye for now; btw – by the way; fyi – for your information; iac – in any case; imho – in my humble opinion; otoh – on the other hand; lol – laugh out loud* [4, S. 56]. Diese Abkürzungen werden von sogenannten "Smileys" begleitet (Piktogramme), die Emotionen widerspiegeln: *=) oder ;) – Lächeln; =_) – zum Weinen lustig;)))) – grenzenlose Freude; =O – Überraschung*. Wenn wir diese Abkürzungen übersetzen, dann brachen wir zu verstehen, in welchen Situationen sie gebraucht werden und welche Bedeutung sie haben.

Durch die Verwendung von kurzen Phrasen, prägnanten und knappen Ausdrücken, die Emotionen durch Bilder kennzeichnen, schaffen die Benutzer eine neue Sprache, die auf grafischen Symbolen und Wörtern basiert. Symbolische Darstellungen verbreiten sich sehr schnell und werden praktisch zu allgemein akzeptiertem Internet-Slang.

Literatur

1. Овсієнко Л. О. Труднощі перекладу *молодіжного сленгу* (на прикладі мови *VONG*) // Міжособистісна комунікація та перекладознавство: сучасні перспективи розвитку збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції 12 квітня 2023 року. Черкаси, Україна. С. 80-82.
2. Сидорук Г. І. Інтернет-скорочення як засіб мовної економії / Г. І. Сидорук // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2016. Вип. 14. С. 292–299.
3. Abkürzungen aus Informatik, Telekommunikation und Elektronik mit Erklärung [Elektronische Quelle]. Zugriff : <http://www.abkuerzung.ch>
4. Smith E.R. Affective and cognitive implications of group membership becoming part of the self : New models of prejudice and if the self-concept // E. R. Smith / Abrams D. Hogg. M (eds.) Social identity and social condition. Oxf. : Blackwell Publishers, 1999. 196 p.

Анна Панькова

викладачка

Черкаський державний технологічний університет
(Черкаси, Україна)

ПРОБЛЕМА ПЕРЕДАЧІ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ

Переклад, як один із важливих способів комунікації, охоплює різні сфери суспільного життя: наукову, політичну, культурну, економічну та духовну.

Досить часто перекладач в процесі відтворення тексту оригіналу використовує готові (повні або часткові) відповідники в мові перекладу. В такій

ситуації, як правило, не виникає особливих складнощів. Значні труднощі викликає переклад одиниць, які не мають відповідників у цільовій мові, тобто безеквівалентних слів.

Виникнення безеквівалентної лексики зумовлене наявністю у окремих етнічних групах певних предметів та явищ, які є незвичними для інших культур. Тому таку лексику неможливо відтворити за допомогою існуючого еквівалента. А перед перекладачем постає особливе завдання – віднайти такий спосіб перекладу, який найточніше передав би національно-культурний колорит та особливості оригінального мовного середовища.

Українська перекладознавиця Роксоляна Зорівчак пропонує розглядати безеквівалентну лексику, порівнюючи її з реаліями, як «моно- та полісемічні одиниці, основне лексичне значення яких вміщує традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача.» [1, 58]

Безеквівалентна лексика має безмежний лінгвокультурний потенціал. Дослідниця Наталія Миропольська зазначає, що уявити процес опанування мовою не можливо без паралельного засвоєння соціального та культурного надбання народу – носія мови. Мова і культура – це два явища, зв'язок між якими опосередкований людиною як носієм певної мови, певної культури [3, с. 95–96].

Переклад безеквівалентної лексики вимагає від перекладача перш за все зіставлення та порівняння лексем мови оригіналу та мови перекладу, а також предметів та явищ, що їм відповідають. Важливе місце відводиться детальному вивченню історії культурного середовища як свого рідного, так і іноземного. Лише маючи гарні фонові знання про національні звичаї та традиції, можливо відтворити зміст та національний дух, закодований у тексті оригіналу.

Наразі існує велика кількість підходів до передачі «безеквівалентної лексики» мовою перекладу, що були розроблені відомими вченими.

До основних способів передачі безеквівалентної лексики часто відносять наступні:

1) транскрипція або транслітерація, коли відтворення безеквівалентної лексичної одиниці відбувається зі збереженням її фонетичної або графічної структури;

2) переклад за допомогою аналога, тобто переклад безеквівалентної лексичної одиниці відбувається з використанням певної лексичної одиниці в мові перекладу, яка передає семантику та по-можливості частково й інші конотації та культурологічні особливості;

3) експлікація або описовий переклад, коли значення безеквівалентної лексичної одиниці передається шляхом опису її основних властивостей;

4) якщо безеквівалентною лексикою є фразеологізм, то застосовується переклад за допомогою фразеологічного аналога, тобто рівнозначної заміни фразеологізму в мові перекладу. Коли аналог фразеологізму знайти не вдається, то перекладач може вдаватися до його пояснення. [2]

Нижче розглянемо як вищезазначені способи перекладу безеквівалентної лексики можуть реалізовуватися на практиці.

Матеріалом для дослідження став твір Каті Петровської «Vielleicht Esther» та його переклад на українську мову, виконаний Юрком Прохаськом.

1. Транскрипція або транслітерація

...die aus einem kleinen weißrussischen Dorf bei Biala Podlaska in die USA gekommen sei...

*... що виїхав з малесенького білоруського сільця біля **Бялої Подляски** до США...*

Samuel ist mein neuer Name.

Семюел моє нове ім'я

0. Переклад за допомогою аналога

*Da fand ich in diesen Listen Stanislaw Geller und bekannte mich hier, in der Katyn'er Kapelle **der Militärkirche**...*

*Отож я знайшла у тих списках Станіслава Геллера і тут, в цій катинській каплиці **гарнізонного костелу**...*

0. Експлікація або описовий переклад

*Ich las einen Namen nach dem anderen, als sei es eine Suche nach **Gewinnzahlen**...*

*Я читала ім'я за ім'ям, ніби в пошуках **виграшних чисел лотереї**...*

0. Фразеологічний аналог (або пояснення)

*Sie hatten **nicht alle Tassen im Schrank**...*

*Вони були **несповна розуму**...*

Хоча у фразеологічному словнику української мови є фразеологічна одиниця, яка передає всі значення німецького фразеологізму у повному обсязі («не всі вдома»), перекладач використав пояснювальний переклад.

Розглянувши основні способи передачі безеквівалентної лексики стає зрозумілим, що не існує єдиновірного прийому перекладу. Вибір того чи іншого способу є суб'єктивним для кожного перекладача та ґрунтується на його досвіді та навичках.

Література

1. Зорівчак Р. П. Реалія та переклад. Львів: Видавництво при Львівському державному університеті, 1989. 218 с.

2. Кузенко Г. М. Особливості перекладу безеквівалентної лексики. Серія «Філологічна». Вип. № 59. Київ: Наукові записки Національного університету «Острозька академія», 2015. С. 104–109.

3. Миропольська Н.Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. Київ: 2002. 204 с.

Список джерел фактичного матеріалу

1. Katja Petrowskaja. «Vielleicht Esther». Erste Auflage Suhrkamp Verlag Berlin:2014, 230.

2. Катя Петровська «Мабуть Естер»; пер. з нім. Юрко Прохасько. Видавництво 21, 2015. 228 с.

Тетяна Редчиць
кандидатка філологічних наук, доцентка
Черкаський державний технологічний університет
(Черкаси, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ

Сучасний світ не можливо уявити без реклами, яка стала невід'ємною частиною життя кожної людини. Рекламний текст як один із видів текстів масового впливу все більше досліджується лінгвістами, психологами та перекладачами. Мовна специфіка рекламних текстів є відображенням розвитку культури, її особливостей та принципів. Рекламний текст належить до особливого виду друкованої літератури, оскільки за допомогою мови має передати не тільки зміст. Основна мета реклами – впливати на свідомість споживача, привернути його увагу та переконати придбати певний товар. Тому переклад рекламного тексту повинен ураховувати стратегічні рішення вихідної концепції та її потенційний результат на запланованому ринку [4, с. 240].

Хоча дослідження рекламних текстів та способів їх перекладу тільки набирають популярності та є ще недостатньо однозначними, все ж можна виокремити окремі ознаки, які притаманні саме перекладу рекламному тексту.

При перекладі рекламних текстів йдеться, перш за все, про те, щоб підкреслити апелятивну функцію тексту в мові перекладу (далі – МП). На першому плані постає рекламне повідомлення. Але воно не завжди доходить до реципієнта незмінним. Переклад може змінити сенс оригіналу рекламного повідомлення у випадку, якщо інформація вихідного тексту не достатньо точно відтворена в МП [3].

Адекватність перекладу рекламних текстів залежить також від лінгвістичних рис, таких як: багатозначні лексичні одиниці, терміни, емоційно-оцінна лексика, численне вживання ідіом, сталих виразів, метафор, метонімії, епітетів. Тропи мають кілька способів перекладу у рекламному тексті: повний переклад, аналог на основі характерних ознак, або повне перетворення вихідного тропа. Калькування, суто лексичний та нефразеологічний прийоми перекладу, також часто вживається при перекладі рекламних текстів.

Для того, щоб рекламований продукт мав адекватний переклад, рекламний текст повинен враховувати як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні компоненти. При перекладі слід враховувати специфіку країни, для якої здійснюється переклад. Проблему становлять власні назви, скорочення, елементи діалектів, сленгу, реалії, які відносять до безеквівалентної лексики.

Проблему перекладу безеквівалентної лексики досліджували як зарубіжні, такі вітчизняні науковці. Так, український перекладознавець Корунець І.В. пропонує способи перекладу реалій, котрі допоможуть перекладачу в процесі адаптації рекламних текстів: транскрипція чи транслітерація; транскрипція (транслітерація з наступним поясненням); описовий переклад; калькування з поясненням; дослівний переклад (калькування); переклад за допомогою семантичних аналогій [1, с. 319]. Наприклад, – *Das Wasser* «*Naftusja*», «*Voloha*

Sona» (auf Deutsch: «Feuchtes Zone»), Теодор Торошевич – Teodor Torosiewicz;, Трускавець – Truskawez.

Переклад рекламного слогану – це ще одне складне завдання, яке вимагає обов'язкової адаптації тексту до соціокультурних особливостей аудиторії. Адаптація рекламного тексту – це не тільки переклад слів, а й переклад ідей. Слід інтерпретувати зміст слогана, а не копіювати його [2, с.47].

Задля перекладу рекламних слоганів можна застосувати одну з стратегій, запропонованих М. Снелл-Горнбі [4, с.243]:

- відсутність перекладу,
- запозичення рекламного тексту,
- прямий переклад,
- адаптація,
- ревізія.

Кожна з цих стратегій має свої переваги та недоліки. Оскільки основна мета реклами – впливати на свідомість, стратегічні рішення при перекладі мають важливе значення.

Для перекладу рекламних текстів використовують також граматичні трансформації, які можуть бути вмотивовані різними причинами їх використання. При виборі того чи іншого прийому перекладу слід враховувати мету рекламного повідомлення, склад аудиторії, на яку спрямована ця реклама, характер, а також різні мовні особливості вихідного рекламного тексту, культурну специфіку країни, на мову якої буде перекладатися реклама.

Реклама буде вважатися ефективною при використанні в ній різних засобів виразності, які додають рекламному тексту ще більшої емоційності. Переклад дієслів із імперативною формою, а також використання в рекламі різних атрибутивних сполучень є ще однією ознакою успішності реклами.

Проте основне правило, якого має дотримуватися перекладач при роботі з рекламним текстом – рекламний текст не перекладається дослівно, а відтворюється мовою країни споживача з урахуванням всієї її національної та культурної специфіки.

Література

1. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова Книга, 2003. 445 с.
2. Новікова Н. Г. Комунікативно-прагматичні особливості туристичних рекламних текстів. *Наукові записки національного університету «Острозька академія»*. Сер. : Філологічна, 2012. Вип. 29. С. 152-154.
3. Особливості перекладу рекламних текстів малого формату. URL: <https://studfiles.net/preview/3741124/page:3/>.
4. Snell-Hornby M. Handbuch Translation .Zweite, verbesserte Auflage. Tübingen : Stauffenburg Verlag, 2006. 434 S.

Віталіна Рейдало
кандидатка педагогічних наук, ст. викладачка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАнь ПРО МАУГЛІ Р. КІПЛІНГА

Грамматика найповніше відображає специфіку мови, виявляє найглибші зв'язки елементів мовної структури. Суттєві відмінності у граматичній системі англійської й української мов не дозволяють буквально перекладати більшість граматичних структур і феноменів.

Грамматична перекладацька трансформація – це «зміна граматичних характеристик слова, словосполучення або речення в перекладі, що застосовується з метою уникнення граматичного буквалізму, завдяки чому переклад адаптується до норм мови перекладу та стає адекватним» [3, с. 126].

Проблеми перекладацьких трансформацій розглядалися в численних вітчизняних і зарубіжних дослідженнях В. Карабана, В. Коптілова, І. Корунця, Г. Мірама, О. Швейцера та інших.

Аналіз граматичних трансформацій ґрунтовно доповнює алгоритм дослідження специфіки перекладу будь-якого типу тексту, зокрема і художнього. **Метою** нашої розвідки є описати граматичні трансформації, що виникли в українському перекладі твору Редьярда Кіплінга «Мауглі», переклад з англійської Д. О. Радієнко.

Проаналізувавши перекладацькі прийоми у пригодницьких оповіданнях про Мауглі, у статті ми зупинимося на словотвірних, морфологічних і синтаксичних трансформаціях, що є обов'язковими і необхідними замінами в процесі перетворення граматичних структур англійської мови українською.

Аналіз фактичного матеріалу продемонстрував, що в англо-українському перекладі твору наявні трансформації на словотвірному рівні. Наведені приклади репрезентують утворення деяких похідних прикметників або прислівників в українській і англійській мовах.

Наприклад: «... *and return to his place on **noiseless** feet*» // «... і **безшумно** повертався на своє місце»; «... *and as **reckless** as the wounded elephant*» // «... і **безрозсудна**, як поранений слон»; «*They are very many, evil, dirty, **shameless**, and they desire, if they have any fixed desire, ...*» // «Їх дуже багато, вони злі, брудні, **безсоромні** і хочуть лише одного ...»; «*Then they would howl and shriek **senseless** songs...*» // «Вони здіймають галас, співають **безглузді** пісні» [1].

У наведених прикладах суфікс **-less**, за допомогою якого в англійській мові утворюється багато слів, є відповідником українських префіксів **не-** або **без-**: **noiseless** – **безшумно**; **reckless** – **безрозсудна**, **shameless** – **безсоромні**, **senseless** – **безглузді**.

На морфологічному рівні виокремлюємо перекладацькі трансформації: категорійна заміна, частиномовна заміна, заміна морфологічних засобів лексичними.

Категорійна заміна – це «зміна в перекладі роду, числа, відмінка, часу, стану, форми ступеня порівняння тощо» [цит. за Литвин, с. 120].

Так, у наведених прикладах спостерігаємо зміну однини іменника англійської мови на множину в українській:

«*The deer and the wild pig grubbed up their crops, and now and again the tiger carried off a man at twilight, within sight of the village gates*» // «**Олені й дикі свині** витоптували поля, а часом у сутінках тигр міг схопити людину біля самісіньких сільських воріт» [1, с. 98, 99];

«*The deer and pig had tramped all day in search of something better than dried bark and withered leaves*» // «**Олені й кабани** марно шукали поживи, лишилися суха кора та жухле листя» [1, с. 130-131];

«*The deer grunted sorrowfully, and Bagheera's lips curled in a wicked smile*» // «**Олені** тужно зітхнули, а Багіра хитро всміхнулася» [1, с. 152-153].

Зміну роду іменних частин мови демонструють наступні речення: «*Children, ye know the grey ape. He was then as he is now*» // «**Діти мої**, ви знаєте Сіру Мавпу. Тоді **вона** була така сама, що й зараз» [1, с. 144, 145];

«*At the first he made a wise face for himself, but in a little while he began to scratch and to leap up and down, and when Tha returned he found the grey ape hanging, head down, from a bough, mocking those who stood below; and they mocked him again*» // «Спершу **вона** вдавала з себе розумницю, а за мить почала чухатись і скакати вгору та вниз, і Тха, повернувшись, побачив, що **вона** висить на дереві сторч ногами й перекирвляє всіх, хто стоїть унизу, і вони теж її дражнять» [1, с. 144, 145].

Частиномовні заміни в перекладі можуть бути пов'язані з граматичною лакуною. Так, в українській мові відсутня частина мови – герундій.

У пригодницьких оповіданнях «Мауглі» герундій англійської мови найчастіше замінюється українським дієсловом чи дієприслівником, оскільки зазначена частина мови відсутня в українській граматиці. Наприклад: «*What is all this dancing up and down?*» // «**Чого ти скачеш?**» [1];

«*The panther lay gasping for breath, his head just out of water, while the monkeys stood three deep on the red steps, dancing up and down with rage, ready to spring upon him from all sides if he came out to help Baloo*» // «Пантера сиділа у воді, вистромивши голову, і жадібно хапала ротом повітря, і мавпи, стоячи у три ряди на червоних сходах, розлючено **тупцяли** на місці, готові накинутись на неї зусібич, ледве вона вийде з води на поміч Балу» [1];

«*Kaa looked carefully till he found a discolored crack in the marble tracery showing a weak spot, made two or three light taps with his head to get the distance, and then, lifting up six feet of his body clear of the ground, sent home half a dozen full-power, smashing blows, nose-first*» // «**Каа** примірявся і побачив чорну щілину в мармуровому різьбленні стіни; тоді він разів зо два відштовхнувся головою, потім **звівся** футів на шість угору – і щосили ударив головою півдюжини разів поспіль» [1];

«*He is lying up now in the big dry ravine of the Waingunga*» // «**А** зараз він **вилежується** у висохлому яру біля річки» [1];

«*Let them breathe, Akela*», he said, **holding up** his hand» // «Дай їм перепочити, Акело», – сказав він, **піднявши** руку» [1];

«*And the First of the Tigers, lifting up* his muzzle to the new-made sky, which is now so old, said: «Give me back my power, O Tha» // «І Перший з Тигрів, **підвівши** голову до щойно створеного неба, що тепер таке старе, мовив: «О Тха, поверни мені мою владу!» [1].

У перекладі пригодницьких оповідань про Мауглі спостерігаємо заміну англійського віддієслівного іменника, утвореного за допомогою суфікса **-er**, українською особовою формою дієслова, що є закономірним явищем англо-українського перекладу.

Наприклад: «*The tiger's roar filled the cave with thunder*» // «Від ревіння тигра **відлунила** печера»; «*and it is I, Raksha [The Demon], who answer*» // «А я, Ракша (Чортиця), **кажу** тобі...» [1].

Аналіз синтаксичної будови текстів оригіналу і перекладу твору Р.Кіплінга «Мауглі» свідчить, що найбільш вживаними граматичними трансформаціями при перекладі українською мовою можна назвати наступні.

Членування речення – це перетворення складного речення мови оригіналу на два й більше самостійних речень у мові перекладу [2, с. 122].

Наприклад: «*Mowgli was far and far through the forest, running hard, and his heart was hot in him*» // «А Мауглі був уже далеко звідси. Він мчав стрімголов, і серце в нього калатало» [1, с. 28, 29];

«*All that day Mowgli sat in the cave tending his fire-pot and dipping dry branches into it to see how they looked*» // «Увесь день Мауглі просидів у печері. Він сидів біля горщика з жаром, тикаючи досередини сухе галуззя, щоб побачити, що з того вийде» [1, с. 30, 31].

«*He did not wait for anything more, but dashed on, and the yells grew fainter behind him as he ran into the crop lands where the villagers lived*» // «Мауглі не став чекати і рвонувся вперед. За мить він добіг до зораних полів поблизу села, виття вдалині помалу стихло» [1, с. 28, 29]. У наведеному прикладі спостерігаємо і перестановки (транспозицію) слів у реченні, що «диктуються правилами порядку слів у тій чи іншій конструкції певної мови» [цит. за Литвин, с. 123].

Додавання мовних одиниць і конструкцій, що є лексичним збільшенням тексту перекладу. «*Man!*» said Shere Khan coolly. «*I killed an hour since*». He went on purring and growling to himself» // «**Годину тому я вбив** людину, — нахабно відказав ШерХан і взявся пити, щось бурмочучи сам до себе» [1, с. 136-137].

Явище, що прямо протилежне додаванню, – опущення, або вилучення, мовних одиниць і конструкцій [Литвин, с. 123]. Наприклад: «*The big panther turned his head away in half a minute*» // «Велика пантера не витримала його погляду і відвернулася»;

«*By Red Flower Bagheera meant fire, only no creature in the Jungle will call fire by its proper name*» // «Так Багіра називала вогонь, бо жоден звір у Джунглях не вимовить його справжню назву» [1, с. 26, 27].

«*We be five*», said Grey Brother, looking round at the company, and snapping his jaws **on the last word**» // «– Нас п'ятеро, – мовив Сірий Брат, обвівши усіх поглядом, і вишкірив зуби» [1, с. 160, 161].

Аналіз фактичного матеріалу свідчить, що граматичні трансформації при перекладі англomовного художнього твору українською мовою неминучі через численні розбіжності у граматичних категоріях двох мов. Відзначимо, що у перекладі пригодницьких оповідань Р. Кіплінга «Мауглі» виокремлено словотвірні трансформації, категорійні заміни, частиномовні заміни, синтаксичне членування, додавання та вилучення, перестановки у реченні.

Грамматика тісно пов'язана з лексикою, тому значна кількість перекладацьких трансформацій має змішаний характер, тобто при перекладі відбуваються одночасно лексичні й граматичні зміни, що і становить перспективи наших подальших науково-практичних досліджень специфіки українського перекладу книги оповідань Р. Кіплінга «Мауглі».

Література

1. Кіплінг Р. Мауглі / Kipling, R. Mowgli. Пер. з англ. Д. О. Радієнко. Вид. з парал. текстом. Харків: Фоліо, 2018. 255 с.
2. Литвин І. М. Перекладознавство : навч. посібник. Вид. 6-те, допов. Черкаси: видавець Ю. А. Чабаненко, 2018. 240 с.
3. Шишко А. В., Луканська Г. А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2019. № 43. Том 4. С. 125–128.

Вікторія Соколова

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: докторка філологічних наук, доцентка **Оксана П'єцух**
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ МОЛОДІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ КЕТІ ГЕНРІ «LET'S CALL IT A DOOMSDAY»

Особливістю твору «Let's Call It a Doomsday», написаною Кеті Генрі, є важливість висвітлення інклюзивності та значимості психічного здоров'я на прикладі головної героїні твору Елліс Лія Кімбалл, яка страждає на параною – це форма психозу, яка характеризується постійними переконаннями в існуванні заговору або загрози власній особистості. Особа, яка страждає на параною, переконана в тому, що оточуючі її люди планують їй шкоду, часто без достатньої підстави. Це може призводити до серйозних соціальних та психологічних проблем [Параною 2007, с. 183].

На цей момент, в українському суспільстві почався підйом дослідження внутрішніх станів людини, зокрема проблем, нівельованих батьками у дитинстві. Поява таких книг, як «Let's Call It a Doomsday», популяризує важливість психічного стану підлітків, закладаючи ґрунт для майбутніх поколінь, котрі не будуть вважати психологів та людей, котрі до них приходять,

«неврівноваженими». Щодня сотні дітей стикаються з булінгом та психічними розладами, нерозумінням батьків, і важливим завдання літератури з психології саме такої тематики є формування розуміння, що саме слід з цим робити і як відновити емоційну рівновагу.

Метою нашої статті є аналіз різнорівневих та різноаспектних трансформацій, використаних при створенні адекватного та еквівалентного українського перекладу твору «Let's Call It a Doomsday», задля ознайомлення молодого читача зі злободенністю теми психічного здоров'я в сучасному суспільстві.

Оскільки оригінальний твір насичений безеквівалентною лексикою, переклад ми здійснювали, застосовуючи мегатекстові трансформації, адже саме вони – один із найпоширеніших прийомів компенсації інформації для читача перекладу є виноска, коментування та примітки, які дають змогу збалансувати прагматичний вплив [Литвин 2013; Селіванова 2012].

Одним із прикладів є наступне речення із власною назвою:

«This would be a perfect place for a mass shooter to hide» // «Це ідеальне місце для схованки від **нового Ділана Кліболда**».

У цьому прикладі ми зробили деталізацію інформації про особу, зазначену в кінці перекладу, оскільки словосполучення *a mass shooter* не має влучного еквівалента в українській мові. Значення цієї словосполучення: «це одна або кілька осіб, які беруть участь у вбивстві або спробі вбивства людей у людному місці, у цьому визначенні мається на увазі використання стрільцем вогнепальної зброї» [Britannica]. Враховуючи значення, ми намагалися передати основний зміст оригіналу із залученням трансформації, уточнюючи за допомогою примітки наступне: Ділан Кліболд – учень американської школи Колумбайн, що здійснив масове вбивство 20 квітня 1999 року, разом зі своїм поплічником Еріком Гарсією, під час якого загинули 13 дітей. Ми переклали таким чином, аби познайомити читача з аспектом життя школярів у США, занурити у контекст того, що відбувається, та чому Еліс Лія Кімбалл мислить про те, як буде легко сховатись від нападу на школу саме в бібліотеці.

Одними із найчастіше вживаних трансформацій стали лексичні трансформації, зокрема функціонально-стилістичні та метафоричні трансформації, адже саме за допомогою них ми зуміли вдало передати денотативну та конотативну інформацію оригіналу. Прикладом такої трансформації є наступний уривок:

I smile and say hi to Rhonda the Lunch Librarian, who does not smile back. Ours is a clandestine friendship // *Посміхаюся і вітаюся з Рондою, бібліотекаркою, яка не посміхається у відповідь. Але ми потайки товаришуємо.*

В оригіналі слово *clandestine* має значення в англійській мові «secret and often illegal» [Cambridge Dictionary] і належить до офіційно-ділової сфери. Тобто це слово повинно використовуватися в державних, дипломатичних або документованих текстах, на відміну від нашого твору, який належить до художніх текстів. Тож, ми обрали в перекладі слово, яке має нейтральне стилістичне забарвлення. Тим самим, ми застосували функціонально-стилістичну трансформацію, аби уникнути ділової лексики.

*I breathe in the solitude, the books one very side of me like a cocoon, the smell of old paper and ink and a little mildew // **Поринаю у самотність**, книжки навколо мене, як кокон, запах старого паперу, чорнила з легким присмаком плісняви.*

У наведеному прикладі ми виконали трансметафоризацію, так як в англійському оригіналі слово *breathe* запозичене з донорської зони ФІЗІОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС для утворення метафори. Однак, в українському перекладі ми обрали слово *поринати*, яке використано з донорської зони ВОДА.

Проаналізовані приклади відтворюють яскраву картину внутрішнього стану героя, який відчуває себе самотнім і проігнорованим у шкільному оточенні. Відсутність спілкування з однолітками, а також нерозуміння батьків може спричинити почуття приниження, сорому, розпачу, страху та злості. Тож, приклади, наведені нами вище, доводять важливість правильної передачі сенсів та відтінків почуттів головного героя саме завдяки застосуванню лексичних та мегатекстових трансформацій.

Література

1. Литвин І. М. Перекладознавство. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
2. Параноя. *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. С. 183.
3. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання. Черкаси : Видавець, Ю. Чабаненко, 2012. 488с.
4. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/mass-shooting>.
5. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>.

Світлана Сторчеус

кандидатка філологічних наук, старша викладачка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ МЕМУАРІВ БАРАКА ОБАМИ «ЗЕМЛЯ ОБІТОВАНА»

Український переклад мемуарів сорок четвертого президента Сполучених Штатів Америки Барака Обами «Земля обітована» був опублікований у 2022 році у видавництві Букшеф. Переклад з англійської здійснив доктор політичних наук Олександр Дем'янчук. Перекладач вдавався до комплексних трансформацій на різних рівнях. Метою нашої розвідки є аналіз формально-змістових трансформацій з прагматичним компонентом, які «передбачають зміну форми та змісту одиниць у тексті, текстових фрагментів з метою збалансування прагматичного впливу перекладу на свого читача» [3, с. 467]. Відтворення прагматичного потенціалу є важливим, оскільки забезпечує розуміння читачами перекладу оригінального авторського задуму.

Як в англomовному оригіналі, так і в українському перекладі часто використовуються фразеологізми: «... *that however much I'd fallen short as president, whatever projects I'd hoped but failed to accomplish, the country was in better shape now than it had been when I'd started*» [7] // «... і хоча як президент я не виконав чимало обіцянок, а деякі омріяні проекти залишилися тільки на папері, проте нині країна все одно краща, ніж коли я обійняв цю посаду» [1, с. 6]. В оригіналі вжито дві ідіоми: *fall short* – «to fail to reach an amount or standard that was expected or hoped for, causing disappointment» [6], і *be in better shape*, що є похідною від *be in good shape* – «to be prepared and ready to do something» [6]. У першому випадку перекладач О. Дем'янчук замінив ідіому вільною сполукою *не виконав обіцянок*, у другому – лексемою *краща*. Натомість перекладач використав фразеологізм у перекладі, якому в оригіналі відповідає вільна сполука: *failed to accomplish* перекладено як *на папері* зі значенням «лише в написаному, а не насправді, не в дійсності» [4].

До заміни фразеологізма словом перекладач вдався у наступному фрагменті: «*For a month, Michelle and I slept late, ate leisurely dinners ... and planned for a less eventful but hopefully no less satisfying second act*» [7] // «Протягом місяця ми з Мішель досхочу спали й повільно вечеряли ... і надалі планували жити не так активно, однак принаймні не менш цікаво» [1, с. 6]. Фразеологізм оригіналу *second act* – «a later stage in one's life characterized by a distinct divergence from the previous stage» [8], замінено у перекладі вільною сполукою *надалі жити*.

Особливу увагу заслуговують використані у перекладі фразеологізми-відповідники: «... *my staff and I having a laugh while playing cards aboard Air Force One*» [7] // «... чи заходжуся реготом із колегами, коли перекидаємося в карти на борту президентського літака» [1, с. 7]. Фразеологізму оригіналу *have a laugh* – «to joke or kid around; to act or behave in a lighthearted, foolish manner» [8], у перекладі відповідає фразеологізм із тотожним значенням *заходитися (заливатися) реготом* – «нестримно сміятися, реготати» [4]. Фразеологізм перекладу є більш емоційно забарвленим та стилістично маркованим у порівнянні з фразеологізмом оригіналу.

«*As I sit here, the country remains in the grips of a global pandemic and the accompanying economic crisis*» [7] // «Поки я сиджу тут, за своїм столом, країну стискають лежата глобальної пандемії й сунутньої економічної кризи» [1, с. 8]. Фразеологізм оригіналу *remain (be) in the grip of* зі значенням «to be experiencing something unpleasant that you have no control over» [6] замінено фразеологізмом *стискають (затискають в) лежата* зі значенням «поставити в безвихідне, залежне від кого-, чого-небудь становище» [4]. Фразеологізми мають тотожне значення, стилістичний відтінок, але різне лексичне наповнення.

Цікавим є випадок використання у перекладі крилатого вислову. Крилаті вислови – це «стійкі, відомі практично всім освіченим носіям мови афористичні висловлення, що посилюють виразність, образність мовлення, до якого вони залучаються, є виявом інтертекстуальності» [2, с. 312]. Перекладач вдався до використання крилатого вислову в наступному фрагменті: «... *how my career in politics really started with a search for a place to fit in*» [7] // «... власну кар'єру в

політиці я фактично почав зі звичайного пошуку свого *місця під сонцем*» [1, с. 7]. Сполуку оригіналу, у складі якої є фразове дієслово *fit in* – «to feel that you belong to a particular group and are accepted by that group» [6], замінено на крилатий вислів *місце під сонцем* [5].

В українському перекладі мемуарів Барака Обама «Земля обітована» перекладач Олександр Дем'янчук часто використовує трансформації на прагматичному рівні. Зокрема він замінює вільні сполуки оригіналу фразеологізмами у перекладі й навпаки, а також вдається до заміни фразеологізмів оригіналу фразеологізмами у перекладі з тотожним значенням, але різним лексичним наповненням і стилістичним відтінком, завдяки чому досягається образність та емоційність мови перекладу.

Література

1. Обама Б. Земля обітована / пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ : Видавництво Букшеф, 2022. 800 с. + 32 с.
2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
3. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
4. Словник української мови. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0> (дата звернення: 26.11.2023).
5. Словопедія. URL: <http://slovopedia.org.ua/33/53404/33020.html> (дата звернення: 26.11.2023).
6. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 26.11.2023).
7. Obama B. A Promised Land. URL: <https://www.bookreporter.com/reviews/a-promised-land/excerpt> (дата звернення: 25.11.2023).
8. The Free Dictionary. Idioms. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 26.11.2023).

Світлана Стройкова

кандидатка філологічних наук, старша викладачка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ПРОПОЗИЦІЙНО-АСОЦІАТИВНО-МОДУСНА МОТИВАЦІЯ НІМЕЦЬКИХ ІХТІОНІМІВ

Змішана мотивація німецьких іхтіонімів характеризується вибором мотиваторів різних фрагментів МПК [1, с. 485]. З огляду на це, у складі змішаної мотивації ми виокремлюємо пропозиційно-модусний, пропозиційно-асоціативний та пропозиційно-асоціативно-модусний різновиди.

У складі найменувань пропозиційно-асоціативно-модусного різновиду змішаної мотивації німецьких назв риб одну ономаціологічну ознаку номінатори обирають із диктуму пропозиції; другу ознаку – з модусу, який пов'язаний із різними психічними функціями свідомості, а третю – з асоціативно-термінальної частини МПК. До цього різновиду мотивації належать німецькі іхтіоніми, в ономаціологічних структурах яких ядерний компонент є гіперонімом пропозиційного типу, метафоричний компонент відповідає терміналу МПК, пов'язаному із зоровими образами риб, а модусний компонент обрано із донорських зон ЛЮДИНА або АРТЕФАКТІВ. Так, у німецькій назви роду риб *Zwergkaiserfische* («Die meisten Arten sind farbenfroh, es gibt jedoch auch düster gefärbte Vertreter» (3)) пропозиційний гіперонім інтегрується з метафоричним компонентом донорської зони ЛЮДИНА, який передує модусному компоненту на позначення дивовижно яскравого забарвлення риб цього роду. У німецькому найменуванні *Schmuck-Kofferfisch* («Kofferfische sind meist sehr bunt und haben ein Muster, das die Struktur des Knochenpanzers wiedergibt. Bei vielen Arten sind die Geschlechter unterschiedlich gefärbt» (3)) гіперонім *Fisch* поєднується зі знаком донорської сфери АРТЕФАКТ за схожістю зорових гештальтів, а аксіологічно забарвлений компонент *Schmuck*, що виражає позитивну психологічну оцінку іменованої риби передує метафоричному компоненту. В ономаціологічній структурі німецького іхтіоніма *Eleganter Paradies-Fadenfisch* («...ist ein Fadenflosser, der in einigen Flüssen Südostasiens vorkommt. Er ist durch 13 bis 14 fadenförmige freie Brustflossenstrahlen, von denen das vorletzte Paar bis zu vier Mal die Körperlänge erreichen kann, von anderen Arten der Gattung *Polynemus* zu unterscheiden» (3)) ядерний компонент представлений гіперонімом, який поєднується з метафоричним компонентом, запозиченим із донорської зони АРТЕФАКТІВ, а залежні метафорично-модусні компоненти *elegant* та *Paradies* ґрунтуються на позитивній естетичній оцінці, сформованій унаслідок зорового враження від зовнішнього виду риби.

Отже, у німецьких іхтіонімах пропозиційно-асоціативно-модусного різновиду мотивації, номінатори, з одного боку, надають назві певного класифікаційного статусу, з іншого – диференціюють видові назви шляхом вибору мотиваторів із різних донорських зон. Таким чином, у цьому різновиді змішаної мотивації суміщено наукову й наївну картини світу попри те, що номенклатура за вимогами має бути нейтральною за експресивним забарвленням.

Література

1. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : «Довкілля-К», 2010. 844 с.
2. Стройкова С. А. Пропозиційно-асоціативна мотивація німецьких іхтіонімів // Україна і світ: діалог мов та культур: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 30 березня – 1 квітня 2016 року. Київ, Вид. центр КНЛУ, 2016. С. 401 – 403.
3. Rudie H. Kuitert. Atlas der Meeresfische. The Czech Republic: KOSMOS Verlag, 2009. 728 S.

4. Стройкова С. А. Змішана мотивація німецьких іхтіонімів// Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки». 2014. Вип. 300. С. 58 – 62.

Ірина Халимон

кандидатка педагогічних наук, доцентка
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
(Ніжин, Україна)

ДОБІР І АДАПТАЦІЯ ТЕКСТІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ

У сфері навчання перекладу тексти служать основоположними будівельними блоками, відіграючи ключову роль у формуванні досвіду навчання для перекладачів-початківців. За своєю суттю процес перекладу передбачає більше, ніж буквальне перетворення слів з однієї мови на іншу. Він вимагає глибокого розуміння вихідного тексту, здатності орієнтуватися в мовних нюансах, культурних тонкощах і передавати не просто слова, а суть і наміри, що стоять за ними, тобто інтерпретувати текст. Таким чином, тексти стають полігоном для вдосконалення цих багатогранних навичок.

Зважаючи на брак сучасних вітчизняних підручників, перед викладачами перекладу часто постає проблема добору текстового матеріалу для використання як на аудиторних заняттях, так і в самостійній позааудиторній роботі студентів. Об'єктом перекладу, як зазначає Т. Кавицька [1], може стати будь-який текст, однак не кожен може розглядатися як одиниця навчання.

Окремі дослідники, наприклад З. Яношікова [2], стверджують, що викладач може сам створювати тексти для перекладу. Авторка зазначає, що пошук необхідних текстів займає багато часу (і з цим не можна не погодитися), адже часто буває складно знайти оригінальні твори, які б відповідали потребам певної групи студентів. Якщо ж викладач хоче продемонструвати певний мовний аспект окремо або включити різні питання перекладу в один текст, пошук відповідних матеріалів може бути справжньою проблемою. У той же час, пишучи власні тексти, викладачі можуть включати будь-яку специфіку, що дасть студентам можливість спробувати впоратися з вибраними типами проблем перекладу.

Не можна не погодитися з дослідницею в тому, що створені власноруч тексти адаптовані до потреб студентів і цілей викладача. І на початковому етапі навчання перекладу такий підхід може бути доцільним. Проте у професійній діяльності фахівці стикаються з перекладом оригінальних, а не підготовлених текстів, відповідно, вважаємо, що студенти повинні навчатися перекладу, працюючи саме з такими, оригінальними, автентичними текстами.

Добір таких текстів повинен відбуватися на певних наукових і методичних засадах. Аналіз наявних досліджень в галузі навчання перекладу виявив недостатню увагу науковців до цієї проблеми. Слід, втім, виокремити статтю Т. Кавицької, у якій авторка досліджує принципи добору текстового матеріалу для навчання письмового перекладу з української мови на англійську, які можна

екстраполювати і на інші добір текстів для навчання перекладу в інших контекстах [1].

Дослідниця виокремлює три чинники, які впливають на визначення принципів добору текстового матеріалу для навчання перекладу. Першим чинником є фахова (перекладацька) складова процесу навчання, яка зумовлює такі принципи: 1) принцип професійної значущості текстів (тексти повинні відображати реальні професійні потреби, у тому числі тематику, жанр, тип дискурсу тощо); 2) принцип автентичності (тексти мають бути створені носієм мови оригіналу для носіїв цієї мови для реальної комунікації); 3) принцип урахування типу інформації (тексти повинні містити переважно фактичну, а не естетичну інформацію). Другий чинник – урахування лінгвістичних і функціональних особливостей тексту – зумовлює добір текстів відповідно до принципів: 1) завершеності, цілісності, логічності та зв'язності текстів; 2) стилістичної та жанрової різноманітності текстів; 3) термінологічної насиченості текстів. З огляду на третій, методичний, чинник визначено: 1) принцип доступності текстів (за обсягом, мовними характеристиками та специфікою інформації); 2) принцип урахування умов навчання (добір текстів відповідно до рівня мовленнєвої компетенції студентів, етапу навчання, кількості годин тощо) [1].

У сфері навчання перекладу добір текстів є лише початковим кроком у створенні змістовного досвіду навчання. Подальше завдання полягає в тому, щоб ефективно адаптувати вибрані тексти до мовних і культурних потреб студентів.

Важливим моментом у процесі адаптації є складність вибраного тексту. Необхідно знайти правильний баланс між складним і зрозумілим. Тексти, які є надмірно складними, можуть перевантажити студентів, перешкоджаючи їхньому розумінню та перешкоджаючи розвитку навичок перекладу. Навпаки, надто спрощені тексти можуть не забезпечити необхідної інтелектуальної стимуляції, необхідної для надійного засвоєння мови.

Адаптація текстів передбачає тонкий підхід до лінгвістичних елементів. Може знадобитися спростити складні структури речень, нюансований словниковий запас і заплутаний синтаксис, не завдавши при цьому шкоди для суті та значення оригінального тексту.

Крім лінгвістичних нюансів, ще одним ключовим аспектом адаптації тексту є культурна релевантність. Автентичні тексти часто переповнені культурними посиленнями та ідіоматичними виразами, які, якщо їх не розглядати, можуть створити значні проблеми для студентів. В такому випадку стануть в пригоді анотації для пояснення культурних нюансів. Анотації не тільки сприяють розумінню, але й розвивають культурну обізнаність, що є невід'ємним елементом майстерності перекладу. З іншого боку, до тексту може створюватися глосарій із поясненнями або перекладами слів і фраз, які можуть не мати прямих еквівалентів у мові перекладу. Такий ретельний підхід до адаптації текстів гарантує, що студенти зможуть орієнтуватися в тонкощах як мови, так і культури в процесі перекладу.

Процес підготовки тексту до використання в навчальному процесі включає й ретельну розробку завдань, які відповідають конкретним навчальним цілям. Ці

завдання можуть включати переклад частин тексту, роботу з певною лексикою чи граматичними явищами, виявлення та вирішення проблем із перекладом, навіть участь у проектах спільного перекладу. Мета полягає в тому, щоб створити динамічне та інтерактивне навчальне середовище, де студенти зможуть застосувати теоретичні знання до практичних сценаріїв.

В епоху технологій інтеграція інструментів перекладу та програмного забезпечення є новим виміром адаптації тексту. Хоча традиційні навички перекладу залишаються фундаментальними, використання технологій додає рівень реалізму в процес навчання. Студенти можуть скористатися інструментами та техніками, які використовуються в професійному перекладі, досягаючи балансу між традиційними підходами та сучасними практиками.

Підсумовуючи, зазначимо, що текст для навчання перекладу має бути ретельно вивіреною сутністю, в якій поєднується мовна складність, культурне багатство, жанрове розмаїття та автентичність. Отже, критерії добору тексту під час навчання перекладу мають бути продуманими та стратегічними, враховувати мовні, культурні та жанрові аспекти, щоб створити для студентів всебічний та ефективний досвід навчання. Мистецтво полягає у виборі такого тексту, який зможе слугувати педагогічним інструментом, що стане для студентів надійною опорою в навчанні. Для найбільшої ефективності обраний текст повинен бути певним чином адаптований з урахуванням лінгвістичних і культурних міркувань. Кінцева мета полягає в тому, щоб створити педагогічне середовище, яке виховує у здобувачів освіти не лише лінгвістичну компетентність, але й культурну чутливість і адаптивність.

Література

1. Кавицька Т. І. Принципи відбору та організації текстового матеріалу для навчання письмового перекладу з української мови на англійську. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України* : електрон. наук. фах. вид. Випуск 3. Хмельниц.: [б. в.], 2013. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe
2. Jánošíková, Z. (2021) Teaching translation: creating texts for translation assignments. *EDULEARN21 Proceedings*. 2021. pp. 9329-9332.

Хачко Євгенія

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, доцентка

Вероніка Ганєчко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ «DAS HERZ»

Мова – це не лише засіб комунікації, але й відображення емоцій, характеру та соціокультурного контексту. Фразеологія німецької мови

становить важливу частину мовленнєвого багатства, дозволяючи виразити почуття, емоції та ставлення до справ та людей.

За структурною ознакою фразеологічні одиниці поділяються на словосполучення, предикативні сполучення, речення. Фразеологічні єдності, наприклад:

- 1) j-m ins Herz sehen – подивитися в серце;
- 2) j-n ans Herz drücken – притискати до серця;
- 3) mit Herz und Hand – всією душею, всім серцем.

Фразеологічні вирази, наприклад:

1) Was vom Herzen kommt, geht zu Herzen – що від серця сказано, до серця доходить;

До фразеологічних виразів перших двох груп відносяться також одиниці, висхідні по своїй етимології до давньогрецької міфології, Біблії, художньої та публіцистичної літератури, традиційно іменовані «крилатими словами» або «ідіомами». Наприклад:

- 1) sein Herz verhärten – озлобити його серце (з Біблії);
- 2) Große Gedanken und ein reines Herz, das ists, was wir uns von Gott erbitten sollten – Великі помисли і чисте серце, це те, що ми повинні просити у Бога.

Фразеологічні сполучення термінологічного і нетермінологічного характеру, наприклад:

- 1) tränendes Herz – плач серця;
- 2) ein goldenes Herz – золоте серце.

Таким чином, в німецькій мові соматизм «серце» займає особливе положення і є досить продуктивним в процесі створення метафоричного перенесення, внаслідок чого було утворено багато фразеологізмів: Das Herz fiel ihm in die Hosen – у нього серце впало в штани; Sich eine Last vom Herzen wälzen – скинути вантаж з серця

1. Фразеологічні одиниці, що характеризують емоційний світ людини, а саме її почуття, емоції і настрої :

а) хвилювання, занепокоєння, тривога / полегшення, заспокоєння, наприклад:

- 1) j-m geht das Herz auf – приходити в хвилювання;
- б) радість, захоплення/біль, страждання, відчай, сум, наприклад:

1) Das Herz hüpfte j-m vor Freude (Begeisterung) – у когось серце стрибає в грудях від радості (від захвату) ;

в) співчуття / байдужість, черствість, наприклад: J-m dreht sich das Herz im Leibe um:

1) у когось серце, душа перевертається (при вигляді чогось неприємного, важкого);

- 2) у когось серце стискається (від співчуття);

2. Фразеологічні одиниці, що описують моральний стан людини, а саме основні риси характеру та особисті якості, наприклад:

а) доброта, чуйність, турбота про інших, уважність, наприклад:

- 1) ein goldenes Herz haben – золоте серце;
- б) злість, жорстокість, черствість, наприклад:

1) Ein Herz aus Stein haben – мати кам'яне серце.

Фразеологічні одиниці, що характеризують суспільну поведінку людини, наприклад:

а) спосіб дії:

1) mit halbem Herzen – з половиною серця;

б) відношення до справи (роботи), наприклад:

1) jemandes Herz gehört einer Sache – віддатися з усією пристрасстю справі.

в) різні дії і вчинки:

1) j-m Herz machen – підбадьорювати когось;

Фразеологічні одиниці в німецькій мові – це не лише слова, а відображення почуттів, емоцій, характеру та цінностей. Їхнє вивчення дозволяє не лише поглибити розуміння мови, але й відкрити для себе багатство емоцій та виразності у комунікації. У кожній фразеологічній одиниці криється унікальна історія та насичений зміст, що робить їх невід'ємною частиною нашого культурного досвіду.

Література

1. Огуй О. Д. Лексикологія сучасної німецької мови. Вінниця: Нова книга, 2003. 416 с.

2. Гаврись В. І. Німецько-український фразеологічний словник. Київ : Радянська школа, 1981. Том 1. 416 с.

3. Жайворонок В. В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення. Культура народів Причорномор'я. 2002. № 32. С. 51–53.

4. Гавриш М. М. Особливості формальних змін фразеологізмів при контамінаційному фразеотворенні. *Мовознавство*. 1998. № 4. С. 45-50.

5. Drosdowski G. Duden, Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik. Mannheim: Dudenverlag, 1992. 864 S.

6. Palm C. Phraseologie: Eine Einführung. Tübingen: Narr, 1995. 130 S.

7. Sadikaj S. Metaphorische Konzepte in somatischen Phraseologismen des Deutschen und Albanischen. Eine kontrastive Untersuchung anhand von Herz- und Hand-Somatismen. Würzburger elektronische sprachwissenschaftliche Arbeiten, 2010. 330 S.

Інна Чемерис

кандидатка педагогічних наук, доцентка

Аліна Костенко

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

(Черкаси, Україна)

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ У ШОТЛАНДІЇ

Шотландія – це невелика країна, у якій до 19 століття було вкрай складно подорожувати. Країна була незалежним королівством упродовж майже п'ятисот років, ставши частиною Сполученого Королівства лише 1707 року [1].

Шотландська преса зародилась у 1640-х роках. З тих пір, в країні почалися виразні зміни та радикальний зріст друкованої періодики. Першими регіональними газетами були *Glasgow Journal* (1741) і *Aberdeen Journal* (1748). Першою газетою, яка суттєво висвітлювала місцеві новини, була *Glasgow Mercury* (1778) [1]. Найпопулярнішою газетою у Шотландії вважається *Edinburgh Gazette*, яка вийшла у 1699 році. На той час вона була досить впливовою. Її творцем став Джеймс Вотсон. У 1700-х роках шотландські газети сильно залежали від лондонської преси [2]. Найбільшої уваги журналісти та редактори газет у Шотландії надавали саме мові. Спочатку перші сторінки більшості газет, були заповнені рекламними оголошеннями, а не новинними. Багато газет конкурували одна з одною в локальних політичних питаннях [1].

У 1790-х роках стали більш поширеними політична журналістика та розгорнуті репортажі. Це пов'язано з революцією у Франції та її наслідками. Кардинальні зміни та утиски відчула навіть *Edinburgh Gazette*. Уряд всіма силами неодноразово її закривав через звинувачення у підбурюванні та наклепах [2].

З роками шотландські газети ставали популярними та відомими. У них оприлюднювали всю інформацію про події в країні та політику. Тому місцеві жителі прагнули чогось нового, їм хотілося більш різноманітних матеріалів. Наслідком цього, у 18 столітті розширився ринок преси і з'явилися журнали. У них розміщувалась нова та цікава інформація. Журнали містили: новини тижня, творчість місцевих жителів та різні твори, рубрики про медицину, релігію, філософію, літературу та історію. Читач преси ставав всебічно обізнаною людиною і це викликало захват. Крім того, у журналах були рецензії книг, розділи з поезією та оприлюднені листи від читачів до редакторів. Яскравими прикладами таких журналів стали: «*Scots Magazine*», «*Weekly Magazine*» або «*Edinburgh Amusement*» [1]. Журнал «*Scotland's*», вперше опублікований у січні 1739 року, є найстарішим журналом у світі, який досі виходить, хоча в історії його видання було кілька прогалин [3]. «*Dendy*» наразі є найвідомішим коміксом у світі, що був оприлюднений 3 грудня 1937 року [4].

Висновки.

1. Із самих витоків свого зародження шотландська преса зазнавала значних змін. На це впливала економічна, політична ситуація в країні, події за кордоном, зокрема революція у Франції.

2. З плином часу газети змінювались і розширювали зміст публікацій: від подавання суто рекламної та комерційної інформації до висвітлення значних новин та подій спочатку локальних, потім у вітчизняних та міжнародних.

3. З розвитком газет шотландці хотіли чогось більшого і, як наслідок, з'явилися журнали. У них розміщувалась кардинально інша, нова інформація, якої раніше не публікували ніде.

4. Найпопулярнішою газетою 17 століття вважається *Edinburgh Gazette*.

5. Не менш відомими були і журнали, найбільш поширеними стали «*Scots Magazine*», «*Weekly Magazine*».

Література

1. Doran T. *A Very Short and Incomplete History of Scottish Newspapers*. URL: <http://userhome.brooklyn.cuny.edu/anthro/jbeatty/Scotia/issue63/issue63a.html> (date of access: 18.11.2023).
2. History of the British and Irish Press / ed. by N. Brownlees. Edinburgh University Press, 2023. 144 p. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/edinburgh-history-of-the-british-and-irish-press/frontmatter/90D49E188446B3DC49D096FC9DFD30DA> (дата звернення 18.11.2023)
3. The Scots Magazine 1761. *Digital Commons @ Winthrop University*. URL: <https://digitalcommons.winthrop.edu/rarebooks/72/> (date of access: 18.11.2023).
4. Your news and views. *Scotland Magazine*. URL: <https://www.scotlandmag.com/yourviews/> (date of access: 18.11.2023).

Чепурна Анна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: докторка філологічних наук, доцентка

Оксана П'єцух

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ПРАГМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПЕРЕКЛАДІ ФІЛЬМУ ГАЯ РІЧІ «THE GENTLEMEN»

Переклад іноземних фільмів українською мовою набуває все більшої популярності, оскільки нині зростає попит на споживання та дослідження контенту українською мовою, зокрема і продуктів кінематографа. Однак перекладачі відеоматеріалів у роботі стикаються із безліччю завдань: вибір стратегій і тактик для відтворення та адаптування реалій до культурних стереотипів глядача, безеквівалентна лексика, інтертекстуальні елементи. Безперечно, при перекладі кінотексту варто передавати не лише синтаксичну та семантичну структури, а також функціональний і прагматичний аспекти оригіналу.

Особливу увагу перекладачі приділяють передачі концептуально вагомих стилістичних прийомів чи комплексів фігур, які зумовлюють стилістичний принцип висування як спосіб формальної організації тексту, що передбачає концентрацію уваги читача на певних елементах повідомлення, які викликають здивування своєю несподіваністю і неприродністю з метою виділення певної думки [1]. Для вдалої передачі таких прийомів варто застосовувати, зокрема, прагматичні трансформації.

Актуальність нашого дослідження зумовлена важливістю врахування складнощів та особливостей передачі стилістичних прийомів при перекладі

фільмів, збереження понятійно-логічного ядра значення в українському перекладі, а також з'ясування специфіки передачі гумору.

Метою нашої наукової розвідки є аналіз прагматичних, зокрема концептуальних, фігуративних та фразеологічних трансформацій в офіційному українському перекладі фільму Гая Річі «The Gentlemen».

«The Gentlemen» – комедійний бойовик, знятий режисером Гаєм Річі. Його стрічка схожа на небилицю, сповнену перебільшень та поворотів, адже у ній ідеться про наркаторгівлю. Сюжет зав'язаний на сценарії одного із персонажів, Флетчера, який власне, назвав свій текст «*BUSH*», що у перекладі означає «кущ», у наркобізнесі це слово є евфемізмом для позначення слова *marijuana*. Навіть один приклад демонструє, що фільм насичений мовленнєвими прийомами, жартами та словами, що властиві сфері наркобізнесу.

Тут важливо також зазначити, що реліз фільму відбувся 2019-ого року, а отже, переклад відбувався із розрахунком на показ на великих екранах кінотеатрів, тож надзвичайно важливою була також фонетична синхронія. Задля її досягнення застосовуються такі прийоми: підлаштування ритму подачі цільового тексту (швидкості вимови), видалення чи додавання компонентів [6, с. 121]. Таким чином завдання перекладачів ускладнюється ще й тим, що варто брати до уваги мінімум три фактори: губи персонажів, сенс фрази та саму сцену, а також вміння вдало поєднувати їх між собою без втрати змісту та відповідності до того, що транслюється у цю мить на екрані. Таким чином прагматичні трансформації з одного боку є одними із найскладніших перетворень у перекладі, з іншого ж боку саме вони є ланкою, що з'єднує культури та допомагає глядачу зрозуміти стилістичні прийоми.

Одним із прикладів **концептуальної прагматичної трансформації** є уривок на самому початку фільму:

Chink, chink // Дзинь, дзинь.

В оригіналі маємо сцену, де персонаж трясє склянкою, наслідуючи звук *chink, chink*, що має значення «a light ringing sound» [5] та дослівно означає «легкий дзвін», натомість у перекладі запропоновано відповідник *дзинь, дзинь*, що «уживається як присудок за значенням дзенькати» [3]. Такі деталі не можуть лишатися поза увагою перекладача, оскільки і вигуки, і звуконаслідування надзвичайно важливі, адже за ними закріплено певний зміст.

Мовлення персонажів у перекладі також сповнене **фразеологізмами**, які не так часто можна зустріти в оригіналі:

...he had to do some naughty things to get where he got, to establish his position // і йому не раз довелось забруднити руки, виборюючи місце під сонцем.

Оригінал цієї репліки надав дві вільні сполуки, які у перекладі було передано **фразеологічними сполуками**. Зокрема, використано фразу оригіналу *to do some naughty things*, що означає «робити погані вчинки», якій відповідає сполука *забруднити руки*, тобто «зв'язуватися з ким-небудь непорядним, нечесним» або ж «бути причетним до чого-небудь низького, непристойного» [2], яка цілком передає сенс оригіналу. Другу сполуку *to establish his position* дослівно можна перекласти як *утвердити свою позицію*, передано крилатим

висловом *виборювати місце під сонцем* у значенні «право на існування» [4]. В обох випадках ми вважаємо переклад вдалим та доцільним, оскільки зміст та стиль було збережено, а вживання фразеологізмів і крилатих висловів звучить природно та додає автентичності оригіналу.

Прикладом ще однієї **фразеологічної** прагматичної трансформації може слугувати наступний уривок:

*He's out to **destroy** him and all those that **cozy up** to him // Дейв вийшов на стежку війни й хоче жахнути ядерним ударом.*

Попри те, що в оригіналі фразеологізм відсутній, перекладач додає його у перекладі, аби додати гостроти висловлювання персонажа та витримати стиль його мовлення. Оскільки в оригіналі автор мав на увазі саме (пер. дослівно) «він хоче знищити його і всіх, хто до нього близький», перекладач, аби синхронізувати мовлення персонажа, відтворив зміст фрази, використавши фразеологізм *вийти на стежку війни* у значенні «стати в позицію прямого протистояння» [3].

Цікавим та одночасно складним для перекладу є також наступний уривок:

*He knew how **to take advantage of his advantage** // Він впевнено ставить на ваги свої переваги.*

По-перше, у цьому уривку відбувається гра слів, оскільки слово оригіналу *advantage* перекладач дуже вміло передає парою слів «ваги — переваги», застосовуючи **фігуративну трансформацію**, при цьому не втрачаючи змісту та зберігаючи довжину репліки, що дуже важливо для перекладу. По-друге, збереження цієї фігури дуже важливе для відтворення стилю мовлення у конкретному контексті, коли Флетчер розповідає біографію головного героя Мікі Пірсона, адже це написано у його сценарії, що має звучати бездоганно.

За прикладами, поданими вище, ми можемо зробити висновок, що прагматичний аспект охоплює багато комунікативних факторів, зокрема комунікативну інтенцію, комунікативний ефект, а також установку на адресата, тому концептуальні, фігуративні та фразеологічні трансформації важливі для досягнення функціонально-комунікативної еквівалентності текстів оригіналу та перекладу.

Література

1. Литвин І. М. Перекладознавство. Навчальний посібник. Вид. 6-те, допов. Черкаси: видавець Ю. А. Чабаненко, 2022. 258 с.
2. Словник Горох. URL : <https://goroh.pp.ua/>
3. Академічний тлумачний словник української мови. URL : <http://sum.in.ua/>
4. Тлумачний словник Словопедія. URL : <http://slovopedia.org.ua/>
5. Cambridge Dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org>
6. Fodor, I. Film Dubbing: Phonetic, Semiotic, Esthetic and Psychological Aspects. Hamburg : Buske. 1976 p.

Ольга Чергава
вчителька II категорії
Верхньосиньовидненський заклад загальної середньої освіти
I-III ступенів імені Петра Яцика
(Верхнє Синьовидне, Україна)

РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Розвиток самосвідомості обдарованої дитини є одним із вирішальних чинників гармонійного становлення її як особистості. На основі підвищення рівня усвідомлення обдарованими дітьми власних здібностей і можливостей зазвичай створюються сприятливі умови для їхньої самоактуалізації.

Саме тому в школах великої уваги надають удосконаленню педагогічної майстерності та розвитку творчості кожного педагога, який так чи інакше спілкується з обдарованою дитиною, адже ще В. Сухомлинський підкреслював, що лише творчий вчитель здатний запалити в учнях жагу до знань.

У нашій школі для роботи з обдарованими дітьми практикуємо комплексний підхід: використання різних видів урочної та позаурочної діяльності, які допомагають залучити обдарованих дітей до неперервного самовдосконалення, через збільшення операційного поля учнів, а саме:

- гуртки;
- інтелектуальні ігри;
- предметні олімпіади;
- дослідницька робота;
- творчі звіти;
- фестивалі;
- конкурси;
- турніри;
- нестандартні уроки;
- конференції;
- консультації;
- діагностика;
- предметні тижні.

Найефективнішими прийомами, що дозволяють активізувати навчальну діяльність обдарованих учнів на уроці, вважаємо такі: гра «Перекладач», гра «У ліфті».

Наприклад: у багатьох класах повторюється тема «Україна». Замість нецікавого заучування топіка проводимо гру «Перекладач».

Опис гри.

Вчитель: До нас в Англію приїхав гість із України. Він не знає англійської мови, а ми не знаємо української. Добре, що з ним приїхав перекладач. Він нам і допоможе. Наш гість розкаже про свою країну.

Отже, до дошки виходять два учні - Гість і Перекладач. Перший розповідає про Україну українською мовою, а його помічник перекладає англійською.

Хоча Гість говорить по-українськи, йому непросто, тому що він повинен будувати українське висловлювання так, щоб його колега міг перекласти. Якщо Перекладач не справляється, то Гість повинен сам перекласти свої фрази. Слухаючи однокласників, учні на місцях активно переосмислюють свої знання, стараючись придумати якомога більше українських реплік, які вже можуть перекласти англійською мовою. У разі утруднень дозволяється підказка з місця українською мовою. Відтак, клас не чекає пасивно своєї черги переказати топик із підручника, а інтенсивно переосмислює свої мовленнєві можливості, інтегруючи нові знання зі здобутими раніше. Наступні пари стараються передати більше інформації та більш складними засобами (на межі своїх знань), щоб перевершити попередників. Ця гра ефективно формує в дітей готовність брати участь в іншомовному спілкуванні. Йде підготовка учнів до найскладнішого виду роботи з англійської мови, до спонтанного мовлення.

Відзначимо, що таку гру практикуємо і під час вивчення інших тем: «Моя сім'я», «Моя школа», «Моє місто», «Улюблене заняття», «Погода», «Природа».

Ще одним прийомом створення умовно реальної ситуації, в якій учні виконують певні ролі, є гра «У ліфті».

Опис гри.

Уявно обмежуємо простір ліфту двома стільцями, двоє «незнайомих» дітей заходять у ліфт, а він раптом зупиняється. Між «незнайомцями» починається розмова:

- What is your name?
- ...
- How old are you?
- ...
- Have you got a pet?
- ...

Нарешті «ліфт» запрацював і діти виходять вже друзями. Деякі хлопчики, навіть, беруться озвучувати ходу ліфта. Хоча темою розмови в «ліфті», звичайно, є поточний навчальний матеріал, але учні активно обмінюються всім матеріалом, яким вони вже володіють. Діти хочуть і люблять говорити по-англійськи.

Протягом навчального року в учня накопичується ціле портфоліо з його творчими роботами. Кожна така робота – це аркуш паперу, на якому з одного боку виконаний учнем малюнок, схема, комікси, колаж, а зі зворотного боку - опис англійською мовою.

Наприклад, у 5 класі портфоліо починається аркушем «About myself», на якому учні розміщують своє фото, зліва у стовпчик малюють «My likes», справа – «My dislikes». Це допомагає дітям більше дізнатися про позашкільне життя своїх однокласників, їх інтереси, смаки, уподобання. Наступні роботи – за програмою. При вивченні теми «Їжа, напої» діти складають і розмальовують своє меню. Дуже різноманітною і багатою є сторінка «Відпочинок». Природа і погода, рідне місто, свята й традиції, шкільне життя яскраво відображаються в учнівських роботах. Це обов'язкові сторінки, але діти із задоволенням додають свої теми «Мої улюбленці», «Професії моїх батьків» тощо. Діти дуже люблять

складати постери про себе. Ми їх називаємо «Know me better». У них розміщують фотографії членів родини, друзів, домашніх улюбленців. У класі учні їх обговорюють. У кінці навчального року ми робимо творчий звіт: дитина показує своє портфоліо і розповідає про нього англійською мовою: «This page shows you my family...». Урок презентації портфоліо - це справжнє свято англійської мови.

З великим інтересом діти грають у «Відгадай однокласника». Учень біля дошки описує когось із однокласників. Клас старається відгадати, про кого йде мова. Дозволяється ставити уточнюючі запитання з місця. Чим швидше відгадують, тим кращий опис.

Виявлення обдарованих і талановитих дітей - це тривалий процес. Обдарована дитина сама собі допоможе, якщо вчитель творчий, а навчальний процес цікавий, різнобічний, результативний.

Серед методів навчання обдарованих учнів мають превалювати самостійна робота, пошуковий і дослідницький підходи до засвоєних знань, умінь і навичок. Контроль за їх навчанням повинен стимулювати поглиблене вивчення, систематизацію, класифікацію навчального матеріалу, перенесення знань у нові ситуації, розвиток творчих елементів у їх навчанні. Домашні завдання повинні мати творчий, диференційований характер.

Формами роботи можуть бути групові та індивідуальні заняття на уроках і в позаурочний час, факультативи. Зміст навчальної інформації має доповнюватись науковими відомостями, які можуть одержати у процесі виконання додаткових завдань у той же час, що й інші учні, але за рахунок вищого темпу обробки навчальної інформації.

Вищеперелічені аспекти, які мають бути органічно поєднані у структурі уроку, доповнюються системою позакласної та позашкільної роботи: виконання учнем позанавчальних завдань; заняття в наукових товариствах; відвідування гуртка або участь у тематичних масових заходах.

Індивідуальні форми позакласної роботи передбачають виконання різноманітних завдань, участь в очних і заочних олімпіадах, конкурсах на кращу науково-дослідну роботу. Вчителі повинні послідовно стежити за розвитком інтересів і нахилів учнів, допомагати їм в обранні профілю позашкільних занять.

Література

1. Барко В. І., Тютюнников А. М. Як визначити творчі здібності дитини? Київ, 1991.
2. Буряк С. Обдаровані діти. Здібності. Обдарованості. Таланти. Київ : Бібліотека «Шкільний світ», 2009. С. 5.
3. Гаценко Л. Система роботи з обдарованими школярами. *Завуч* : всеукраїнська газета для заступників директорів навчального закладу. № 25. 2011.
4. Груненко О. Г. Домашнє завдання учнів як засіб підвищення якості освіти та розвитку обдарувань учнів. *Завучу. Усе для роботи* : методично-науковий журнал. №1-2. 2011. С. 2.

5. Добра О. Й. Роль позакласної роботи у здійсненні комунікативних цілей оволодіння англійською мовою. *Іноземні мови*. 2008. № 2. С. 12–13.
6. Дубасенюк О. А., Антонова О. Є. Технологічний підхід до організації роботи з педагогічно обдарованою молоддю (на прикладі Всеукраїнської студентської олімпіади з педагогіки). *Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка*. 2004. № 14. С. 3-6.
7. Єфімова І. Педагогічна технологія «Створення ситуації успіху» та інтерактивні методи перевірки знань. *Українська мова та література в школі*. 2009. № 20. С. 22.
8. Зазимко О. В. Основні теоретичні підходи до визначення обдарованості. *Обдарована дитина : журнал*. 1998. № 8. С. 5-12.
9. Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей. Київ, 1963. 123 с.
10. Красноголов В. О. Визначення поняття «обдарованість» у зарубіжній психолого-педагогічній літературі. *Обдарована дитина : журнал*. 1998. № 5-6. С. 13.

ДЕБЮТ: публікації студентів – здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Яна Костриця

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, старша викладачка

Ольга Коновалова

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

(Черкаси, Україна)

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАГМАТИЧНОЇ АДАПТАЦІЇ
РОМАНУ Б. ЗЕФАНІЇ «REFUGEE BOY»
У ВЛАСНІЙ ВЕРСІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ**

Наше дослідження присвячено аналізу перекладацьких трансформацій із прагматичним компонентом, застосованих у власній версії українського перекладу підліткового роману Бенджаміна Зефанії «Refugee Boy» («Хлопчик-біженець») [11]. Зазначений літературний твір нині набуває особливої актуальності, оскільки в ньому йдеться про життя Алема – хлопчика-біженця, котрий опинився в чужій країні, позбавлений підтримки батьків та інших близьких йому людей. Батьки Алема проживають у країнах, які ворогують між собою, що ускладнює йому можливість повернутися додому, адже це можливо лише після завершення громадянської війни.

Підліткові романи, в яких відтворено військові події й котрі, значною мірою, передають думки та емоції головних героїв, є суттєвим внеском у розвиток літературної культури та освіти; оскільки вони розкривають перед читачами глибокі та значущі відтінки людського досвіду, такі тексти становлять справжню освітню та культурну цінність. На нашу думку, важливим аспектом перекладу є прагматична адаптація тексту першотвору, оскільки невірне тлумачення або неправильний переклад конкретних елементів може призвести до втрати змісту та глибини важливих моментів, що, своєю чергою, впливає на сприйняття та інтерпретацію тексту читачем. У цій статті ми розглянемо, чому коректне застосування трансформацій прагматичних при перекладі є невід'ємною складовою збереження цілісності та вартості літературної спадщини, зокрема, коли йдеться про теми військового конфлікту та внутрішніх переживань героїв у такий нелегкий для українців час.

У своєму дослідженні ми беремо до уваги роботи зарубіжних та українських дослідників, як-от: О. Б. Павлика [4], О. О. Селіванової [6], Р. П. Зорівчак [5], Лоуренса Веруті [10] та інші перекладознавці. Так, О. О. Селіванова класифікує формально-змістові трансформації із прагматичним компонентом як особливий тип перекладацьких замінів, застосування яких передбачає модифікацію форми та змісту одиниць у тексті з

метою збереження прагматичного впливу на читача [7, с. 206]. Дослідниця розглядає фразеологізми як стійкі, зв'язані єдністю не тотожного сумі значень складників змісту, словосполучки або висловлення, які повсякчас відтворюються в мовленні, ґрунтуються на шаблонах етносвідомості, зображують культуру народу та визначаються образністю й експресивністю [6, с. 180].

Процес фразеологізації відбувається, коли оригінальному словосполученню із прямим значенням відповідає фразеологізм, що призначений для надання відтінку експресивності в тексті. Наприклад: *Alem struggled to understand his accent* [11, с. 22] // *Алем ламав голову, аби зрозуміти його акцент*. Англійському дієслову *struggle* – «*to try very hard to do something when it is difficult or when there are a lot of problems*») [9] ми підібрали український фразеологізм *ламати голову* – «*Напружено думати, намагаючись зрозуміти щось, розібратися в чомусь*» [2]. Головний персонаж аналізованого англомовного твору не володіє англійською мовою на високому рівні, оскільки його рідна мова – амхарська і йому досить важко розуміти англійську, ба більше, спілкуватися нею. Отже, ми застосували перетворення з метою підкреслити труднощі та проблеми, з якими зіткнувся хлопець у розумінні акценту та мови, яка йому іноземна (чужа).

Один із найрозповсюдженіших методів компенсації інформації для читача перекладу полягає у використанні виносок, коментарів та приміток, які сприяють досягненню балансу в прагматичному впливі. При перекладі ми застосували мегатекстову трансформацію, щоб сприяти ефективнішому відтворенню смислу та сюжетних тонкощів у перекладному уривку, а також полегшити україномовному читачеві сприймання тексту твору: *He turned to his father. «Nege, mindinnow yeminniseraw?»* [11, с. 23] // *Він повернувся до батька і запитав: «Nege, mindinnow yeminniseraw?» (амхарською: Nege, mindinnow yeminniseraw? – Що будемо робити завтра?)* У цьому фрагменті автор роману вжив речення амхарською мовою – рідною мовою Алама, котрий звик розмовляти нею з батьком. Вони з татом евакуювалися з території, на якій велися бойові дії. Алем був надзвичайно втомлений і знесилений думати англійською, тому він віддав перевагу рідній мові як засобу вираження своїх думок і почуттів. Проте, щоб компенсувати незнання цільовою аудиторією амхарської мови, відтак ми додали відповідний коментар: *Він повернувся до батька і запитав: «Nege, mindinnow yeminniseraw?» (амхарською: Nege, mindinnow yeminniseraw? – Що будемо робити завтра?)*.

Концептуальні перетворення допомагають адаптувати текст до культурних особливостей цільової мови, забезпечують розуміння контексту читачем друготвору. Розгляньмо ситуацію, в якій обговорюється традиційна кухня Великобританії і як нам вдалося адаптувати контекст для україномовного читача: *Pamela hadn't stopped laughing when she began speaking. «You see, this is meat – and-two-veg territory»* [11, с. 38] // *Памела не могла стримати свій сміх, до того як почала говорити: «Розумієш, це територія, на якій люди обожають гуляш»*. В оригінальному тексті ми можемо побачити страву під назвою *meat – and-two-veg*, що має значення «*a traditional British meal of cooked, hot meat with two types of vegetables*» [8], яку ми переклали максимально близьким

концептуально українським еквівалентом *гуляш*. Ми вважаємо, що ця страва найбільше нагадує англійську, хоча не відображає повністю той самий спосіб приготування. Відмінність полягає лише в тому, що зазвичай гуляш готується методом тушкування м'яса та різних овочів, а от страва оригіналу – методом смаження.

Фігуративні трансформації – це втрата або збереження стилістичного прийому в перекладі [3, с. 181]. Вони можуть нести в собі емоційний відтінок або образність, важливі для передачі атмосфери чи настрою тексту оригіналу. В наступному фрагменті фігуративна модифікація полягає в перетворенні стилістично немаркованої лексичної одиниці на епітет, котрий додає реченню додаткового значення, допомагає читачеві яскравіше відтворити характери персонажів в уяві читачів: *When Alem was small he would always say that he wanted to make buildings when he grew up* [11, с. 24] // *Коли Алем був жовторотим малюком, він неодноразово повторював, що в майбутньому хоче зводити будівлі*. В романі хлопець зізнається, що майже все своє дитинство мріяв стати архітектором чи будівельником. Задля передачі недосвідченості та браку досвіду і знань в будівельній сфері ми вжили художній атрибут *жовторотий* – «про людей молодих, недосвідчених, без життєвого досвіду» [1]. Застосування такої трансформації призвело до функціонально-стилістичної заміни при перекладі, зокрема, ми дещо знизили реєстр мовлення, оскільки прикметник *жовторотий* має переважно розмовну конотацію, на відміну від нейтрального *small*. Проте саме такий варіант перекладу передає не лише структурний зміст першотвору, а й виражає емоційний відтінок, допомагаючи читачеві легше відтворити в уяві юного персонажа роману та співпереживати разом із ним.

Отже, застосування влучних трансформацій гарантує адекватний переклад оригінального твору. Трансформації із прагматичним компонентом дозволяють враховувати культурні відмінності та художні нюанси, що впливають на сприйняття тексту. Важливим завданням перекладача є адаптація тексту першотвору під україномовного читача, забезпечити не лише лінгвістичну точність, а й урахувати культурні особливості та контекст, аби передати ідеї та враження автора максимально ефективно та зрозуміло для цільової аудиторії.

Література

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL : <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 28.11.2023).
2. «Горох» – українські словники. URL: <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 28.11.2023).
3. Литвин І. М. Перекладознавство : навчальний посібник. Вид 5-те, допов. Черкаси : видавець Ю. А. Чабаненко, 2019. 240 с.
4. Павлик О. Б. Професійно-орієнтоване іншомовне читання у різних ситуаціях перекладу як складного виду мовленнєвої діяльності. *Філологічні студії: науковий часопис*. Луцьк, 2004. С.106–111.

5. Зорівчак Роксолана: Бібліограф. покажчик / уклад. Г. Домбровська, З. Домбровська, У. Романюк. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. 368 с.

Софія Лемешева
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, старша викладачка
Світлана Сторчеус
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ПРАГМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ БАРБАРИ О'КОННОР «HOW TO STEAL A DOG?»

У романі Барбари О'Коннор «How to Steal a Dog?» (2007) порушується низка важливих соціальних тем, зокрема бідності, відсутності роботи, безпритульності та злочинності. Авторка ґрунтовно висвітлює ці теми, детально продумує образи персонажів, прагнучи вплинути на формування світогляду своєї читацької аудиторії. Здійснюючи переклад твору, перекладачу важливо досягти такого прагматичного впливу на читачів, який був би рівноцінним впливові оригінального тексту на свою аудиторію.

Метою нашої наукової розвідки є аналіз прагматичних трансформацій у власній версії українського перекладу роману Барбари О'Коннор «How to Steal a Dog?». Ми вдавалися до прагматичних трансформацій при перекладі фразеологізмів. О. О. Селіванова визначає фразеологізми як «стійкі, зв'язані єдністю не тотожного сумі значень складників змісту, постійно відтворювані в мовленні словосполуки або висловлення, які ґрунтуються на стереотипах етносвідомості» [3, с. 768]. При перекладі фразеологізмів з однієї мови на іншу перекладачам важливо пам'ятати, що ці вирази відображають уявлення про світ, вірування та досвід, які є типовими для конкретної культури [3, с. 11]. У перекладі фразеологізми можуть замінюватися «нефразеологічною одиницею або іншим фразеологізмом» [4, с. 207].

З метою збалансування прагматичного впливу ми використали фразеологізм, який «ідентичний фразеологізму оригіналу □ з однаковим значенням, стилістичним відтінком і внутрішньою формою» [2, с. 100]: «*I wanted to wave my hand and make that dented-up car disappear off the face of the earth*» [8] // *Мені хотілося змахнути рукою і зробити так, щоб ця понівечена автівка зникла з лиця землі.* Фразеологізму оригіналу *to disappear off the face of the earth* □ «disappear completely» [6], відповідає сполука *зникнути з лиця землі* □ «зникнути безслідно, повністю» [1]. Використання такого прийому вважаємо доречним, оскільки це дозволило повністю відтворити емоційний відтінок оригіналу.

«*Georgina, you're in a bad fix and you got to do whatever it takes to get yourself out of it*» [8] // *Джорджино, ти вскочила в халену, і маєш зробити все можливе,*

щоб вибратися з неї. Фразеологізм оригіналу (*be*) *in a fix* □ «to have a problem that is difficult to solve» [7], ми замінили фразеологізмом у перекладі *вскопити в халену* – «потрапити в неприємну ситуацію, зробивши щось необдумане, допустивши якусь помилку» [1], тобто вдалися до заміни фразеологізма оригіналу фразеологізмом у перекладі з тотожним значенням і стилістичним відтінком, але різним лексичним наповненням.

«*And I pretended like my daddy hadn't just waltzed off and left us with nothing but ...*» [8] // *І я вдавала, ніби мій тато не дав драпака і не залишив нам нічого окрім ...*. У цьому фрагменті фразове дієслово *waltz off* □ «to leave or depart in a sudden, often carefree or light hearted manner» [9], ми переклали українським фразеологізмом *дати драпака* □ «швидко тікати, бігти куди-небудь» [5].

У наступному фрагменті ми здійснюємо калькування ономастичної реалії *Six Flags* і пояснюємо її значення, оскільки воно може бути не знайомим українським читачам: «*Besides, I couldn't pay the dues or go on the trip to Six Flags or anything*» [8] // *Крім того, я не могла заплатити вступні внески, чи поїхати на екскурсію до парку розваг «Шість прапорів»*. Українському читачеві може бути незрозумілим запозичена з англійської мови реалія *Шість прапорів*, тому ми додали пояснення в тексті перекладу, а саме видове поняття *парк розваг*. Під час перекладу цього фрагмента ми вдалися до комплексної трансформації, а саме прагматичної та граматичної, що полягає у додаванні мовних одиниць.

У наступному фрагменті ми вдалися до заміни слова в оригіналі фразеологізмом у перекладі: «*If I made him think he was part of my secret plan, maybe he wouldn't be the tattletale baby that he usually is*» [8] // *Якби я змусила його думати, що він є частиною мого таємного плану, можливо, тоді Тобі не розкриє би карти, як це зазвичай буває*. Ми переклали англійську лексему *tattletale* – «a child who tells an adult what another child has done wrong» [6], яка має негативну конотацію, українською фразеологічною одиницею *розкрити карти* – «не приховувати (перестати приховувати) свої або чийсь плани, наміри» [1].

Здійснюючи переклад роману Барбари О'Коннор «*How to Steal a Dog?*», ми вдалися до прагматичних трансформацій при перекладі фразеологізмів і лексем оригіналу. Зокрема ми замінювали фразеологізми оригіналу фразеологізмами у перекладі, калькували ономастичну реалію та додавали її пояснення, замінювали лексеми оригіналу фразеологізмами у перекладі, що сприяло образності та емоційності мови перекладу.

Література

1. Горох. URL: <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 23.11.2023).
2. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
3. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К. 2011. 844 с.
4. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. Нова філологія. № 50. 2012. С. 201–208. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2012_50_58 (дата звернення: 23.11.2023).

5. Словник української мови в 11 томах. Київ : Наукова думка, 1970–1980. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 23.11.2023).
6. Cambridge Dictionary. Cambridge University Press. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 23.11.2023).
7. Longman Dictionary. Pearson Education Limited. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (дата звернення: 23.11.2023).
8. O'Connor Barbara. How to Steal a Dog? New York : Square Fish, 2007. 128 p. URL: https://ovarefereecademy.com/uploads/file/44887_HowToStealADog_eBookHowtoStealADog.pdf (дата звернення: 23.11.2023).
9. The Free Dictionary. URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 23.11.2023).

Анастасія Метьолкіна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, старша викладачка

Тетяна МакГауен

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ УРИВКА РОМАНУ РУТ ВЕА «ZERO DAYS»

Переклад передбачає захоплюючу комбінацію культурного розуміння і лінгвістичної майстерності перекладача. Основу перекладацького процесу становить завдання точно передати вихідні лексеми іншою мовою, зберігаючи їхню доречність та суть, що ускладняється різним культурним контекстом та істотними розбіжностями в структурі української й англійської мов. Метою нашої розвідки є визначення головних типів перекладацьких трансформацій лексичного рівня, використаних у нашій версії українського перекладу уривку англomовного роману Рут Веа «Zero Days».

Серед різновидів перекладу чільне місце посідає художній, котрий окреслюється як «переклад творів художньої літератури, іншими словами, текстів, головна функція яких здійснити художньо-естетичний вплив на читача» [3, с. 32]. З метою проведення адекватного перекладу використовують трансформації – «модифікації форми, чи змісту і форми у перекладному тексті задля досягнення балансу різних видів інформації й прагматичного впливу на адресата в порівнянні із текстом оригіналу» [4, с. 456]. Аналізом перекладацьких прийомів займалися теоретики перекладу і лінгвісти, наприклад, О.О.Селіванова, В.І. Карабан, І.М. Литвин, І.В. Корунець, Т.Р. Кияк та інші. За визначенням О.О. Селіванової, трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних або семантичних компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі [2, с.536]. Відповідно до В.І. Карабан, під лексичними трансформаціями необхідно

розуміти «різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу в процесі перекладу задля адекватної передачі їхніх прагматичних, стилістичних та семантичних характеристик, враховуючи норми мови перекладу та її мовленнєві традиції» [1, с. 326]. Лексичні трансформації використовують тоді, коли словникові відповідники певного слова мови оригіналу не можуть бути застосовані в перекладі з причин невідповідності із точки зору контексту та значення.

Відзначимо, що існують різні типології перекладацьких трансформацій. У цій розвідці ми спиралися на класифікацію В.І. Карабан, за якою лексичні трансформації поділяються на конкретизацію значення слова, його генералізацію, вилучення та додавання слова, заміну слова однієї частини мови на слово іншої частини мови (трансформація транспозиції), перестановку мовних одиниць [1, с. 326].

У ході перекладу фрагменту роману Рут Веа «Zero Days» ми найчастіше застосовували такі лексичні трансформації як додавання й вилучення слова і перестановку. Додавання та вилучення слова нерідко застосовуються паралельно:

«*The wall around the perimeter was child's play*» [6, с. 3] // *Стіна по периметру була для мене дитячою забавкою*. У цьому фрагменті в українському перекладі додано словосполучення *для мене*, щоб уточнити, кому належить досвід долати стіни. Відповідне доповнення пояснює, що для героїні твору, від імені якої йде оповідання, подолати стіни – просте завдання.

«*At five foot two, I couldn't quite reach to pull myself up*» [6, с. 3] // *Зростом у п'ять футів і два дюйми я не могла дотягнутися, щоб підтягнутися*. У наведеному уривку додаємо словосполучення *зростом у*, щоб пояснити зв'язок між зростом людини і її нездатністю дотягнутися. Зворотній займенник *myself* в українському перекладі опущено, натомість, використано суфікс *-ся* з таким самим значенням оберненості дії у дієслові *підтягнутися* для спрощеної та лаконічної передачі інформації.

Аналіз фактичного матеріалу вказує на те, що вибір контекстуального відповідника слова може здійснюватися у результаті застосування конкретизації, коли «слово ширшої семантики в оригіналі замінюється словом вузької семантики» [1, с. 326]:

«... *and then ran softly along it to a place where I could drop down out of sight of the CCTV cameras*» [6, с. 3] // ... *а потім тихо побігла вздовж неї до місця, де можна було б спуститися поза поле зору камер відеоспостереження*. У цьому уривку ми не розшифруємо аббревіатуру *CCTV cameras* (*CCTV – Closed Circuit Television* [Cambridge Advanced Dictionary. 2023]), яка перекладається з англійської мови як «система телебачення замкнутого контуру», а вибираємо для її перекладу іменник *відеоспостереження*, тобто, конкретизуємо значення, використовуючи звичний та сталий варіант для українського читача.

За В.І. Карабан перестановки є лексичними замінами, проте І.М. Литвин відносить їх до граматичних трансформацій [3, с. 60] наряду із опущенням і додаванням, перебудовою та заміною пропозицій. Прикладом перестановки слів є уривок нижче:

«*I got a muttered grunt in response*» [6, с. 10] // *У відповідь я почула бурмотіння*. Задля відтворення порядку слів, характерного для української мови, ми перемістили обставини у *відповідь* на початок речення.

Розуміння лексичних трансформацій у процесі перекладу сучасних художніх творів вимагає не тільки знання мови, але і тонкого розуміння культурних нюансів, а також контекстуальної релевантності. Перекладачі виконують роль культурних посередників, перед якими стоїть завдання зберегти цілісність лексичних трансформацій й, у той же час, зробити їх доступними і зрозумілими для аудиторії-реципієнта. Застосування лексичних трансформацій дало нам змогу досягти еквівалентності і створити текст, який злагоджено виглядає в українській мові, зберігаючи стилістичні і семантичні структури, які присутні в оригіналі.

Література

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми: навч. посіб. Вид. 5-те, випр. Вінниця : Нова Книга, 2018. 656 с.
2. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Вінниця : Нова книга, 2008. 512 с.
3. Литвин І. М. Перекладознавство. Навчальний посібник. Вид. 5-е, допов. Черкаси: Ю. А. Чабаненко, 2019. 240 с.
4. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
5. Cambridge Advanced Dictionary. 2023. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/> (дата звернення: 29.11.2023)
6. Ware R. Zero Days. New York: Scout Press, 2023. 356 p.

Анастасія Парибка, Світлана Парибка

здобувачки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, доцентка **Ірина Литвин**
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ПОГЛЯД НА ПЕРЕКЛАД МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Здавна люди цікавилися перекладом, адже саме він був засобом міжкультурного спілкування, обміну науковими здобутками, допомагав розширювати торговельні й дипломатичні зв'язки. Кожна епоха представлена визначними діячами перекладацької сфери: Андронік, Цицерон, Плавт (Античність), Іоанн Скотт Еріугена, Джон Вікліф (Середньовіччя), Ніколас фон Віле, Етьєн Доле, Леонардо Бруні (Відродження), П'єр Даніель Юе, Александр Тайтлер (класицизм), Роберт Браунінг, Юджин Найда (XIX-XX ст.). Серед українців варто згадати Івана Франка, Лесю Українку, Миколу Зерова, Миколу

Лукаша, Бориса Тена, Григорія Кочура, Михайла Москаленка й ін. Значний внесок у розвиток вітчизняної перекладацької справи належить поету, й перекладачу Максиму Рильському. Його теоретичні напрацювання є актуальними й сьогодні. Рильський знав 13 мов, а міг перекладати із 30-ти.

Метою статті є окреслення поглядів Максима Рильського на переклад.

Перекладацьку діяльність Максима Рильського вивчали Г. Кочур, Ф. Арват, З. Коцюба, С. Миронюк, З. Гросбарт й інші.

Максим Рильський розпочав перекладацьку діяльність у 20-х рр. ХХ ст. і не припиняв її до останніх місяців життя. Відомий український перекладач Григорій Кочур зазначив, що М. Рильський вважав себе учнем Миколи Зерова. Митець створив оригінальний ідіостиль, за допомогою якого переклав чимало світових шедеврів, збагативши ними українську літературу [4].

Перекладацька спадщина Максима Рильського містить понад 50 творів іноземних авторів різних епох, країн, культур. Серед його перекладів варто відзначити «Слово о полку Ігоревім», твори Шекспіра, Гейне, Гете, Андерсена, Емінеску, Міцкевича («Пан Тадеуш»), Пушкіна («Євгеній Онегін»), поетів Срібного віку, польських, словацьких, чеських, латинських, болгарських, італійських, іспанських, туркменських та інших авторів. Цікавим є те, що Максим Рильський працював над перекладом «Пана Тадеуша» понад 40 років (з 1923 до останнього року життя). Упродовж цього періоду виходило кілька видань твору [3]. Український літературознавець Григорій Вервес зазначив: «Читати іншомовного поета в перекладі – це те ж саме, що дивитися на предмети через скло: чим воно чистіше, тим ми краще бачимо й розуміємо поетів. Його [Рильського] геніальний переклад «Пана Тадеуша» ... є, за визначенням польської критики, найкращим перекладом із Міцкевича на іноземні мови» [1]. На думку Рильського, переклад – це співтворчість. Як перекладознавець, він розглядав переклад із мово- та літературознавчої точок зору. Практик і теоретик перекладу сформулював дві вимоги до перекладача: 1) «потребу знайти відповідний тон, ключ, реєстр»; 2) «доконечна потребу знайти творчу домінанту автора» [4].

Перекладач досліджував проблему співвідношення між дослівним (семантичним) перекладом і перекладом-адаптацією (комунікативним). Перекладознавець виокремлював «творчу домінанту автора». Він створив концепцію комунікативного перекладу, виокремивши такі аспекти: розширення словникового запасу рідної мови шляхом словотворення, дослідження відмінностей між різними мовними системами, пошук нових літературних форм [2]. Рильський вказував на важливість індивідуальності перекладача, тобто можливості вибору для перекладу такого твору, який відображав би настрої й характер інтерпретатора [4].

Більша частина теоретичних розробок Рильського стосується віршованого перекладу. Він вважав, що переклад поетичного твору має бути талановитим і сміливим, між автором і перекладачем повинна бути «внутрішня спорідненість», яка не має обмежувати індивідуальність останнього. [3]. У 1931р. М. Рильський запропонував концепцію власне віршового перекладу, визначивши три найважливіші чинники для цього типу перекладу: 1) традиція віршування; 2)

естетика з урахуванням загальних тенденцій перекладу; 3) форма, вільніша для подальших варіацій перевираження. Досліджуючи проблему еквіритмічності, перекладач стверджував, що це поняття є умовним, адже через відмінність звукових систем мов неможливо еквіметрично й еквіритмічно перекладати вірші. Варто відзначити, що тут Максим Рильський вживає термін «умовність», який пізніше стосуватиметься поняття перекладу. На думку теоретика перекладу, еквілінеарність є також недосяжною, бо, наприклад, англійські лексеми невеликого розміру, тому складно досягти однакової кількості рядків у текстах англійського оригіналу й українського перекладу [4].

Розглядаючи явище перекладу, М. Рильський наголошував на важливості як лінгвістичного, так і «мистецького», «творчого» аспектів. Для нього значущою була «вірність» оригіналу. Дослідник був цілком переконаний, що «переклад із будь-якої мови на будь-яку мову принципово можливий, – незалежно від того, на якому щаблі розвитку та чи інша мова стоїть» [3]. Що ж до точності перекладу, то митець зазначав: «...треба перекладати «не букву, а дух», треба пам'ятати ще гоголівську вказівку про те, що для наближення до оригіналу слід інколи відходити від нього. Ось чому я особисто перед терміном точність даю перевагу термінові вірність» [4].

Максим Рильський, працюючи над проблемою перекладу зі слов'янських мов, у статті «Переклади й перекладачі» писав, що близькоспоріднені мови спонукають звертатися до буквализму. До того ж, він виступав проти надмірного одомашнення перекладу [3].

Великий теоретичний і практичний досвід дав змогу Рильському створити чимало статей, виступів, відгуків, загальна кількість яких становить 40 публікацій: серед них доповідь «Художній переклад з однієї слов'янської мови на іншу», стаття «Чехов по-українському», коротка нотатка «Творча радість» тощо. У найбільшій своїй праці «Проблеми художнього перекладу» автор описує перекладача, асоціюючи сферу його діяльності із полюванням: «Коли мисливець підходить до луку чи болота, багатого на дичину, його охоплює радісне передчуття щасливого полювання. Разом із тим він напружує всі свої сили, щоб полювання було справді вдалим. Адже повинен він показати ... свою стрілецьку вмільість» [3].

Отже, Максим Рильський зробив вагомий внесок у розвиток української перекладацької справи, збагативши її здобутками світового письменства, ключовими теоретичними поглядами. Рильський заклав міцну основу для подальших теоретичних розвідок у галузі перекладу.

Література

1. Адам Міцкевич у перекладах. URL: https://studexpo.net/175923/literatura/adam_mitskevich_perekladah (дата звернення: 09.12.2023)
2. Максим Рильський – практик і теоретик сучасного перекладу. URL: <https://nspu.com.ua/novini/maksim-rilskij-praktik-i-teoretik-suchasnogo-perekladu/> (дата звернення: 09.12.2023)

3. Максим Рильський як теоретик перекладу. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Ruda_Tetiana/Maksym_Rylskyi_iak_teoretyk_pereklad_u.pdf?PHPSESSID=3hq2mcrk9pveqrpdbbs2qo39i0 (дата звернення: 09.12.2023)

4. Роль Максима Рильського в розвитку перекладознавства. URL: <https://ukrlit.net/info/translation/10.html> (дата звернення: 09.12.2023)

Владислав Радкевич

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, старша викладачка

Ольга Коновалова

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

(Черкаси, Україна)

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ МОДИФІКАЦІЇ У ВЛАСНІЙ ВЕРСІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ АВТОБІОГРАФІЧНОЇ КНИГИ ДЖ. Р. ЕКЕРЛІ «MY DOG TULIP»

Наше дослідження присвячено особливостям перекладу фразеологічних лексичних одиниць у власній версії українського перекладу автобіографічної книги Дж. Р. Екерлі «My Dog Tulip» («Мій пес Тюльпан») [5].

Британський письменник Джо Рендолф Екерлі здобув популярність завдяки своїм автобіографічним творам, у яких він яскраво висвітлює події свого життя. Автор відомий своєю здатністю виражати емоції та створювати емоційно зворушливі оповідання. В романі «My Dog Tulip» Екерлі відтворює свої взаємовідносини з улюбленою собакою та ділиться з читачем труднощами, котрі його супроводжували. Із тексту твору стає зрозуміло, що для автора це не просто домашній улюбленець, а значно більше – приятель, на якого він чекав усе своє життя. Роман Дж. Р. Екерлі можна вважати найяскравішим прикладом взаємовідносин між людиною та тваринами в художній літературі 20 століття.

Зазначимо, що роман наповнений великою кількістю фразеологізмів, сталих виразів, що збагачують його та надають особливого стилістично-емоційного забарвлення тексту. На думку А. В. Коваленко, «перекладач повинен точно передати суть поняття, не випускаючи при цьому образності фразеологічної одиниці, її функціональності, стилістичності тощо» [2, с. 270]. Для досягнення максимальної адекватності при перекладі фразеологізмів з англійської мови на українську перекладач повинен вміти звертатися до різних видів перекладу [1, с. 16].

Відтак, фразеологізмам оригіналу можуть відповідати фразеологізми в перекладі з однаковим значенням і стилістичним відтінком, але різним стилістичним наповненням [3, с. 177]. Розгляньмо фрагмент: «...*another vet had been recommended to me, and I decided to try my luck with him* [5, с. 13] // Тоді мені порадили звернутись до іншого спеціаліста, і я вирішив зробити ставку на нього». Англійську фразеологічну одиницю *to try my luck*, що тлумачиться як «то

try to achieve something although you know you might not succeed» [Cambridge Dict.], було відтворено в тексті перекладу за допомогою лексичного фразеологізму *зробити ставку*, що має значення «покласти великі надії на когось; розраховувати на щось» [«Горох»]. При перекладі ми вдалися до заміни фразеологізму в мові оригіналу на лексичний відповідник у мові перекладу задля збереження емоційно-експресивного значення. За допомогою українського фразеологізму *зробити ставку*, ми зберегли головну думку речення: головний герой довгий час шукав ветеринара для своєї собаки, і, попри сумніви, він все одно покладав надії на цього лікаря.

Ми добирали лексичні фразеологізми, які мають однакове значення, але виражені поняттєво аналогічно. Ці вирази входять до словникового складу мови як аналоги різним мовним конструкціям і характеризуються семантичною цілісністю та виразним емоційно-експресивним значенням.

Фразеологічній одиниці оригіналу може відповідати вільна сполука у перекладі [3, с. 178], тоді такий вид трансформації називається дефразеологізацією. Розгляньмо фрагмент: «*Flinging caution to the winds, he had set about her; but she had not retaliate...* [5, с. 14] // *Забувши про обережність, він накинувся на неї, натомість вона не відповіла йому взаємністю, на його агресію*». Ми здійснили заміну англійського фразеологізму *flinging caution to the winds*, що означає «to do something without worrying about the risk or negative results» [Cambridge Dict.], на вільну сполуку із прямим значенням в українському перекладі *забувши про обережність*, зі значенням «робити щось, не зважаючи на можливі наслідки чи ризики, коли людина бере до уваги необхідність бути виваженою у своїх діях або рішеннях» [«Горох»]. Якщо фразеологічна одиниця не несе в собі образність чи гру слів у своїй внутрішній формі в мові оригіналу, тоді перекладач може вдатися до заміни цієї одиниці в перекладі, без збереження її структури. Ми застосували таку трансформацію, аби не нагромаджувати текст фразеологізмами, не зважаючи на те, що ми, втративши емоційно-експресивний відтінок, змогли повністю передати оригінальне значення висловлення, яке автор заклав у речення першотвору.

Процес, під час якого відбувається заміна оригінальної вільної сполуки із прямим значенням на фразеологізм, що додає експресивного забарвлення, називають фразеологізацією. Розгляньмо фрагмент: «*To this the vet had merely grunted: when I set out with her I was already unnerved by the thought of the struggle that lay ahead* [5, с. 14] // *На що лікар незадоволено хмикнув: коли ми з нею вирушили в дорогу, я був як на голках від самої думки про боротьбу, що чекала на мене попереду*». Англійській дієслівній сполуці *was already unnerved*, що має значення «to make someone feel less confident and slightly frightened» [Cambridge Dict.] ми підібрали український фразеологізм *бути як на голках*, зі значенням «бути у стані надзвичайного нервового збудження, збентеження, хвилювання; неспокійно, тривожно, нетерпляче» [«Горох»]. Таку заміну застосовано з метою підвищити емоційно-експресивне забарвлення та підкреслити переживання головного героя за свою собаку в конкретній ситуації. Незважаючи на формальне перетворення, під час якого відбувається модифікація лексичних форм, зміст

повідомлення залишається незмінним. Зокрема, вибір фразеологічної одиниці в мові перекладу сприяє відтворенню етнокультурного аспекту мови.

Розгляньмо ще приклад застосування прийому фразеологізації: «*He was standing quietly on a table with a thermometer sticking out of his bottom, like a cigarette* [5, с. 15] // Він **стояв як вкопаний** на операційному столі, та з його дупи стирчав, як цигарка, термометр». Англійську вільну дієслівну словосполучку *standing quietly*, що означає «to being in a stationary position without making noise or creating disturbances, being still, calm, and not engaging in any significant activity or conversation» [Cambridge Dict.], було замінено при перекладі на фразеологізм *стояв як вкопаний*, що має значення «без жодного руху; нерухомо» [«Горох»]. Ми застосували прийом фразеологізації задля адаптування тексту до української культури, і тим самим зробили його зрозумілішим для українського читача.

Аналогічною є заміна в наступному фрагменті: «*I was then quite new to the dog world, for my present dog was the first I had ever possessed, and there was much that I did not know and wished to learn* [5, с. 10] // На той момент я був ще **сирцем** у світі чотирилапих, адже Тюльпан стала першою собакою у моєму житті, тому я багато чого не знав та прагнув дізнатися». Англійському словосполученню *quite new*, із прямим значенням «used to express that something is unfamiliar or that someone doesn't have much knowledge or experience about a certain topic» [Cambridge Dict.], ми підібрали фразеологізм в українській мові *сирець у чомусь* – «людина, що немає досвіду в певній справі або області знань» [«Горох»]. Ми вжили фразеологізм із метою підкреслити необізнаність головного героя в «собачому світі». Тим самим ми додали емоційного забарвлення тексту перекладу, зробили його ніби ближчим до україномовного реципієнта.

Отже, фразеологізми є важливими мовними елементами, які передають емоції автора та допомагають відтворити національний колорит твору під час перекладу. У власній версії українського перекладу автобіографічної книги Дж. Р. Екерлі «*My Dog Tulip*» («Мій пес Тюльпан») ми застосували трансформації, спрямовані на збереження семантичної цілісності та емоційної виразності змісту, що сприяло прагматичній адаптації тексту.

Література

1. Авксентьев Л. Фразеологична одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки. *Мовознавство*. 1979. № 5. С. 13–16.
2. Коваленко А. Переклад фразеологічних одиниць у художньому тексті. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. №32 (71). С. 269–273.
3. Литвин І. М. Перекладознавство : навч. посіб. 5-те вид. Черкаси : Ю. А. Чабаненко, 2019. 240 с.
4. «Горох» – українські словники. URL : <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 01.12.2023).
5. Ackerley, J. R. *My Dog Tulip*. New York : The New York Review of Books, 2010. 208 p.

6. Cambridge Dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 01.12.2023).

Маргарита Соболева
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, старша викладачка
Тетяна МакГауен
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ВЕРСІЇ ПЕРЕКЛАДУ УРИВКУ ОПОВІДАННЯ КЛЕР СЕСТАНОВИЧ «DIFFERENT PEOPLE»

Художні твори відіграють суттєву роль у культурному, соціальному та психологічному контексті. Складність їхнього перекладу пояснюється глибоким семантичним змістом кожного слова, різним світосприйняттям автора та перекладача, унікальними способами усвідомлення та відображення світу в різних мовах і відмінністю між культурами, що визначають мови оригіналу та перекладу. Аналіз перекладацьких трансформацій є важливим інструментом для розуміння перетину культурних та лінгвістичних особливостей у світі художньої літератури. **Метою** цього дослідження є опис особливостей застосування лексичних та граматичних трансформацій у процесі перекладу уривку оповідання Клер Сестанович «Different People».

Для характеристики трансформацій ми використовуємо класифікацію перекладацьких трансформацій професорки Олени Селіванової [2]. Серед лексичних заміни ми використали метонімічні, метафоричні, кореферентні, синонімічні та функціонально-стилістичні перетворення, граматичні трансформації представлені додаванням мовних одиниць, заміною слова словосполучою та категоріальними перетвореннями.

Розглянемо фрагмент, у якому застосовані синонімічні лексичні перетворення: «*There was a difference between – a **functional** fantasy, pieced together from reality's spare parts – and **pure fiction, silly** stories that **faded** as soon as they were finished, like even the most **pleasurable** dreams*» [5] // *Існувала різниця між **практичною** фантазією, зібраною з частинок реальності, і **чистими байками** — **дурнуватими** історіями, які **забувались**, як **найсолодші** сни, щойно їх закінчували.*

У цьому уривку можна виділити ряд синонімічних заміни денотативного аспекту, а саме: *functional* – *практичною*, *pure* – *чистими*, *silly* – *дурнуватими*, *pleasurable* – *найсолодші*. О.О. Селіванова визначає їх як формально-змістові трансформації, що представляють словникові відповідники лексем, які отримують у мові перекладу неоднаковий із вихідною одиницею семний набір, актуалізований контекстом повідомлення [3, с. 460]. Синонімічне перетворення *pure* – *чистими* в оригіналі комбінується зі стилістично нейтральним іменником *fiction*, який ми перетворили на розмовний *байками*, що є функціонально-стилістичною

трансформацією, пов'язаною зі змінами регістру [2, с. 141]. Водночас, перетворення *faded* – *забувались* є прикладом метафоричних заміни, а саме, деметафоризації – втрати метафори в перекладі [2, с. 137]: розповіді *stories* уподібнюються світлу в оригіналі, вони згасали – *faded*, проте в перекладі ми використали неметафоричний відповідник – дієслово *забувались* у пасивному стані (спостерігаємо також граматичну трансформацію морфологічного рівня – категорійну заміну стану [2, с. 116]). Ми вважаємо такі заміни доцільними, оскільки ці еквіваленти краще відповідають стилю тексту та є більш влучними варіантами для опису внутрішнього мовлення героїні твору – підлітка.

Метонімічна трансформація денотативного плану, а саме партонімічна заміна [2, с. 134], вжита нами у наступному фрагменті:

«Around the time that Gilly reached the middle of her diary, where she could see the white thread that kept the whole thing together, she attended her first funeral» [5] // *Приблизно в той час, коли Джилі дійшла до середини свого щоденника, де можна було розгледіти білу нитку, яка тримала всі сторінки разом, вона вперше побувала на похороні.*

Цей приклад містить партонімічну трансформацію [2, с. 134], тобто заміну назви цілого *the whole thing*, себто щоденника, назвою його частини – *сторінок*. Таке перетворення створює більш виразний образ, підкреслюючи важливість саме сторінок, скріплених ниткою, у контексті розповіді.

Граматичні заміни синтаксичного рівня представлені додаванням мовних одиниць [2, с. 119], як от у наступному фрагменті: *«Something that was easy to say and hard to believe»* [5] // *Щось, що легко сказати, і у що, водночас, важко повірити.*

Тут задля чіткості сприйняття ми використали додавання прислівника *водночас*, що є граматичною трансформацією на синтаксичному рівні [2].

У наступному фрагменті ми також використали прийом додавання для конкретизації перекладу: *«They made polite, open-ended inquiries: How was your day?»* [5] // *Вони обмінювалися ввічливими, відкритими запитаннями на кшталт: «Як пройшов твій день?»*

Тут ми вжили додатково іменник *кшталт*, що демонструє, приклад одного з багатьох можливих подібних запитань, та доданий для кращого розуміння змісту речення.

Для ідіостилю К. Сестанович характерна образна мова, переклад якої вимагає одночасного використання комплексу трансформацій. Наступний уривок демонструє низку перетворень, які ми застосували при перекладі: *«It was not a tearful or even a somber occasion»* [5] // *Похорон не був сумною подією, через яку люди проливали сльози.*

У вищезазначеному фрагменті ми використали граматичну трансформацію синтаксичного рівня – заміну слова словосполученням [2, с. 118]: значення прикметника *tearful* передає підрядне речення *через яку люди проливали сльози*. Чому ми обрали саме підрядне речення? Серед варіантів прямого перекладу слова *tearful* присутні «слізний», «слізливий», «плаксивий» і т.д. [1]. Проте ці варіанти в українському контексті мають дещо інше значення і використовуються здебільшого як опис персонажа, аніж події, отже вони не є влучними еквівалентами. Наступною трансформацією цього фрагменту є перетворення займенника *it* на

іменник *похорон*. Ця кореферентна заміна денотативного плану лексичних трансформацій [2, с. 132] зумовлена необхідністю уточнити значення неозначеного займенника *it*. Іншою трансформацією є метафоризація – заміна неметафоричного виразу метафоричним [2, с. 137]: *somber* – *сумна*, де пряме значення прикметника *somber*, «похмурий», «урочистий» [1], замінено метафоричним еквівалентом *сумний*, який виражає не лише настрій, а й характер події. Подія в цьому контексті є сумною, трагічною.

Отже, у результаті роботи над перекладом уривку оповідання Клер Сестанович «Different People» ми використали багато лексичних та граматичних трансформацій. Їхнє використання є важливою складовою для перекладу оповідання, адже здійснені трансформації допомагають зберегти семантичну цілісність та емоційне значення оригінального тексту. Вдалий вибір трансформацій може значно підвищити якість перекладу та допомогти досягти еквівалентності текстів оригіналу та перекладу.

Література

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL : <http://sum.in.ua> (дата звернення: 28.11.2023).
2. Литвин І. Перекладознавство : Навч. посіб. 5-те вид. Черкаси : Ю. А. Чабаненко, 2019. 240 с.
3. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке : монографічне видання. Черкаси : Ю. А. Чабаненко, 2012. 488 с.
4. Oxford Dictionary. URL : <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (дата звернення: 28.11.2023).
5. Sestanovich C. “Different People”. The New Yorker. URL: <https://www.newyorker.com/magazine/2023/01/30/different-people> (дата звернення: 28.11.2023).

Ірина Фішер

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидатка педагогічних наук, старша викладачка

Віталіна Рейдало

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОГО КОМІКСУ М. МІНЬЙОЛА «HELLBOY»

Сьогодні комікс-культура в Україні доволі поширене явище художнього дискурсу, що користується попитом серед молоді, а вебкомікси набирають бурхливих обертів розвитку. Перед сучасними перекладачами постає складне завдання: адекватно інтерпретувати мальюписи українською мовою та розвивати індустрію креолізованих текстів в Україні.

Мета наших тез: проаналізувати ключові проблеми, що виникають під час українського перекладу англомовного коміксу, на прикладі мальовису М.Міньюла «Hellboy» (перекладачка Олена Лісевич).

Комікс або мальовис – це «послідовність малюнків, зазвичай з короткими текстами, які створюють певну зв'язну розповідь. Тексти, зазвичай, мають специфічну форму «мовної бульки» / «мовної хмаринки» / «мовного димка» (англ. Speech balloon), яка передає мову чи думку персонажа, заголовків і титрів» [Вікіпедія].

Комікс-культуру вважають впливовою частиною сучасної світової поп-культури. Теоретичні основи перекладу цього виду літератури, дослідження його генезу та потрактування універсальних властивостей коміксу викладено у працях іноземних перекладачів і перекладознавців, таких як: Сьюзен Една Баснетт, Надін Челотті, Вільям Ервін Айзнер, Федеріко Занеттін та ін. Американський коміксист Уїлл Айзнер дає класичне визначення коміксу як «особливої організації зображень і слів для вираження будь-якої ідеї або оповідання» [Eisner, p. 65].

О. Лісевич – редакторка та перекладачка комікс-літератури визначає таку специфіку перекладу графічних романів як різновиду коміксів: обмежений простір, тобто лаконізм, нагромадження живої мови, збереження відповідності ряду семіотичних кодів (жестів, міміки, звуків), звернення до прагматичної адаптації.

Вагомим аспектом специфіки англо-українського перекладу коміксів є розбіжність між оригіналом і перекладним текстом на прагматичному рівні. Прагматичну спрямованість несуть фразеологічні одиниці. Так, О. Лісевич у своєму перекладі часто англійську нейтральну семантичну одиницю передає питомим українським фразеологізмом.

Особливої уваги під час перекладу графічних романів потребує гра слів, відтворення якої постає своєрідним викликом для перекладача. У цьому випадку О. Лісевич пропонує застосовувати ліпсинк. Ліпсинк (синхронізація губ) – це технічний термін, найчастіше у кінотвиробництві, що позначає узгодження рухів губ людини, яка розмовляє або співає в оригінальному тексті та перекладі [Словотвір]. Цей метод, який найчастіше застосовують у дубльованому перекладі, є вимогою для перекладача коміксу, коли під час створення перекладного тексту репліка і зображення положення губ намальованого персонажа повинні співпадати, тоді форма відіграє ключову роль, а не зміст.

Наступною групою труднощів перекладу коміксів вважають алюзії та реалії іншомовної культури, що теж відносимо до прагматичних перетворень. «Р. П. Зорівчак визначає реалії як монолексемні та полілексемні одиниці, що вміщують як основне лексичне значення традиційно закріпленій комплекс краєзнавчої інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови сприймача» [цит. за Литвин 2022, с. 160].

Під алюзією розуміємо «стилістичний прийом, пов'язаний із використанням у тексті фольклорного, літературного, історичного чи побутового факту, а також відомого афористичного вислову, крилатого слова, ідіоми. Алюзія органічно пов'язана з першоджерелом, де зафіксована її поява» [цит. за

Кузнєцовою]. У коміксах це уривки з художніх творів, тексти пісень, діячі та постаті. Якщо реципієнт перекладу не розпізнає алюзію як посилання на певний підтекст, отже такий переклад неспроможний відтворити культурне тло оригіналу. За А. Муром, важливо створити «свою» інтелектуальну групу людей, аби уникнути звуження «комунікативного поля читацької аудиторії» [Moore].

Так, у реченні «*But whatever it is, it's got the top brass worried enough to send a special Ranger unit to look into it*» // «Хай там як, нагорі настільки стурбовані, що відправили сюди ДРГ», – використано реалію *a special Ranger unit*. У перекладі українською О. Лісевич застосувала еквонімізацію як спосіб передачі слів-реалій. Перекладачка знайшла англійській одиниці *Ranger* зі значенням «*a soldier specially trained in close-range fighting and in raiding tactics*» [Merriam-Webster] схожий за семантикою український відповідник ДРГ (Диверсійно-розвідувальна група).

«Геллбой» – культова серія коміксів від художника та сценариста М. Міньюли. Комікс названо за іменем головного персонажа Геллбоя. Під час відтворення назви українською мовою перекладачка застосувала транслітерацію, пор.: англ. *Hellboy* // укр. *Геллбой*, але першу літеру відтворивши за традицією англ. *h* // укр. *г*.

В українському перекладі коміксу спостерігаємо використання синонімічної заміни. Наприклад: «*Trevor Bruttonholm (pronounced "Broom") who's some kind of paranormal Whiz Kid*» // «Тревор Бруттенгольм (кличка Брум), якийсь паранормальний **геній**». В українській мові є відповідник *вундеркінд* – «не за віком дуже здібна дитина» [СУМ, т. 1, с. 787], але в перекладі його замінили синонімом із загальнішим значенням *геній* – «особа, що наділена геніальністю» [СУМ–20], оскільки останнє є коротшим і заощаджує місце для графіки в коміксі.

Для лаконічності тексту перекладу в коміксі перекладачка часто вдається до трансформацій на синтаксичному рівні. Так, наприклад, у фрагменті: «*Increase the power. Don't let the level drop. I shall not*» // «Збільш потужність. **Тримай** показники на рівні. **Тримаю**», – словосполуку *don't let drop*, що дослівно означає «Не давай впасти», відтворено антонімічним *тримай*. Відповідно для речення *I shall not* маємо в перекладі слово-відповідник *Тримай*.

Отже, серед ключових проблем українського перекладу англійського коміксу як жанру креолізованого тексту можна відзначити: використання ідіом у перекладі, питання збереження гри слів, відтворення алюзій та реалій оригіналу, лаконічність перекладного тексту. О. Лісевич в українському перекладі англійського графічного роману «*Hellboy*» професійно підійшла до зазначених проблем, застосувавши трансформації на фонографічному, лексичному та граматичному рівнях.

Література

1. Eisner, W. *Theory of Comics and Sequential Art*. Florida: Poorhouse Press, 1985. 164 p.
2. *Hellboy: Seed of Destruction*. Issue 1. Comic online. URL: <https://readcomiconline.li/Comic/Hellboy-Seed-of-Destruction/Issue-1?id=22400#6>
3. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com>

4. Moore A., Burrows J. Alan Moore's writing for comics. Avatar Press, 2003. 48p.
5. Кузнєцова Г. В. Алюзія як лінгвістичне явище. URL: http://eprints.zu.edu.ua/16174/1/Алюзія_як_лінгвістичне_явище_Odessa_2014.pdf
6. Литвин І. Перекладознавство. Навчальний посібник. Вид. 6-те, допов. Черкаси : вид. Ю. А. Чабаненко, 2022. 258 с.
7. Лісевич Олена. Третя Паралель. Баляндраси 18. Video. YouTube, March 2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=55UNwjWpt-Q>.
8. Мальписи з Району 12. Video. YouTube, June 2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ZaIlgj-xiOw>.
9. Міньюла М., Бірн Дж. Геллбой. Колекційне Видання. Том 1. URL: <https://www.vovkulaka.net/comics/hellboyverse/hellboy-vol-1>

Вікторія Цибуля
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: кандидатка філологічних наук, старша викладачка
Тетяна МакГауен
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

МЕТАФОРИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАННЯ ЕЛІС МОНРО «LYING UNDER THE APPLE TREE»

Еліс Монро – канадська письменниця, справжній геній короткої прози, яка у 2013 році стала лауреаткою Нобелівської та Букерівської премій з літератури, проте її твори маловідомі українському читачеві [5]. Створення українського перекладу оповідання Еліс Манро «Lying under the Apple Tree» сприятиме популяризації робіт авторки в Україні. Метою нашої перекладацької розвідки є метафоричні трансформації, які ми використали під час перекладу вищезазначеного твору українською мовою.

Успішність та адекватність перекладу залежать від глибокого розуміння особливостей обох мов. Адекватність тексту перекладу досягається шляхом правильної заміни різних елементів оригінального тексту відповідниками цільової мови [3, с. 18]. Метафоричні перетворення належать до одних із найцікавіших видів лексичних перекладацьких заміни, оскільки вони відомі своєю образністю.

Метафоричні трансформації є формально-змістовими замінами денотативного аспекта і представлені такими різновидами як метафоризація, деметафоризація та трансметафоризація [4, с. 138], які ми використали під час перекладу оповідання.

Розглянемо метод **метафоризації**, тобто заміну неметафоричного виразу метафоричним [4, с. 137], застосовану нами у наведеному нижче фрагменті: «*The instruments were raised for a hymn*» [6] // *У повітря злетіли інструменти, щоб заграти гімн.*

Пасивна форма дієслова *raise* із значенням «to lift or move something to a higher level» [7] сама по собі є ознакою формального стилю та акцентує увагу на інструментах. В українському перекладі ми використали дієслово *злетіли* «лєтячи, підніматися в повітря» [1], прирівнявши неживі інструменти (ІНСТРУМЕНТИ – РЕЧІ) до класу живих істот (ІНСТРУМЕНТИ – ПТАХИ), зберігши акцентуацію суб'єкта, проте додавши яскравості реченню. Така особлива чуттєвість й образність притаманна, на нашу думку, українській мові. Зміна стану дієслова з пасиву в актив, яка супроводжує метафору, є категорійною граматичною трансформацією [4, с. 116].

Наступний різновид замін, який ми застосували в нашій роботі, є збереження оригінальної метафори в перекладі із спільними концептосферами уподібнення [4, с. 137]: «... *and it wasn't until several years after the war that the big shopping night would shift to Friday*» [6] // ... *та й час великих закупок став припадати на п'ятницю лише через кілька років після війни.*

У наведеному вище фрагменті дієслово *shift* із значенням «to move, or move something, from one position or place to another» [7] описує час покупок, *night* (вечір), як живу істоту, що здатна «переміщати(ся)» [2] (концептосфера РУХ). Для його заміни ми використали українське дієслово *припадати* – «притулятися до чого-небудь, пригортатися до когось» [1] (концептосфера РУХ). Ми зберегли метафору з оригінального тексту, надавши їй більш українського звучання. Саме такий вибір мовних засобів сприяє точності перекладу та передає нюанси, пов'язані зі зміною часу та його впливом на події після війни в оповіданні.

Під час перекладу ми вжили й перекладацький прийом деметафоризації, тобто заміну метафори неметафорою [4, с. 138], який ілюструє наступний уривок: «*I felt the taunt, the chastening air*» [6] // *Я відчувала насмішку, докір.*

У цьому фрагменті вжито словосполучення *the chastening air*, де прикметник *chastening* із значенням «making somebody feel sorry for something they have to do» [7] метафорично описує повітря: воно уподібнюється людині, яка здатна карати, «караюче повітря». Певно авторка використала метафору, щоб описати наскільки сильно героїні оповідання було неприємно, що навіть повітря тиснуло на неї, змушувало відчувати провину. У перекладі ми замінили словосполучення іменником *докір*, який передає зміст словосполучки неметафорично.

Останнім різновидом метафоричних замін, який ми розглянемо, є трансметафоризація – збереження оригінальної метафори в перекладі із використанням різних концептосфер уподібнення [4, с. 139], як от у фрагменті: «*This was a watershed year as far as girls riding bikes to school was concerned*» [6] // *Це був переломний рік для дівчат, які їздять до школи на велосипедах.*

У тексті оригіналу іменник *watershed* із значенням «a line of high land where streams on one side flow into one river, and streams on the other side flow into a different river» [7] описує абстрактний об'єкт, а саме *year*: РІК – ВОДОРОЗДІЛ. В українському перекладі ми замінили цей іменник на прикметник *переломний*, «який визначає перелом у чому-небудь» [1]: РІК – ПЕРЕЛОМ, що дозволило нам зберегти метафору. Водночас, ми використали частимовну граматичну заміну [4, с. 116]: іменник *watershed* – прикметник *переломний*.

Метафоричні заміни, такі як метафоризація, деметафоризація та трансметафоризація, допомагають зберегти зміст оригіналу та передати його образність. Використовуючи метафоричні перетворення, ми намагалися передати оригінальність твору Еліс Монро та привернути до нього увагу українського читача.

Література

1. Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 27.11.20223)
2. Англо-український словник. URL: <https://vocabulary.com.ua/> (дата звернення: 27.11.20223)
3. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську. Вінниця: Нова книга, 2003. 608 с.
4. Литвин І. М. Перекладознавство. Навчальний посібник. Вид. 5-те, допов. Черкаси: Видавець Ю. А. Чабаненко, 2019. 240 с.
5. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/biography/Alice-Munro>
6. Alice Munro. «Lying Under The Apple Tree» URL: <https://scribd.com/doc/307316760/ALICE-MUNRO-LYING-UNDER-THE-APPLE-TREE-pdf>
7. Oxford Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (дата звернення: 27.11.20223)

НАШІ АВТОРИ

1. **Багач Ірина Григорівна** – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації Черкаського державного технологічного університету.
2. **Бондаренко Анна Дмитрівна** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
3. **Борщовецька Валентина Дмитрівна** – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри сучасних європейських мов Державного торговельно-економічного університету.
4. **Бурко Ольга Василівна** – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки та психології «Українського гуманітарного інституту».
5. **Варивода Наталія Володимирівна** – вчителька II категорії Верхньосиньовидненського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів імені Петра Яцика Сколівської міської ради Львівської області.
6. **Василенко Марина Петрівна** – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри слов'янської філології, зарубіжної літератури та методики навчання ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
7. **Вовк Олена Іванівна** – докторка педагогічних наук, професорка кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
8. **Войцеховська Ольга Вікторівна** – вчителька англійської мови Черкаської спеціалізованої школи I-III ступенів № 3.
9. **Ганєчко Вероніка Володимирівна** – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри німецької філології ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
10. **Голуб Олена Анатоліївна** – викладачка іноземних мов Черкаського фахового коледжу харчових технологій та бізнесу.
11. **Гречуха Леся Олександрівна** – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри прикладної лінгвістики та перекладу Черкаського державного технологічного університету.
12. **Дідківська Дарія Олександрівна** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
13. **Дрогоман Олена Анатоліївна** – викладачка іноземних мов Черкаського фахового коледжу харчових технологій та бізнесу.

14. **Калюжна Людмила Борисівна** – викладачка кафедри теорії та практики перекладу ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
15. **Киба Людмила Михайлівна** – викладачка кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
16. **Кикоть Валерій Михайлович** – доктор філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
17. **Коваленко Альона Юріївна** – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри англійської мови Національного університету «Києво-Могилянська академія».
18. **Коновалова Ольга Володимирівна** – кандидатка філологічних наук, старша викладачка кафедри теорії та практики перекладу ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
19. **Корчевна Катерина Геннадіївна** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаський національний університету імені Богдана Хмельницького.
20. **Костенко Аліна Сергіївна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
21. **Костюк Тетяна Пантелеймонівна** – старша викладачка кафедри слов'янської філології, зарубіжної літератури та методики навчання ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
22. **Кравченко Назар Ігорович** – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
23. **Кресан Олена Ярославівна** – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри сучасних практик викладання англійської мови ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
24. **Куліш Ірина Миколаївна** – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри іноземних мов ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
25. **Курбанова Яна Богданівна** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

26. **Лещенко Ганна Веніамінівна** – докторка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри прикладної лінгвістики та перекладу Черкаського державного технологічного університету.
27. **Литвин Ірина Миколаївна** – кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри теорії та практики перекладу ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
28. **Лупій Руслана Тарасівна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
29. **Лященко Анна Олександрівна** – вчителька французької мови Черкаської спеціалізованої школа I-III ступенів № 3, викладачка кафедри теорії та практики перекладу ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
30. **Мазун Дарина Олександрівна** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
31. **МакГауен Тетяна Вікторівна** – кандидатка філологічних наук, старша викладачка кафедри теорії та практики перекладу ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
32. **Мацегора Олександр Олександрович** – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
33. **Метеля Анна Ігорівна** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
34. **Могілей Ірина Іванівна** – старша викладачка кафедри прикладної лінгвістики та перекладу Черкаського державного технологічного університету.
35. **Момотов Володимир Андрійович** – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
36. **Некоз Ірина Веніамінівна** – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри іноземних мов ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
37. **Нечипоренко Леся Володимирівна** – магістерка філології, викладачка кафедри теорії та практики перекладу ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
38. **Обіденко Альона Василівна** – викладачка кафедри теорії та практики перекладу ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

39. **Овсієнко Леся Олександрівна** – кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри німецької філології ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
40. **Павкін Дмитро Михайлович** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
41. **Павленко Олена Георгіївна** – докторка філологічних наук, професорка кафедри англійської філології Маріупольського державного університету.
42. **Панькова Анна Вадимівна** – викладачка кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації Черкаського державного технологічного університету.
43. **Пашіс Лариса Олександрівна** – кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
44. **П'єцух Оксана Іванівна** – докторка філологічних наук, доцентка кафедри теорії та практики перекладу ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
45. **Редчиць Тетяна Вікторівна** – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації Черкаського державного технологічного університету.
46. **Рейдало Віталіна Станіславівна** – кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та практики перекладу ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
47. **Соколова Вікторія Павлівна** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
48. **Сторчеус Світлана Володимирівна** – кандидатка філологічних наук, старша викладачка кафедри теорії та практики перекладу ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
49. **Стройкова Світлана Анатоліївна** – кандидатка філологічних наук, старша викладачка кафедри німецької філології ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
50. **Халимон Ірина Йосипівна** – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри прикладної лінгвістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.
51. **Хачко Євгенія Віталіївна** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

52. **Чемерис Інна Михайлівна** – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри іноземних мов ННІ іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
53. **Чепурна Анна Володимирівна** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
54. **Чергава Ольга Романівна** – вчителька II категорії Верхньосиньовидненського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів імені Петра Яцика Сколівської міської ради Львівської області.

ДЕБЮТАНТИ

55. **Костриця Яна Олегівна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
56. **Лемешева Софія Миколаївна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
57. **Метьolkіна Анастасія Олегівна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
58. **Парібка Анастасія Віталіївна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
59. **Парібка Світлана Віталіївна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
60. **Радкевич Владислав Олександрович** – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
61. **Соболева Маргарита Павлівна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
62. **Цибуля Вікторія Олександрівна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
63. **Фішер Ірина Володимирівна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.